

МІНІСТЭРСТВА АХОВЫ ЗДАРОЎЯ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МЕДЫЦЫНСКІ ЎНІВЕРСІТЭТ
КАФЕДРА БЕЛАРУСКАЙ І РУСКАЙ МОЎ

В. П. КЛІМАВЕЦ

БЕЛАРУСКАЯ МОВА ДЛЯ ПАДРЫХТОЎКІ ДА ЦЭНТРАЛІЗАВАНАГА ТЭСЦІРАВАННЯ

Зборнік тэстаў

Мінск БДМУ 2013

УДК 811.161.3(075.8)
ББК 81.2 Бел-923
К49

Рэкамендавана Навукова-метадычным саветам універсітэта ў якасці
зборніка тэстаў па беларускай мове 20.02.2013 г., пратакол № 6

Рэцэнзенты: ст. выкл. каф. беларускай філалогіі Беларускага дзяржаўнага
тэхналагічнага ўніверсітэта Н. Я. Савіцкая; ст. выкл. каф. беларускай і рускай моў
Беларускага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта Г. У. Мядзведзь

Клімавец, В. П.

К49 Беларуская мова для падрыхтоўкі да цэнтралізаванага тэсціравання : зборнік
тэстаў / В. П. Клімавец. – Мінск : БДМУ, 2013. – 136 с.

ISBN 978-985-528-834-4.

Прызначаны для падрыхтоўкі навучэнцаў да цэнтралізаванага тэсціравання. Уключае
шаснаццаць варыянтаў разнастайных заданняў па ўсіх раздзелах школьнай праграмы. Работа над
заданнямі зборніка тэстаў дазволіць добра падрыхтавацца да ЦТ і паспяхова вытрымаць яго.

У канцы дапаможніка падаюцца адказы да ўсіх заданняў.

Адрасаваны навучэнцам старшых класаў школ і гімназій, выпускнікам, слухачам
падрыхтоўчых аддзяленняў.

УДК 811.161.3(075.8)
ББК 81.2 Бел-923

Вучэбнае выданне

Клімавец Вольга Паўлаўна

**БЕЛАРУСКАЯ МОВА ДЛЯ ПАДРЫХТОЎКІ
ДА ЦЭНТРАЛІЗАВАНАГА ТЭСЦІРАВАННЯ**
Зборнік тэстаў

Адказы за выпуск В. У. Белы

Рэдактар Ю. В. Кісялёва

Камп'ютарны набор М. А. Амельчанка

Камп'ютарная вёрстка А. В. Янушкевіч

Падпісана да друку 21.02.13. Фармат 60×84/16. Папера пісчая «Снегурочка».

Рызаграфія. Гарнітура «Times».

Ум. друк. арк. 7,9. Ул.-выд. арк. 6,34. Тыраж 60 экз. Заказ 498.

Выдавец і паліграфічнае выкананне:

установа адукацыі «Беларускі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт».

Лі № 02330/0494330 ад 16.03.2009.

Вул. Ленінградская, 6, 220006, Мінск.

ISBN 978-985-528-834-4

© Клімавец В. П., 2013

© УА «Беларускі дзяржаўны
медыцынскі ўніверсітэт», 2013

ПРАДМОВА

Зборнік тэстаў падрыхтаваны згодна з Праграмай базавай школы і з улікам Праграмы для паступаючых у ВНУ.

Дадзенае выданне ўключае шаснаццаць варыянтаў разнастайных заданняў па ўсіх раздзелах Праграмы: фанетыцы, арфаэпіі, арфаграфіі, лексікалогіі, марфалогіі, словаўтварэнні, культуры мовы.

Першыя трынаццаць варыянтаў з'яўляюцца комплекснымі. Па сваёй будове яны аналагічныя тым, што прапануюцца на ЦТ.

Варыянты з чатырнаццаціга па шаснаццаці ўтрымліваюць заданні па сінтаксісе і пунктуацыі і маюць на мэце паглыбленне ведаў навучэнцаў па больш складаных пытаннях: члены сказа і спосабы іх выражэння, адасобленыя члены сказа, пунктуацыя ў складаных сказах розных відаў, у сказах з чужой мовай.

Выкананне гэтых заданняў скіравана на павышэнне ўзроўню ведаў абітурыентаў па асноўных пытаннях сінтаксісу і пунктуацыі, на выпрацоўку ўмення будаваць схемы складаных сказаў, правільна ставіць знакі прыпынку ў іх.

Як сведчыць вопыт выкладання, найбольш цяжкімі для выпускнікоў з'яўляюцца пытанні, што патрабуюць разумення спецыфікі беларускай мовы. Таму ў зборнік тэстаў уключаны ў вялікай колькасці адпаведныя заданні па фанетыцы, марфалогіі і сінтаксісе. Яны засяродзяць увагу навучэнцаў на асаблівасцях роднай мовы ў параўнанні з рускай.

Работа над заданнямі зборніка тэстаў будзе выдатным практыкумам, які дазволіць выпрацаваць трывалыя навыкі валодання нормаў беларускай мовы і паспяхова выканаць заданні цэнтралізаванага тэсціравання.

Дадзенае выданне можа быць выкарыстана як для работы пад кіраўніцтвам выкладчыка, так і для самастойнай работы.

Поспехаў вам!

ВАРЫЯНТ I

ТЭСТ А

A1. Адзначце словы, у якіх літара я абазначае два гукі:

1) раяль;	3) мясцовы;	5) якасны.
2) цягнік;	4) баявы;	

A2. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара е:

1) гал...рэя;	3) н...маўля;	5) зерн...склад.
2) г...рань;	4) кал...ндар;	

A3. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара э:

1) пр...сनावодны;	3) ц...мент;	5) ц...рква.
2) р...монт;	4) экз...мпляр;	

A4. Адзначце словы, у якіх прапушчана спалучэнне ыя:

1) хар...графія;	3) д...спара;	5) рэперт...р.
2) аж...таж;	4) іхт...фаўна;	

A5. Адзначце словы, у якіх прапушчаны ь (мяккі знак):

1) ваз...му;	3) кас...ба;	5) кал...ян.
2) сур...ёзны;	4) ц...мяны;	

A6. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара у (складовае):

1) ска...т;	3) дрэдно...т;	5) Ланда... .
2) архівары...с;	4) А...гій;	

A7. Адзначце спалучэнні слоў, у якіх прапушчана літара с:

1) ра...чараванне засмуціла;	4) ра...чуліць сястру;
2) ра...чыніць акно;	5) разбураны да...чэнту.
3) ра...чыніць цеста;	

A8. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара і:

1) пра...сці;	4) за...нтрыгаваць;
2) раз...граць;	5) пра...грываць.
3) дэз...нфармацыя;	

A9. Адзначце радкі, у якіх на месцы ўсіх пропускаяў пішацца літара я:

1) ды...лекталогія, цыбул...водства;	4) кл...новы, Пал...сціна;
2) в...лікагрузны, чэмпі...нат;	5) кул...мёт, В...часлаў.
3) тры...лет, л...генда;	

A10. Адзначце радкі, у якіх усе словы напісаны правільна:

1) гладкашэрстны, мадонна;	4) аб'ездчык, расстанне;
2) замужства, посны (сняданак);	5) Жанна, міласэрны.
3) кантрасны, панначка;	

A11. Адзначце радкі, у якіх ва ўсіх словах адбываецца дзеканне:

1) фрыка(дэ, дзе)лька, мела(ды, дзі)чны;
2) аў(ды, дзі)торыя, (д, дз)весце;
3) по(д, дз)віг, (Д, дз)віна;

- 4) Бара(ды, дзі)но, брыга(ды, дзі)рскі;
- 5) бар(ду, дзю)р, гвар(дэ, дзе)йскі.

A12. Адзначце словы з прыстаўной літарай в:

- 1) вольнасць;
- 2) наводшыбе;
- 3) водпуск;
- 4) навугольнік;
- 5) волкасць.

A13. Адзначце правілы арфаграфіі, заснаваныя на фанетычным прынцыпе:

- 1) правапіс падоўжаных зычных;
- 2) правапіс ў пасля галосных;
- 3) правапіс шыпячых зычных перад свісцячымі;
- 4) правапіс літары с на месцы спалучэння сс;
- 5) правапіс літары е ў прыназоўніку без.

A14. Адзначце словы, лексічнае значэнне якіх падаецца правільна:

- 1) айчына — для кожнага чалавека краіна, дзе ён нарадзіўся, грамадзянінам якой ён з'яўляецца;
- 2) навізна — толькі што атрыманая вестка, паведамленне пра што-небудзь новае;
- 3) ужывальны — які ўмее жыць у згодзе, ладзіць з людзьмі;
- 4) адрасат — той, хто пасылае паштовае адпраўленне;
- 5) апэратыўны — здольны хутка і правільна выконваць практычныя задачы.

A15. Адзначце словы з аднолькавымі прыстаўкамі:

- 1) абстрэл;
- 2) абстрактны;
- 3) абуральны;
- 4) абходчык;
- 5) абшыўка.

A16. Адзначце словы, якія маюць аднолькавую марфемную будову:

- 1) высакародны;
- 2) неахвотна;
- 3) недасягальны;
- 4) заскочыўшы;
- 5) упрыгожаны.

A17. Адзначце назоўнікі, якія адрозніваюцца родам у рускай і беларускай мовах:

- 1) прастора;
- 2) глыб;
- 3) камода;
- 4) салата;
- 5) гар.

A18. Адзначце абстрактныя назоўнікі:

- 1) сантыметр;
- 2) будынак;
- 3) бадзёрасць;
- 4) нецярплінасць;
- 5) адвага.

A19. Адзначце правільную форму назоўніка роднага склону:

- 1) твара;
- 2) гоману;
- 3) мядзведзя;
- 4) цэнтнера;
- 5) настроя.

A20. Адзначце радкі, у якіх усе словы напісаны правільна:

- 1) Петрапаўлаўск-Камчацкі, левабярэжны;
- 2) обер-пракурор, паў-апельсіна;
- 3) унтэр-афіцэр, малапрыкметны;

- 4) кілават-гадзіна, нова-барысаўскі;
- 5) паў Оршы, леў-талстоўскі.

A21. Адзначце радкі, у якіх усе словы з'яўляюцца лічэбнікамі:

1) дваіны, колькі;	4) соценны, адна пятая;
2) сорок, адзінаццацера;	5) трэці, пяцёра.
3) удзвюх, падвойны;	

A22. Адзначце пераходныя дзеясловы:

1) наведаць бацькоў;	4) з'есці хлеба;
2) зарабіць грошай;	5) хадзіць па лесе.
3) пасябраваць з Аленай;	

A23. Адзначце характэрныя для сучаснай беларускай мовы формы дзеепрыметнікаў:

1) пачарнелы снег;	4) пракапаны канал;
2) прагледжаны сцэнарый;	5) узыходзячае сонца.
3) павітаўшаяся жанчына;	

A24. Адзначце граматычныя катэгорыі, якія з'яўляюцца агульнымі для прыслоўя і дзеепрыслоўя:

4) род;	4) сінтаксічная роля — акалічнасць;
5) скланенне;	5) лік.
6) нязменнасць;	

A25. Адзначце сказы, у якіх на месцы ўсіх пропускау ўжываецца не асобна:

1. Колькі ... капаў няшчасны бядак, гэтак і ... дакапаўся да скарбу (В. Чаропка).

2. ... толькі знікне звер у нас, але й глушэц; а прыйдзе час, што й качкі ... пабачаць людзі (Я. Лучына).

3. Нават і ... заўважыў спачатку, як ... шта асцярожна павяло гусінае пяро паплаўка (А. Камароўскі).

4. А калі я ... буду ведаць усё пра краіну, то якой бы каштоўнай ... была марка, бацька яе забярэ (Н. Міцкевіч).

5. Грынька любіў сваіх меншых брацікаў і сястрычку і на заробленыя грошы ... раз купляў ім цукеркі, марожанае, чаго бацькі ніколі ... рабілі (Н. Міцкевіч).

A26. Адзначце сказы з памылкамі ў праванісе прыназоўнікаў:

1. «Пэўна, ён лютаранін, — думаў я, — вось і блюзнерыць з святога» (В. Чаропка).

2. Я ўвесь час чакаў Ганну са скрухай сардэчнай (В. Чаропка).

3. Госці за князем прайшлі ў святліцудзе стаялі сталы з стравамі (В. Чаропка).

4. Першая з згаданых кніг ёсць у маёй асабістай бібліятэцы (Г. Макарчык).

5. Шмат хто іншы са знакамітых людзей звязваў свой лёс з Пастаўшчынай (Г. Макарчык).

A27. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць працяжнікам (працяжнікамі):

1. Тры кветкі: дзівасіл, валяр'ян, любіста спрадвеку былі абярэгамі для беларускага народа (*А. Сасноўская*).

2. Рыба пайшла на нераст, карова на верас, пчаляр да вулляў, араты ў поле (*У. Ліпскі*).

3. Вяльможныя госці ахнулі да брамы па саляной дарозе пад'ехалі сані, запрэжаныя парай мядзведзяў (*А. Камароўскі*).

4. Ты з мяне бяры прыклад ем больш рыбкі я, таму ногі прыткія (*А. Камароўскі*).

5. Раптам прачнуўся я ад гвалту на двары брахалі сабакі, іржалі коні, гучна крычалі людзі (*В. Чаропка*).

A28. Адзначце сказы з адасобленымі членамі (улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены):

1. Масіўныя дзверы вызваленыя ад тоўстага шпінгалета паволі пачалі адкрывацца (*А. Камароўскі*).

2. Зрэшты пра нацыянальнасць на хутары асаблівай гаворкі не заводзілі (*А. Бутэвіч*).

3. Ран не адчуваючы болю ўскочыў на ногі (*В. Гігевіч*).

4. Выплыві выплыві з завадзі сом дай мне яшчэ раз зірнуць на цябе! (*В. Гігевіч*).

5. Цёця Ліза хворыя вас любяць вы такая добрая клапатлівая (*А. Тулупава*).

A29. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску трэба паставіць коску (коскі):

1. Толькі цяпер мінулае паўстае ў поўны рост і хвалюе ... як тэлепраграма «Час» (*В. Ліпневіч*).

2. Як і спрадвеку ... найбольш часу забірала змаганне з зеллем (*А. Камароўскі*).

3. Курсанткі сёння не ведалі спачыну, круціліся ... як заведзеныя (*А. Камароўскі*).

4. Разы тры Мікола сеяў кроп ... як зялёную падкормку сабе (*А. Камароўскі*).

5. Ён знікае ... як камень на дно ... і ніякіх слядоў ... як вецер іх заносіць (*В. Чаропка*).

A30. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю трэба дапоўніць дзвюма коскамі:

1. Назва Смольні пайшла ад смалярні якая была недалёка дзе ў катлах кіпелі смольныя карчы і гнаўся шкіпінар (*А. Камароўскі*).

2. Ніна здзівілася пачуўшы раптам рускую мову адказала і ўважліва ўставілася на жанчыну, чакаючы новых пытанняў (*В. Шабалтас*).

3. На развітанне пан пацікавіўся дзе я жыву і паабяцаў прыслаць па мяне (В. Чаропка).

4. Я радаваўся душой што такое хараство рукамі людскімі створана ў хвалу божую (В. Чаропка).

5. Прырода зладзіла Стасю так што каб і хацеў то не знайшоў бы да чаго прычапіцца (А. Бутэвіч).

А31. Адзначце сказы, у якіх выдзеленыя словы з’яўляюцца азначэннямі:

1. **Засоленае і замарынаванае** апускалася ў халодны пограб на драўляныя паддоны.

2. Дзве ямачкі на шчоках пры ўсмешцы прыдавалі ёй **асабліваю** вабнасць.

3. А **тое**, што прыгатуем, у банкетнай зале і пакаштуем.

4. Шматгадовая цыбуля-лізуха **першая** выпстрыквала пасля маразоў, уздымала сакавітае зяленіва.

5. **Трэцяя** частка пляцу ішла пад гарбузы і кабачкі.

(А. Камароўскі)

А32. Адзначце сказы з правільна пастаўленымі знакамі прыпынку пры цытатах:

1. Як было тутэйшаму «цёмнаму» селяніну, што ўвесь век звекаваў у сваёй вёсцы, не верыць больш дасведчанаму, бываламу і разумнаму супляменніку, што размаўляе на адной з ім гаворцы: «...Я шмат дзе быў, шмат чаго відзеў і чытаў, і пераканаўся, што мова нашая ёсць такая ж людская і панская, як і французская, альбо нямецкая, альбо і іншая якая» (Я. Янушкевіч).

2. Нечакана згадалася: «Рана пташачка запела, каб яе кошачка не з’ела...» (З. Дудзюк).

3. «Ну, калі панна Паўлінка так пекна просіць...» — здзівіў Васіль усіх сваім веданнем п’есы Я. Купалы (А. Бутэвіч).

4. Пісьменнік Анатоль Бароўскі адлюстравваў непаўторную і таямнічую прыгажосць роднага Палесся, паказаў яе сувязь з загадкава-мудрай, «сатканай з дабрыні і пяшчоты душой палешука-ліцвіна» (С. Цыбакова).

5. Леанід Галубовіч паведаміў, што: «у часопісе «Дзеяслоў» выдрукавана нізка вельмі добрых вершаў добрага чалавека Фелікса Баторына».

ТЭСТ В

В1. Адзначце правільныя сцверджанні:

1. Уласнабеларуская лексіка — словы, якія складаюць нацыянальную спецыфіку беларускай лексічнай сістэмы.

2. Этымалогія — раздзел мовазнаўства, які вывучае лексіку, характэрную для пэўнай тэрыторыі.

3. Прафесіяналізмы — словы, якія з’яўляюцца афіцыйнымі назвамі паняццяў навукі, мастацтва, тэхнікі.

4. Архаізмы — назвы рэалій, якія зніклі з рэчаіснасці.

5. Кніжныя словы ўжываюцца пераважна ў навуковай і навучальнай літаратуры, афіцыйных дакументах, публіцыстычных творах.

V2. Вызначце суадносіны паміж сказамі і іх характарыстыкай.

<p>А. У гэты час ад Рана і Маі зыходзіла лёгкае, чыстае блакітнаватае ззянне, якое ўсе бачылі і якім звычайна свецяцца закаханыя (<i>В. Гігевіч</i>).</p> <p>Б. Ціха зоры смяліся ў вецці, я ж на іх задуменна глядзеў (<i>Я. Пушча</i>).</p> <p>В. Раптам пасярод статка адбылося хваляванне; лясныя волаты ўзрушана заварушыліся і скіравалі галовы ў адным напрамку (<i>А. Брытун</i>).</p> <p>Г. Пыл, узняты капытамі стомленага каня, доўга асядаў на гарачы пясок (<i>А. Камароўскі</i>).</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Складаны бяззлучнікавы сказ.2. Складаназалежны сказ з сузалежным аднародным падпарадкаваннем.3. Просты ўскладнены сказ.4. Складаназлучаны сказ.5. Складаны сказ з рознымі відамі сувязі.
---	---

V3. Вызначце, якім знакам прыпынку трэба дапоўніць пунктуацыю ў кожным са сказаў. Устанавіце адпаведнасць паміж сказамі і яго характарыстыкай.

<p>А. Заставалася адно выйсце батрачыць на багацеяў (<i>А. Бутэвіч</i>).</p> <p>Б. У роднамоўных вершах і паэмах Васіля Гадулькі ёсць усё глыбіня думкі і пачуцця, адметная вобразнасць, беззаганная гартоўка радка (<i>А. Каско</i>).</p> <p>В. Род ведаў здабыча крэменя — вялікая рызыка (<i>В. Гігевіч</i>).</p> <p>Г. Му разумеў, што цяпер самае важнае не выпусціць з дзіды сома (<i>В. Гігевіч</i>).</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Дзукроп’е ставіцца, бо другая частка складанага бяззлучнікавага сказа дапаўняе, раскрывае сэнс першай.2. Працяжнік ставіцца паміж дзейнікам і выказнікам, які выражаны інфінітывам.3. Працяжнік ставіцца пры адасобленым недапасаваным азначэнні, якое выражана інфінітывам з залежнымі словамі.4. Працяжнік ставіцца ў складаным бяззлучнікавым сказе, бо другая частка выражае неадпаведнасць, нечаканы вынік таго, пра што гаворыцца ў першай.5. Дзукроп’е ставіцца ў простым сказе пасля абагульняльнага слова перад аднароднымі членамі.
--	--

В4. Укажыце нумары пропускау, на месцы якіх трэба паставіць коску:

Яшчэ я даведаўся¹ ... коннікаў было ў мінулы раз не болей² ... як дзесяць чалавек³ ... бо толькі палова коней ідзе так⁴ ... як ідзе конь⁵ ... калі ў яго на спіне звычайная чалавечая вага (У. Караткевіч).

Тэкст да заданняў В5–В8

1. Было гэта ў Вялікую Айчынную вайну. 2. Адноўчы на хутар, дзе жыла сям'я Язэпа Мікалаевіча Мацяша, прыйшло некалькі мадзьяраў. 3. Ім нехта паведаміў, што тут ёсць вельмі прыгожы малады конь, якога яшчэ ніхто не запрагаў. 4. Сапраўды, бацька прыхаваў гадаванца за патаемнай сцяной у хляве — не адразу чужынцы змаглі знайсці стрыгунка. 5. Іншаземцы вырашылі забраць яго, але некалькі дзён запар ім гэта не ўдавалася: конік шалёна адбіваўся і не даваўся ў рукі. 6. Гаспадар тлумачыў, што конік малады, буйны і нават ён сам не здольны справіцца з жывёлінай. 7. Але мадзьяры даўмеліся і прывялі ў **двор** нямоглуу кабылу. 8. Вядома, малады жарэбчык унюхаў госцю, заржаў і кінуўся да яе. 9. Якраз у гэты момант захопнікі накінулі на яго лейцы, але сесці на коніка ніхто не адважыўся. 10. Жарэбчыка адвялі ў Пескі, у паліцэйскі ўчастак, і вельмі доўга не маглі прыручыць.

М. Жуковіч, В. Аляксеева

В5. Вызначце тып тэксту.

В6. Сярод сказаў 3–6 знайдзіце сказ, які звязаны з напярэднім з дапамогай сіноніма і займенніка. Запішыце нумар сказа.

В7. Выпішыце са сказаў 2–4 дзеяслоў, якому адпавядаюць наступныя марфалагічныя прыкметы:

1) пераходны;	4) II спражэння;
2) незваротны;	5) ужыты ў форме прошлага часу.
3) закончанага трывання;	

В8. Адзначце лексіка-граматычныя характарыстыкі, якія адпавядаюць выдзеленаму ў 7-м сказе назоўніку:

1) абстрактны;	4) у форме роднага склону мае канчатак <i>-а</i> ;
2) канкрэтны;	5) у форме меснага склону мае канчатак <i>-э</i> .
3) 2-га скланення;	

ВАРЫЯНТ II

ТЭСТ А

А1. Адзначце словы, у якіх спалучэнне літар дз абазначае адзін гук:

1) пра ^д зед;	3) адзнака;	5) адзывае ^ц ца.
2) адзвіне ^ц ь;	4) надзё ^н ны;	

A2. Адзначце пары слоў, у якіх націск служыць для адрознення іх граматычнай формы:

1) ста́лы — сталы́;	4) велічы́ні — велічыні́;
2) а́тлас — атла́с;	5) на́сыпка — насы́пка.
3) тру́бы — трубы́;	

A3. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара я:

1) м...дзведжы;	3) гн...здзіцца;	5) в...рашчака.
2) в...раўчаны;	4) ва...жор;	

A4. Адзначце словы, у якіх прапушчана спалучэнне ія:

1) мемар...льны;	3) алімп...да;	5) ф...ска.
2) б...графія;	4) д...грама;	

A5. Адзначце словы, у якіх прапушчаны ь (мяккі знак):

1) проц...ма;	3) кудыс...ці;	5) кан...ён.
2) вераб...і;	4) п...еса;	

A6. Адзначце словы (спалучэнні слоў), дзе прапушчана літара ў (нескладовае):

1) еду ... горад;	3) сакса...л;	5) архівары...с.
2) бакала...р;	4) га...птвахта;	

A7. Адзначце спалучэнні слоў, у якіх прапушчана літара з:

1) дапамог гру...чык;	4) пачуў про...ьбу;
2) падка...кі не трэба;	5) рэ...чык па дрэве.
3) заўважаецца ды...гармонія;	

A8. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара і:

1) двух...мпульсны;	3) з...начаны;	5) за...скрыцца.
2) пера...начыць;	4) звыш...нфляцыя;	

A9. Адзначце радкі, у якіх на месцы ўсіх пропускаяў пішацца літара е:

1) г...рлянда, п...ларгонія;	4) удал...чынь, камен...ломня;
2) эл...ксір, ба...вікі;	5) б...расцянка, кол...р.
3) с...нсацыя, бег...мот;	

A10. Адзначце радкі, у якіх усе словы напісаны правільна:

1) манаства, каменне;	4) баластны, адпльціцё;
2) птаства, балада;	5) спазніцца, аблічча.
3) мецца-сапрана, ярастны;	

A11. Адзначце радкі, дзе ва ўсіх словах назіраецца цеканне:

- 1) астранаў(ты, ці)ка, ас(тэ, це)роід;
- 2) увер(ту, цю)ра, ак(то, цё)рскі;
- 3) с(ты, ці)мул, оп(ты, ці)ка;
- 4) блакно(ты, ці)к, транспар(ты, ці)р;
- 5) ма(тэ, це)рыял, ла(ты, ці)нскі.

A12. Адзначце словы з прыстаўной літарай г:

1) гісторыя;	3) Ганна;	5) гонар.
2) гэты;	4) гарнец;	

A13. Адзначце правілы арфаграфіі, заснаваныя на марфалагічным прынцыпе:

- 1) правапіс зычных *д, т* у спалучэннях *дс, дч, тч*;
- 2) правапіс літары *з* або *с* у прыстаўках;
- 3) правапіс зычных *б, д* у прыстаўках;
- 4) правапіс літары *е* ў часціцы *не*;
- 5) правапіс літары *я* ў 1-м складзе перад націскам у словах славянскага паходжання.

A14. Адзначце словазлучэнні, у якіх парушана лексічная спалучальнасць слоў:

- 1) суседская вёска;
- 2) футбольны матч;
- 3) гвардыі старшыня;
- 4) навуковы год;
- 5) вадзяныя пырскі.

A15. Адзначце словы, у якіх няма канчатка:

- 1) па-суседску;
- 2) цяжка;
- 3) замаскіраваўшы;
- 4) патэфон;
- 5) разгледзеў.

A16. Адзначце словы, якія маюць аднолькавую марфемную будову:

- 1) падрыхтаваць;
- 2) міралюбівы;
- 3) заблакітнець;
- 4) добраахвотна;
- 5) здэкавацца.

A17. Адзначце назоўнікі, якія адрозніваюцца родам у рускай і беларускай мовах:

- 1) фальш;
- 2) боль;
- 3) далонь;
- 4) цемень;
- 5) сажань.

A18. Адзначце радкі, у якіх усе назоўнікі адносяцца да 2-га скланення:

- 1) імя, тэатр;
- 2) бярэмя, пошчак;
- 3) паратунак, надрыў;
- 4) акно, барока;
- 5) стварэнне, кашпо.

A19. Адзначце назоўнікі, якія ў форме давальнага склону адзіночнага ліку маюць канчатак *-ы*:

- 1) русалка;
- 2) сведка (Іван);
- 3) шчака;
- 4) беларучка (Аня);
- 5) калега (Сяргей).

A20. Адзначце радкі, дзе ўсе словы напісаны правільна:

- 1) каменяпад, grosмайстар;
- 2) механік-вадзіцель, грашоварэчавы;
- 3) экс-прэзідэнт, жоўта-блакітны;
- 4) электраверцел, старажытна-беларускі;
- 5) перакаці-поле, улан-батарскі.

A21. Адзначце назоўнікі, з якімі спалучаюцца зборныя лічэбнікі:

- 1) сасна;
- 2) боты;
- 3) кураняты;
- 4) сані;
- 5) настаўніца.

A22. Адзначце дзеясловы закончанага трывання:

1) маляваць;	4) адштурхваць;
2) вярнуцца;	5) прагучаць.
3) паказваць;	

A23. Адзначце нехарактэрныя для сучаснай беларускай мовы формы дзеепрыметнікаў:

1) расцвіўшыя кветкі;	4) загарэўшыся святлафор;
2) ахутаны смугой;	5) падсыхаючая зямля.
3) будуемая хата;	

A24. Адзначце радкі, у якіх правільна суаднесены дзеяслоў і дзеепрыслоўе:

1) прынесці — прыносячы;	4) даверыць — давяраючы;
2) адказваць — адказваючы;	5) даведацца — даведаўшыся.
3) карміць — пакарміўшы;	

A25. Адзначце сказы, у якіх на месцы ўсіх пропускау ўжываецца ні асобна:

1. Даглядалі кожную магулінку лесу, поля, лугу, поплаву, нават балота, пеставалі зямлю, як малое дзіця, абы давала яна скібку хлеба надзённага, без якога ... жыць немагчыма, ... з бяды выбавіцца (А. Бутэвіч).

2. Бедавалі, што мала зямлі, няма дзе ... самому разгарнуцца, ... дзяцей на ногі паставіць (А. Бутэвіч).

3. Што б ... здарылася з Ганнай, ... пакідай яе (В. Чаронка).

4. І чаго ляцець за далягляды, і чаго імкнуцца ў белы свет, калі там табе ... хто ... рады і ... будзеш ласкаю сагрэт? (Х. Жычка).

5. Без звяроў, птушак, матылёў, мурашоў, дрэў, зорак паэт Аляксей Пысін не ўяўляе ... свайго жыцця, ... сваіх вершаў (В. Карамзаў).

A26. Адзначце сказы, у якіх выдзеленыя словы пішуцца злітна:

1. Зразумела, што сёння лабарскай мовай ніхто не карыстаецца, **за (тое)** на Брэстчыне добра ведаюць фальклорны гурт «Лабары» Іванаўскага раённага Дома культуры (Г. Макарыч).

2. Выкапаўшы бульбу, гаспадар колькі дзён трымаў яе **(на) версе** пограба, каб падсохла (А. Камароўскі).

3. У замку, з **(боку)** выездной брамы, быў невялікі пакой, поўнасцю засланы сенам, а па ім пакрыты дываном (А. Камароўскі).

4. Сын прыйшоў дадому **як (раз)** у свой час, ён нідзе пасля працы асабліва не затрымліваецца (Т. Гарэлікава).

5. Мы прыйшлі да яе ў **(чатыхрох)**, да высокай прывабнай жанчыны (Г. Тарасевіч).

A27. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць працяжнікам:

1. Морач на Клеччыне, безумоўна, вельмі спеўная вёска (Д. Кулеш).

2. Усё начынне: плуг, воз, барану, вупраж у сакавіку гаспадар мусіў агледзець (З. Дудзюк).

3. Уся прыгажосць жанчыны ў вачах таго, хто яе кахае (Я. Сінакоў).

4. Соф'я Гальшанская апошняя жонка польскага караля Ягайлы (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).

5. Жуль Верн адзін з самых славурых у свеце пісьменнікаў-фантастаў.

A28. Адзначце сказы з некалькімі радамі аднародных членаў:

1. Галоўны кухар пасылаў заплаканага Данілу чысціць сцерлядзь і асятроў, прывезеных з Прыпяці ці Дняпра (А. Камароўскі).

2. Зязюлі голас падавалі, надвор'е добрае прадказвалі, новыя гады людзям адлічвалі (У. Ліпскі).

3. Трое рыбакоў і сом круціліся на водмелі, падымаючы пырскі, з шумам каламуцячы ваду (В. Гігевіч).

4. Як я любіў чытальныя залы, гэтую цішыню, паліцы з кнігамі, свежыя часопісы і газеты! (Н. Гальпяровіч).

5. Том выдатна бегаў на доўгія дыстанцыі, па-майстэрску вадзіў матацыкл, машыну, умеў чаканіць па медзі (Н. Гальпяровіч).

A29. Адзначце сказы з адасобленымі азначэннямі (улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены):

1. Нам адчыніў чалавек вельмі падобны на пасланца (В. Чаропка).

2. Не буду ласкавы чытач пераказваць табе змест нашай гутаркі (В. Чаропка).

3. Па прыступках мы спусціліся ўніз у лёхі асветленыя ліхтарамі (В. Чаропка).

4. Захопленыя паэтычным настроем хлопцы забыліся і пра наваколле (А. Бутэвіч).

5. Сонін муж фельчар Лепейка зараз у адпачынку (А. Тулунава).

A30. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю трэба дапоўніць дзвюма коскамі.

1. У байкаслоўе пра разбойнікаў якія падарожных абдзіраюць я не верыў і была мне вольная дарога да Вільні (В. Чаропка).

2. Імгненні раставалі як снег на далоні і нельга было іх затрымаць (В. Чаропка).

3. Фёдар выйшаў на вуліцу і спыніўся не ведаючы куды ісці (Н. Міцкевіч).

4. Я прапанаваў: «Свет гэты вялікі і калі нам тут няма месца то знойдзем сабе іншы край» (В. Чаропка).

5. Мы дзеці моўчкі глядзелі на ўсё што адбывалася і амаль нічога не разумелі (Н. Алейнік).

А31. Устанавіце адпаведнасць паміж выдзеленымі ў сказах словамі і іх сінтаксічнай роляй. Адказ запішыце.

<p>А. Мы са Сцяпанам прывезлі мяшок <i>нарэзаных</i> яблыкаў, бручкі, бульбачкі для зуброў (А. Брытун).</p>	<p>1. Выказнік. 2. Дапаўненне. 3. Акалічнасць.</p>
<p>Б. Тэма народнага жыцця <i>цэнтральная</i> ў паэзіі Францішка Багушэвіча (Я. Янушкевіч).</p>	<p>4. Дзейнік. 5. Азначэнне.</p>
<p>В. Иван ужо шкадаваў, што дарэмна вынес на чужы досвед сваё <i>таёмнае</i> (А. Бутэвіч).</p>	
<p>Г. Тур выйшаў на край поля <i>пашчыпаць</i> сакавітую азіміну (А. Камароўскі).</p>	

А32. Адзначце сказы з правільна пастаўленымі знакамі прыпынку пры цытатах:

1. Нельга не пагадзіцца з А. Карлюкевічам і ў тым, што «Адам Іосіфавіч Мальдзіс ва ўсе гады сваёй руплівасці быў і застаецца Краязнаўцам з вялікай літары» (Г. Макарчык).

2. Э. Ажэшка часта згадвала Францішка Багушэвіча: «...Ён чытаў мне свае беларускія творы і нават пакінуў мне іх копіі з асобным вершам, таксама напісаным па-беларуску, адрасаваным мне» (Я. Янушкевіч).

3. Аб тым, што Уладзімір Ліхадзееў, кажучы ягонымі словамі, «выходзіць на дастаткова шырокія прасторы», сведчаць яго развагі наконт гісторыі Полацкай зямлі і самога Полацка (А. Карлюкевіч).

4. Пасля дыспуту пан пайшоў са мной і прамаўляў, што: «Многа бязлепіцы нагаварылі нам» (В. Чаронка).

5. Крытык Лада Алейнік падкрэслівае, што «для сучаснага чытача творы Уладзіміра Карпава — найкаштоўнейшая скарбніца дакументальных фактаў і гістарычных звестак, асобных лаканічных замалёвак і буйных разгорнутых ілюстрацый» («Полымя»).

Тэст В

В1. Адзначце правільныя сцверджанні:

1. Гукі [д], [дз'] не могуць быць на канцы слова.
2. У беларускай мове гук [ц'] парны па цвёрдасці—мяккасці гуку [ц].
3. Аснова нязменнага слова заўсёды складаецца толькі з кораня.
4. Па наяўнасці даданых членаў сказы падзяляюцца на няўскладненыя і ўскладненыя.
5. Па мэце выказвання сказы падзяляюцца на апавядальныя, пабуджальныя і пыталыя.

В2. Вызначце суадносiны памiж сказами i iх характарыстыкай.

<p>А. На мове сваёй Айчыны песні спяваць. Б. У шчыльнай сябрыне за чаем гаворку пра дружбу вядзём. В. Сягоння з бацькамі i дзеці — двух валанцёраў сыны. Г. Бясцэнны скарб штодня сюды вязуць — пяшчотаю зацэпленую дружбу. <i>М. Мятліцкі</i></p>	<ol style="list-style-type: none">1. Назыўны.2. Двухсастаўны няпоўны.3. Пэўна-асабовы.4. Няпэўна-асабовы.5. Інфінітыўны.
--	--

В3. Устанавiце аднаведнасць памiж сказами i iх характарыстыкай з пункту гледжання вытрыманасцi граматычных (марфалагічных i сiнтаксічных) норм.

<p>А. Мы не толькі дзяліліся думкамі пра вартасць Васілёвых вершаў i паэм, а i ўспамінамі пра сустрэчы з ім, пасля якіх выносілі яркія ўражанні ад прачытанага i ад асобы аўтара (<i>А. Каско</i>). Б. Ubачыўшы гэтую страшную карціну, над палянай пранёсся аглушальны гул чалавечых воклічаў (<i>А. Брытун</i>). В. Шырокі дубовы стол, здаецца, угнуўся пад цяжарам шэсцьдзясят двух локцяў, якія застылі ў чаканні шэф-повара (<i>А. Камароўскі</i>). Г. Яўсей Пух пайшоў ад Гардзея расчараваны, а гаспадар застаўся задаволены: не будзе гэтая няздара назаліць пустымі размовамі (<i>З. Дудзюк</i>).</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Граматычныя нормы не парушаны.2. Парушаны нормы будовы сказа з дзеепрыслоўным зваротам.3. Памылка ва ўтварэнні формы лічэбніка.4. Парушаны нормы будовы сказа з аднароднымі членамі.5. Памылка ў дапасаванні займенніка да назоўніка.
---	--

В4. Вызначце суадносiны памiж складаназалежнымi сказами i тыпамi даданых частак.

<p>А. Ніякі чалавек, нават самы разумны, не здатны стварыць тое, што зрабіў Бог (<i>З. Дудзюк</i>). Б. Як засмяглы конь пасля ворыва, брыгадзiр прыпаў да пiтва i за глыткаў пяць апалавінiў слоiк (<i>А. Камароўскі</i>). В. Дзядзька разумеў пляменнікавы хваляванні i паабяцаў дапамагчы паставіць хату, дзе маладыя змогуць уладкаваць уласнае жыццё (<i>З. Дудзюк</i>). Г. Дзiўна, як лёгка i хутка сыходзяцца маладыя людзi! (<i>В. Гiгевiч</i>).</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Спосабу дзеяння.2. Дзейнікавая.3. Дапаўняльная.4. Параўнальная.5. Азначальная.
---	---

Тэкст да заданняў В5–В8

1. Як было дамоўлена, назаўтра збіраліся паказаць каралю скарбніцу Радзівілаў. 2. Што ўяўлялі сабой скарбніцы старадаўніх магнацкіх родаў, цяпер цяжка апісаць. 3. Іх лепей было б назваць малымі музеямі ¹даўніны ў шырокіх межах, пачынаючы ад косткі ²маманта і ³рога адзінарога, вялізных зубровых і ласіных рагоў, ад цудоўных ⁴паясоў са скур казачных звяроў і да ⁵карцін, статуй — там было поўна ўсяго. 4. Скарбніцы былі перапоўнены таксама рознай зброяй, амуніцыяй, ваенным рыштункам.

5. З пакалення ў пакаленне пераходзілі падарункі ад рымскіх пап, каралёў, ваенная здабыча, набытак за час замежных падарожжаў. 6. Праўда, са скарбніц бралася нешта на падарункі, якія ў тыя часы былі ў нас традыцыяй — рэдкае гасцяванне абыходзілася без іх, але самае каштоўнае заставалася ў сям'і.

7. Са старадаўніх манускрыптаў можна атрымаць пэўнае ўяўленне пра багацце польскіх магнатаў, але там нічога не напісана пра скарбы такога роду, як радзівілаўскі. 8. **Прыхамаці**, на якія заўжды былі здатныя прадстаўнікі гэтага роду, падарожжы, дары манархаў дазволілі назапасіць самыя разнастайныя прадметы нечуванай рэдкай каштоўнасці. 9. Спадчына караля Яна Трэцяга, нядаўна атрыманая Радзівіламі, узбагаціла нясвіжскія скарбы каштоўнымі сведчаннямі паходаў караля на турак.

10. Чаго толькі не было ў гэтых трох вялізных залах, пачынаючы ад мноства карцін, габеленаў і аж да дванаццаці драўляных коней у поўным рыштунку — са зброяй, сёдламі і надзвычай прыгожай зброяй рэдкай работы!

Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі

В5. Сярод сказаў 3–6 вызначце складаны з рознымі відамі сувязі. Запішыце нумар сказа.

В6. Дапішыце сказ: Сродкам сувязі 1-га і 2-га сказаў з'яўляецца...

В7. Вызначце, якія з пранумараваных у 3-м сказе слоў мнагазначныя. Адзначце нумары гэтых слоў.

В8. Адзначце лексічныя прыкметы, якія адпавядаюць слову, выдзеленаму ў 8-м сказе:

1) агульнаўжывальнае;	4) запазычанае;
2) абмежаванага ўжывання;	5) устарэлае.
3) сінонім — дзівацтва;	

ВАРЫЯНТ III

ТЭСТ А

А1. Адзначце словы, у якіх спалучэнне літар дж абазначае адзін гук:

1) аджарац;	3) джэм	5) паджаўціць.
2) паджылкі;	4) аджартавацца;	

A2. Адзначце словы з няправільна пастаўленым націскам:

- 1) крыху́; 3) ра́кушка; 5) украі́нец.
2) шэ́сцьдзяся́т; 4) тавары́шы; 5) кр...дытаздольнасць.

A3. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара а:

- 1) поруч...нь; 3) майст...р; 5) кр...дытаздольнасць.
2) р...дактар; 4) світ...р;

A4. Адзначце словы, у якіх прапушчана спалучэнне ea:

- 1) р...кцыя; 3) т...рэма; 5) г...лагічны.
2) ген...логія; 4) гел...троп;

A5. Адзначце словы, у якіх прапушчаны апостраф:

- 1) здароў...е; 3) сузор...е; 5) урал...скі.
2) Мал...ер; 4) п...яўка;

A6. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара у (складовае):

- 1) опі...м; 3) кампенды...м; 5) літа...ры.
2) бра...нінг; 4) стра...с;

A7. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара ж:

- 1) му...чына; 3) старо...ка; 5) бікла...ка.
2) лі...ба; 4) перабе...чык;

A8. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара ы:

- 1) про...грыш; 3) спад...спаду; 5) супер...нтэлект.
2) пад...ход; 4) дэз...нтэгратар;

A9. Адзначце радкі, у якіх на месцы ўсіх пропускаяў пішацца літара э:

- 1) канц...лярыя, ...підэмія; 4) д...лікатны, шніц...ль;
2) лід...р, т...хнічны; 5) ка...фіцыент, сурв...тка.
3) ж...тон, др...ваапрацоўка;

A10. Адзначце радкі, у якіх усе словы напісаны правільна:

- 1) праязны, віскнуць; 4) помстлівы, Мекка;
2) бразгнуць, шчаслівы; 5) капустаны, саванна.
3) абласны, фарпасны;

A11. Адзначце спалучэнні слоў, у якіх на месцы пропуску пішацца прыстаўная галосная літара і:

- 1) у ...льняным касцюме; 4) не прывык ...лгаць;
2) зааралі ...ржышча; 5) набыў ...льготны білет.
3) дождж ...мжыць;

A12. Устаноўце адпаведнасць паміж выдзеленымі парамі слоў і іх характарыстыкай.

А. Незвычайная памяць — неверагоднае здарэнне.	1. Амонімы.
Б. Ордэн «Знак Пашаны» — Тэўтонскі ордэн.	2. Мнагазначныя словы.
В. Аб'ява па селектары — работа селекцыянера.	3. Паронімы.
Г. Выпісаць з кнігі — выпісаць хворага.	4. Сінонімы.
	5. Антонімы.

A13. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара с:

- 1) рас...цілаць; 3) ра...шчапіць; 5) рос...тань.
2) падрэ...ка; 4) у...бегчы;

A14. Адзначце словазлучэнні, у якіх парушана лексічная спалучальнасць слоў:

- 1) каралеўская світка; 4) прадуктыўная дзейнасць;
2) эскадрылля мінаносцаў; 5) дзейсны сродак.
3) прадукцыйная жывёлагадоўля;

A15. Адзначце словы, у якіх суфікс выдзелены правільна:

- 1) спрынтар; 3) грэйдар; 5) маўклівы.
2) пачуццё; 4) па-рознаму;

A16. Адзначце словы, будова якіх адпавядае схеме: прыстаўка + карань + суфікс + суфікс:

- 1) заручыны; 3) бессюжэтны; 5) пералавіўшы.
2) забракаваўшы; 4) беспрабудна;

A17. Адзначце назоўнікі, якія адрозніваюцца родам у рускай і беларускай мовах:

- 1) мазоль; 3) насып; 5) дрэва.
2) жаль; 4) сухмень;

A18. Адзначце радкі, у якіх усе назоўнікі адносяцца да 3-га скланення:

- 1) косць, ясень; 4) глянец, кроп;
2) тамат, чырвань; 5) бездань, Нарач.
3) адлегласць, глухмень;

A19. Адзначце назоўнікі, якія ў форме адзіночнага ліку меснага склону маюць канчаток -і:

- 1) дэндрарый; 3) стайня; 5) госць.
2) палетак; 4) зямля;

A20. Адзначце радкі, дзе ўсе словы напісаны правільна:

- 1) гарыхвостка, давыд-гарадоцкі;
2) Верхнядзвінск, беласнежны;
3) штаб-афіцэр, днепрабугскі;
4) Доўнар-Запольскі, пуэрта-рыканец;
5) змеяд, далёкаўсходні.

A21. Адзначце лічэбнікі, якія скланяюцца так, як і прыметнік:

- 1) дваццаць тры; 4) сямнаццаты;
2) трацічны; 5) дзвесце трыццаць пяць.
3) васьмідзясяты;

A22. Адзначце дзеясловы, якія ў форме 2-й асобы множнага ліку цяперашняга або простага будучага часу абвеснага ладу напісаны правільна:

- 1) аддаеце; 3) лежыце; 5) стукніце.
2) сцеражыце; 4) кладзяце;

A23. Адзначце дзеепрыметнікі з суфіксам -н- :

1) засеянае поле;	4) уезджаная дарога;
2) пафарбаваныя дзверы;	5) ветранае надвор'е.
3) стрыманы ў пачуццях;	

A24. Адзначце граматычныя катэгорыі, агульныя для дзеяслова і дзеепрыслоўя:

1) пераходнасць — непераходнасць;	4) зваротнасць — незваротнасць;
2) лік;	5) трыванне.
3) час;	

A25. Адзначце сказы, у якіх не пішацца асобна:

1. Іван яшчэ больш улягаў у працу, каб ёю задушыць любыя (н...) дазволеныя памкненні.
2. Іван намагаецца даказаць, што ён ні кропелькі (н...) горшы за шляхцюкоў.
3. Былі сярод тутэйшага людзі і тыя, хто (н...) супраць палавіць рыбку ў каламутнай вадзе.
4. Часу ў мяне (н...) стае, клопатаў па хаце звыш галавы.
5. Сцяна дажджу рухалася разам з (н...) спыннымі маланкамі і аглушальнымі раскатамі грому.

А. Бутэвіч

A26. Адзначце сказы, у якіх выдзеленыя словы пішуцца асобна:

1. Стала відавочна, **(на)** колькі на Іванаўшчыне зліваюцца ў адно цэлае два падыходы да культуры — падзвіжніцкі і дзяржаўны (*Г. Макарыч*).
2. Прасіў я ў князя дазволу выйсці супраць звера на бой, хацеў адвагай сваёй заслужыць увагу Ганны, **(на)** што і атрымаў яго згоду (*В. Чаропка*).
3. **(На)** заўтра ездзілі мы вярхом на конях (*В. Чаропка*).
4. **(На)** чале вясковых актывістаў у Крачках быў Захар Маркевіч (*З. Дудзюк*).
5. У Варшаве Зося працавала на пана **(на)** працягу двух гадоў (*З. Дудзюк*).

A27. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць працяжнікам:

1. Максіма Багдановіча пераканалі, што сабраныя грошы гэта аванс пад будучую кнігу, над якой ён будзе працаваць у Ялце (*Б. Мікуліч*).
2. Ты нібы сонца весняе, што ад нягод захінае (*М. Шабовіч*).
3. Змоўкне гармонік скончыцца танец (*З. Дудзюк*).
4. Зэльва радзіма мужа славутай паэткі Ларысы Геніюш («*Польмя*»).
5. Радэн прымусіў Камілу пахудзець і спалохаўся дзяўчына зрабілася зусім маладою, нават юнаю (*Я. Сіпакоў*).

A28. Адзначце сказы, у якіх аднародныя члены звязаны размеркавальнымі злучнікамі:

1. Асабліва звонка ваўчок екатаў, калі бачыў калючага вожыка ці шумных вераб'ёў (В. Гігевіч).

2. Ты мне ў душу не зазірай ні ноччу, ні пры ясным дні (Г. Аўласенка).

3. Цень вераснёвы ці быў, ці то проста здалося (Н. Бурдзейка).

4. Ран ведаў, што пад паверхняю ракі моцнае цячэнне запраста зносіць як чалавека, так і звера (В. Гігевіч).

5. І нічога тут страшнага альбо смешнага хлопец не бачыць (А. Бутэвіч).

A29. Адзначце складаназлучаныя сказы, у якіх прапушчаны неабходныя знакі прыпынку:

1. Але куды ты пойдзеш і хто табе дапаможа?(З. Дудзюк).

2. Холад здаўся часовым падманам ды туман далягляд засмуціў (Н. Маеўская).

3. Алена сказала пра мужа праўду Кацярыне — і ўжо яна быццам не адна са сваім горам (Т. Гарэлікава).

4. У сабакі напружыліся мускулы і бязгучна ашчэрылася пашча (А. Брытун).

5. Дрыготкі агеньчык грамнічнае свечкі трымціць а воск сцякае слязамі (Т. Сямёнава).

A30. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць дзвюма коскамі:

1. Як шкада як балюча бачыць тое што было такім дарагім і родным стала знявечаным і дзікім (Н. Алейнік).

2. Маня і сказала б тое што думае але нехта нібыта папярэдзіў: навошта бяросту на вуголле кідаць? (А. Бутэвіч).

3. Ехалі на радзіму Андрэя туды дзе прыгожы Нёман уплятаўся ў аксамітныя косы лугоў (А. Камароўскі).

4. Як хораша ў раннім бязмежжы ісці па забытай алеі дзе лісце ў тумане мярэжыць і сонца смялее, смялее (У. Марук).

5. Цяжка растлумачыць чаму так прыцягваў голас Ларысы Александроўскай і на чым заснавана яе сцэнічнае абаянне (А. Ладыгіна).

A31. Адзначце сказы з адасобленымі акалічнасцямі (улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены):

1. Было ў новага начальніка адно захапленне паляванне з сокаламі (А. Брытун).

2. Такім чынам нягледзячы на сваю маладосць і сіроцтва Гардзей лічыўся ў вёсцы добрым і разумным гаспадаром (З. Дудзюк).

3. Сабака паслухмяна сеў на вызначанае яму месца (А. Брытун).

4. Аматыр вытанчанай разумнай гаворкі ён акружыў сябе адукаванымі людзьмі (С. Саўко).

5. Малады прафесар займаючыся выкладаннем і навукай адначасова працягваў рэвалюцыйную дзейнасць (М. Бандарэнка).

А32. Адзначце сказы з чужой мовай, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку:

1. І тут хочацца згадаць адно выказванне класіка французскай літаратуры Бальзака, што «Паляпшаць норавы свайго часу — вось мэта, да якой павінен імкнуцца кожны пісьменнік» (Р. Баравікова).

2. Раіў ён мне такое: «Пане, ніколі не схіляйся перад сілай: сіла слабее перад годнасцю» (В. Чаропка).

3. «Рашучы штуршок беларускаму руху надала кніжка Мацея Бурачка “Дудка беларуская”, якая выйшла ў Кракаве ў 1891 годзе на беларускай мове», — канстатаваў Яфім Карскі (Я. Янушкевіч).

4. Усё наша вернецца нам па справах нашых, — згадзілася Каця (З. Дудзюк).

5. Каця, якая нешта шыла, седзячы за ручною машынкаю, узрадавана ўскінула на госця вочы і сказала:

« — Зусім ты забыў да нас дарогу, Гардзеі» (З. Дудзюк).

ТЭСТ В

В1. Адзначце правільныя сцверджанні:

1. У беларускай мове дзесяць літар служаць для абазначэння шасці галосных гукаў.

2. Сказы, у якіх прапушчаны той ці іншы галоўны або даданы член сказа, называюцца няпоўнымі.

3. Зваротак з’яўляецца членам сказа.

4. Марфалогія — раздзел мовазнаўства, які вывучае марфемы.

5. Прыназоўнік *па* ужываецца толькі з месным склонам.

В2. Вызначце суадносіны паміж складаназалежнымі сказамі і тыпамі даданых частак.

А. Часам Міхась Назан так глыбока залазіў у свае думкі-меркаванні, што ледзь выбіраўся на ратавальны бераг (А. Бутэвіч).	1. Акалічнасная меры і ступені.
Б. Тое, што так хораша рынулася ў рост, пачало памалу марнець, блякнуць, губляць сваю вабнасць і раскошу (А. Камароўскі).	2. Азначальная.
В. Запомніўся Міхасю Мацейкаў сказ пра тое, адкуль ліха ўзялося на свеце (А. Бутэвіч).	3. Дапаўняльная.
Г. Акурат тады Іван згадзіўся абрабляць зямлю нясвіжскаму ксяндзу, у якога паўсюль былі надзелы (А. Бутэвіч).	4. Дзейнікаявая.
	5. Параўнальная.

В3. Устанавіце адпаведнасць паміж сказамі і іх характарыстыкай з пункту гледжання вытрыманасці граматычных (марфалагічных і сінтаксічных) норм.

<p>А. — Беражы Маланню, Рыгорка, — працягвала размову старая. — Табе вельмі пашанцавала, кахае яна цябе. Я яе выхоўвала з самога маленства ў строгасці (А. Брытун).</p> <p>Б. Адчуўшы нешта нядобрае, давялося клікаць домакіраўніка і міліцыянера (Н. Міцкевіч).</p> <p>В. Я паслаў ужо некалькіх стралкоў па Сцяпана (А. Брытун).</p> <p>Г. У пакоі, адведзеным для дзяўчат, ужо жылі сямёра ўкраінак (З. Дудзюк).</p>	<p>1. Граматычныя нормы не парушаны.</p> <p>2. Памылка ва ўжыванні лічэбніка.</p> <p>3. Памылка ва ўжыванні займенніка.</p> <p>4. Парушаны нормы будовы сказа з дзеепрыслоўным зваротам.</p> <p>5. Парушаны нормы будовы сказа з дзеепрыметным зваротам.</p>
--	--

В4. Колькі лічэбнікаў у наступным сказе? Пазначце адказ адпаведнай лічбай.

Недзе тут, у самых нетрах, развальваючы лычамі мурашнікі, мясілі рыхлы снег тры старыя ўчарнелыя секачы, чатыры замацярэлыя дзічыхі, каля дзясятка даволі ладных шэрых падсвінкаў, дзясяткі два паўтарагадовых парасят, на баках якіх не сышлі яшчэ палосы (А. Камароўскі).

Тэкст да заданняў В5–В8

1. На другі дзень раніцай павезлі паказваць навакольныя мясціны. 2. Важныя замежныя госці доўга рассаджваліся ў карэты і брычкі. 3. Па камандзе генерала Зялёнага працэсія кранулася з галоўнай сядзібы ў пушчу. 4. Лясной дарогай усе з цікавасцю глядзелі вакол і захапляліся векавымі дрэвамі. 5. Навакольная прыгажосць выклікала захапленне ў іншаземцаў. 6. Якраз у пушчы стаяла залатая восень. 7. Дрэвы афарбаваліся ў розныя колеры і выглядалі нібы спецыяльна прыбраныя. 8. Здавалася, пушча гарыць рыжым, чырвоным, пурпурным, залатым агнём. 9. Навакольны векавы лес быў сапраўды казачна прыгожы.

10. Вось госці паглыбіліся ў самую глухмень пушчы, дзе давялося спыніцца. 11. Ім прапанавалі ісці далей пешшу. 12. Наперадзе крочыў Ціхан, за ім обер-фарстмайстар Фёдар Канстанцінавіч, генерал Зялёны і замежныя госці. 13. Рыгор пабег **папярэдзіць** стралкоў, каб былі гатовыя. 14. Каля ўваходу ў тунэль з высокіх раскідзістых дрэў, густа пераплецёных ліянамі, не міргаючы вокам, як варта ў палацах, стаялі два рослыя стралкі.

15. Госці з цікавасцю, адзін за адным, пачалі ўваходзіць у тунэль.

А. Брытун

В5. Вызначце, якая з прыведзеных характарыстык адпавядае дадзенаму тэксту:

- 1) мастацкі стыль;
- 2) публіцыстычны стыль;
- 3) тып тэксту — апісанне;
- 4) тып тэксту — апавяданне з элементамі апісання;
- 5) задача тэксту — паказаць прыгажосць восеньскага пушчанскага лесу.

В6. У сказах 4-8 знайдзіце адносны прыметнік, ужыты ў значэнні якаснага, і выпішыце яго ў пачатковай форме.

В7. У сказах 5-7 знайдзіце слова, будова якога адпавядае схеме: прыстаўка + корань + суфікс + суфікс + суфікс + канчаток + постфікс. Выпішыце гэтыя слова.

В8. Вызначце сінтаксічную функцыю выдзеленага ў 13-м сказе слова. Запішыце адказ у форме творнага склону.

ВАРЫЯНТ IV

ТЭСТ А

А1. Адзначце словы з аднолькавай колькасцю літар і гукаў:

1) прыкроіць;	3) субсідзіраванне;	5) п'еса.
2) раіць;	4) ядловец;	

А2. Адзначце пары слоў, у якіх націск служыць для адрознення іх лексічнага значэння:

1) дўхі — духі;	4) прагнуць — прагнуць;
2) грамы — грамы;	5) зваліцца — зваліцца.
3) туга — туга;	

А3. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара о:

1) выс...катраёе;	4) в...гнетрывалы;
2) р...знакаляровы;	5) в...льналюбівы.
3) шыр...карадны;	

А4. Адзначце словы, у якіх прапушчана спалучэнне ыё:

1) патр...т;	3) кард...лаг;	5) ід...лаг.
2) акс...ма;	4) баст...н;	

А5. Адзначце словы, у якіх прапушчаны апостраф:

1) Юр...еў;	3) Кандрац...еў;	5) мадз...яр.
2) біл...ярд;	4) б...еца;	

А6. Адзначце словы (спалучэнні слоў), у якіх прапушчана літара ў (нескладовае):

1) а...кцыён;	3) гарэза - ...нучка;	5) поды...м.
2) увесь ... маці;	4) пакга...з;	

A7. Адзначце словы (спалучэнні слоў), у якіх прапушчана літара ш:

1) у...чынаць;	3) збіраць ...чаўе;	5) пры...чапіць.
2) бе...чалавечны;	4) разна...чык;	

A8. Адзначце словы, ў якіх прапушчана літара ы:

1) аб...мшэлы;	4) сан...нструктар;
2) контр...дэя;	5) звыш...мклівы.
3) дэз...нфіцыраваць;	

A9. Адзначце радкі, у якіх на месцы ўсіх пропускау пішацца літара а:

1) ш...разём, шч...бятаць;	4) кр...пасны, чырв...нафлоцкі;
2) Антары..., ш...вялюра;	5) карц...р, д...ўгатэрміновы.
3) м...раплаванне, выкр...сліць;	

A10. Адзначце радкі, у якіх усе словы напісаны правільна:

- 1) бязлітасны, расада;
- 2) колькасны, манна (крупа);
- 3) скарастны, Ганна;
- 4) жаластлівы, Палессе;
- 5) зайдросны, расаднік (у агародзе).

A11. Адзначце спалучэнні слоў, у якіх на месцы пропуску пішацца прыстаўная галосная літара і:

1) убачыў ...львяня;	4) рыба пад ...льдом;
2) дрот ...ржавы;	5) наступнае ...мгненне.
3) спякла ...ржаны хлеб;	

A12. Адзначце словы (спалучэнні слоў), у якіх прапушчана літара:

1) без ...лгання;	3) ...оканне;	5) на...оддаль.
2) ...усцішна;	4) ...онікс;	

A13. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара з:

1) ...эканоміць;	4) ...ыходзіць (па лесвіцы);
2) ...ымправізаваць;	5) ...чарнець.
3) ...ыходзіць (з меркаванняў);	

A14. Адзначце словазлучэнні, у якіх парушана лексічная спалучальнасць слоў:

1) балотная птушка;	4) скурнае паліто;
2) эфектныя жэсты;	5) абагульненая маёмасць.
3) крамяны баравік;	

A15. Адзначце словы з прыстаўкай пад- :

1) падатак;	3) падагульненне	5) падборка.
2) падабрэць;	4) падарунак;	

A16. Адзначце словы, утвораныя ад дзеясловаў:

1) паваротлівы;	4) кавальства;
2) мерзлата;	5) перагародка.
3) афарбоўка;	

A17. Адзначце назоўнікі мужчынскага роду:

1) кішэнь;	3) кіпень;	5) гусь.
2) вір;	4) скронь;	

A18. Адзначце радкі, у якіх усе назоўнікі адносяцца да 1-га скланення:

1) мужчына, нарада;	4) лямпка, кніга;
2) стараста, будаўніцтва;	5) Таня, Пеця.
3) пустэля, санацыя;	

A19. Адзначце назоўнікі, якія ў форме адзіночнага ліку меснага склону маюць канчаток -у:

1) стараста;	3) двор;	5) беларучка (Віця).
2) зямляк;	4) дуб;	

A20. Адзначце правільнае напісанне прыметнікаў у словазлучэннях:

1) Толіна куртка;	4) ад бацькава парога;
2) бацькоўскі дом;	5) да лесніковае сядзібы.
3) дзядулева парада;	

A21. Адзначце лічэбнікі, якія напісаны няправільна:

1) васямнаццаць;	3) стотысячны;	5) дзевяноста.
2) васьмы;	4) дзве сёмых;	

A22. Адзначце сказы з дзеясловамі, якія ўжыты ў форме загаднага ладу:

1. Цяпер дзяўчына не сумнявалася, што аднойчы сустрэне сваё шчасце.
2. Пойдзем хутчэй адсюль, далей ад сабачага галасу.
3. Дзяўчыне даравалі б грэх, ніхто ніколі не папракнуў бы нават.
4. «Не чапай Зосю, няхай паспіць», — параіла дачцэ Агатэля.
5. Цьмянае святло напоўніла прастору хаты.

3. Дудзюк

A23. Адзначце дзеепрыметнікі, у якіх на месцы пропуску пішацца літара е:

1) разве...ны;	3) вызвал...ны;	5) адчын...ны.
2) насто...ны;	4) пасе...ны;	

A24. Перакладзіце на беларускую мову дзеепрыслоўі закончанага трывання і запішыце іх:

1) играя;	3) наблюдая;	5) задумаўшысь.
2) аб'ясніў;	4) сустрачаю;	

A25. Адзначце сінтаксічныя канструкцыі, у якіх словы з не (ня) пішуцца разам:

- 1) (не) гарачы, а прахалодны дзень;
- 2) работа (не) правярана;
- 3) (не) знайшоў выхаду;
- 4) (не) дацаніўшы сябра;
- 5) (не) доўгае спатканне.

A26. Адзначце сказы, у якіх неабходна ўжыць прыназоўнік са:

1. Пад дажджавы струмень ... страхі матка падстаўляла пустое вядро, якое нападўнялася ўмірг вока (А. Бутэвіч).

2. Па вяртанні ... Стараволі Зося звыкла ўцягнулася ў бясконцы калаўрот сялянскай працы на полі і сенажаці, у хаце і хляве (З. Дудзюк).

3. Аканом пан Падгурскі разлічыўся ... наймітамі збожжам (З. Дудзюк).

4. Жэня намагалася накрыць Паўліка ... галавой, каб не даймаў бляск маланкі (А. Бутэвіч).

5. Хто ... славурых падтрымаў Аляксея Пысіна ў пачатку дарогі? (В. Карамазу).

A27. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць працяжнікам:

1. Зоры над палямі бы арэхі (М. Федзюковіч).

2. Мы з табой, Аляксеі, як нітка з іголкай (Ул. Ліпскі).

3. У мяне ёсць такое хобі апісваць старыя паштоўкі (А. Карлюкевіч).

4. Дзяўчына спынілася ў здзіўленні два хлопцы пра нешта ажыўлена гамоняць і час ад часу смяюцца (А. Бутэвіч).

5. Бульбу змянялі палосы льну, пасевы пшаніцы, аўса, ячменю усяго таго, што патрэбна селяніну для свайго спажывання (А. Бутэвіч).

A28. Адзначце сказы з адасобленымі членамі (улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены):

1. Лагодная і сур'ёзная яна асцярожненька паклала на мае калені толькі што народжанае дзіцятка (Л. Хаб'яновіч-Джуравіч).

2. Усё сынку давай злазіць з дрэва і збірацца дамоў (А. Брытун).

3. На шчасце маці нікога не сустрэла і вярнулася ў вёску (Н. Міцкевіч).

4. Паляўнічыя пачуўшы роў мядзведзя збіраліся ісці да дупла (В. Гігевіч).

5. Хлопец і дзяўчына цяпер ужо не саромяючыся свайго шчасця тут жа сплялі рукі (В. Гігевіч).

A29. Вызначце часцінамоўную прыналежнасць выдзеленага ў сказе слова.

А. Андрэй за паўмесяца **нават** крыху паправіўся.

Б. У жніўні **другая** хваля баравікоў поўніла лес людскімі галасамі.

В. Ліпавыя і ядлоўцавыя венікі, мяцёлкі палыну — **усё** гэта спатрэбіцца ў лазні.

Г. Квас Ной піў **нагбом** і стараўся з тыдзень амаль нічога не есці.

А. Камароўскі

1. Прыметнік.

2. Прыслоўе.

3. Лічэбнік.

4. Займеннік.

5. Часціца.

А30. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю трэба дапоўніць дзвюма коскамі:

1. Нечаканая здабыча маладых паляўнічых абрадавала род не трэба было ісці на паляванне людзі заняліся іншым (В. Гігевіч).

2. Як птушка шчабятала дзяўчына гаворачы пря мясціны ўсцяж якіх мы ішлі (В. Чаропка).

3. Хто не заглядаў у Ноеў агарод той не ведае сапраўднага багацця якое родзіць невялікі лапкі зямлі, мо сотак з пятнаццаць (А. Камароўскі).

4. Цяпло і парнасць гналі ў рост россыпы жаўтлявых лісічак цыбрых падбярэзавікаў а падлескі шчодрыліся на ліпкія маслякі (А. Камароўскі).

5. Удар дзіды быў такі магутны што яна крэменем наскрозь працяла сома і яе завостраны канец увайшоў у пясчаную водмель (В. Гігевіч).

А31. Адзначце сказы з простым дзеяслоўным выказнікам:

1. Хата дзядзькі Міколы была другая з краю вёскі.

2. Любаваўся далёкім зубчатым лесам, зялёнымі купамі алешніку на лузе.

3. Сантыметр за сантыметрам пачаў выйграваць Андрэй.

4. Ціха і спакойна было да дня палявання.

5. Высушаныя зёлкі будуць вісець у торбах на шастку ля печы.

А. Камароўскі

А32. Адзначце сказы з чужой мовай, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку:

1. Муж спытаў мяне: «А ці ўмееш ты, любая, варыць боршч?» — «Пэўна ж, умею», — адказала я. — «А што трэба, каб ён быў смачны? — спытаў мой Мікола. — «Трэба мець добрую свякроў і галоднага мужа», — пажартавала я (А. Камароўскі).

2. — Я пайду і прынясу крэмень, — зноўку выгукнуў Сын мядзведзя. — І тады Мая стане маёй жонкай (В. Гігевіч).

3. Міла паглядзела здымак і сказала, што ў цябе, Баркавец, вельмі прыгожыя рукі (Я. Сінакоў).

4. Пасля доўгіх дзённых размоў Алесь часта тэлефанаваў вечарам мне і пытаўся: «Я цябе часам не пакрыўдзіў?» (Н. Гальпяровіч)

5. «Для лепшае пэўнасці ідзі да яго на службу», — загадаў мне пан ваявода (В. Чаропка).

ТЭСТ В

В1. Адзначце правільныя сцверджанні:

1. Назоўнікі змяняюцца па склонах, родах і ліках.

2. Да дробавых лічэбнікаў адносяцца *паўтара* (*паўтары*), *паўтараста*.

3. У няпэўна-асабовым сказе дзейнік выражаны няпэўным займеннікам.

4. Многія невытворныя прыназоўнікі бытуюць у мове ў некалькіх варыянтах.

5. Дапасаванне — такі від сінтаксічнай сувязі, пры якім залежнае слова стаіць у родзе, ліку і склоне, што ўласцівыя галоўнаму слову.

V2. Вызначце суадносіны паміж сказам і яго характарыстыкай.

<p>А. Раптам Гардзеі згадаў, як карчаваў з Паўлінаю пень на дрывы. Б. Такою працу не ўсякі здаровы мужык пацягне. В. Трэба абкапаць пень, абсячы тоўстае карэнне, вывернуць. Г. Да крываваых мазалёў і знямогі працавалі, а свайго дамагліся.</p>	<p>1. Няпэўна-асабовы. 2. Складаназалежны. 3. Безасабовы. 4. Двухсастаўны. 5. Пэўна-асабовы.</p>
--	--

3. Дудзюк

V3. Вызначце, калі ставіцца коска (коскі) у сказах са злучнікам як. Укажыце суадносіны паміж слупкамі табліцы.

<p>А. У віры калгаснага жыцця старшыня адчуваў сябе як рыба ў вадзе (Ул. Ліпскі). Б. Уладзімір Карпаў найперш заявіў пра сябе як пра адметнага крытыка, даследчыка літаратуры (Л. Алейнік). В. Бацька намагаўся паказаць мне як мага больш новага і незвычайнага (Н. Міцкевіч). Г. Бацьку як самага старога і адукаванага чалавека прызначылі на працу ў праўленне калгаса (Н. Міцкевіч).</p>	<p>1. Коска не ставіцца, бо зварот мае значэнне «ў якасці». 2. Коска не ставіцца, бо зварот мае значэнне акалічнасці меры і ступені. 3. Зварот выдзяляецца коскамі, бо мае акалічнаснае значэнне прычыны. 4. Коска не ставіцца, бо зварот з'яўляецца фразеалагізмам. 5. Коска ставіцца перад падпарадкавальным злучнікам, які звязвае даданую параўнальную частку з галоўнай у складаназалежным сказе.</p>
--	--

V4. Устаноўце адпаведнасць паміж фразеалагізмамі і іх сінонімамі. Адказ запішыце.

<p>А. Давацца ў знакі. Б. Аддаваць богу душу. В. Як снег на галаву. Г. Абводзіць вакол пальца.</p>	<p>1. Як гром з яснага неба. 2. Уядацца ў косці. 3. Згарнуць рукі. 4. Удараць ў галаву. 5. Настаўляць акуляры.</p>
---	--

Тэкст да заданняў В5–В8

1. Паляўнічыя аглядалі дзіды і дубіны. 2. Сёння яны збіраліся ісці ў лес, у той бок, дзе з вечара чуўся рык мядзведзя. 3. Не сакрэт, усе ведалі, чаго роў мядзведзь, нават малыя дзеці, яны торкалі пальчыкамі ў свае галоўкі і казалі: «Дурны мядзведзь робіць сабе тум-тум...»

4. Там, у лесе, на высокай сасне мелася дупло, у якім жылі працаўніцы-пчолкі. 5. Людзі даўно агледзелі яго і бераглі як зрэнку вока, бо пчолкі давалі ім мёд, белы воск, які хаваў у сабе бяздымны агонь, і людзі бераглі пчолак ад настырнага мядзведзя, — той, апроч маліны, надта любіў салодкія соты.

6. На тую высокую сасну даўным-даўно лазовымі моцнымі лыкамі людзі ўцягнулі таўшчэзную дубовую булдавешку. 7. Яе яны падвесілі перад самым дуплом, якраз у тым месцы, дзе з раніцы да вечара гудзелі і лёталі пчолкі, прыносячы на лапках у дупло кветкавую слодыч, і з таго часу ў лесе калі-нікалі чуўся роў мядзведзя.

8. Ускараскаўшыся па гладкім ствале сасны да самага дупла, мядзведзь лапаю спрабаваў залезці ўсярэдзіну, дзе былі жаданыя пахкія соты, але тут незразумела адкуль перад мордаю мядзведзя паяўлялася булдавешка. 9. Лапаю мядзведзь адкідваў яе ўбок; булдавешка вярталася назад і стукала звера па мордзе.

10. Забыўшыся на салодкія соты, мядзведзь распачынаў бойку з настырнай булдавешкаю. 11. Бойка кожны раз заканчвалася адным і тым жа: збіты да крыві, абкусаны злымі пчолкамі, так і не паспытаўшы мёду, касалапы з грукатам падаў з высокай сасны і пачынаў раўці ад болю і роспачы.

В. Гігевіч

В5. Укажыце сродкі сувязі 2-га і 3-га сказаў:

- 1) сінонімы;
- 2) лексічны паўтор;
- 3) займеннік;
- 4) пабочнае слова;
- 5) прыслоўе.

В6. Вызначце, якая з прыведзеных характарыстык адпавядае тэксту:

- 1) навуковы стыль;
- 2) мастацкі стыль;
- 3) тып тэксту — разважанне;
- 4) тып тэксту — апавяданне;
- 5) задача тэксту — паказаць, як старажытныя паляўнічыя здабывалі сабе ежу.

В7. У сказах 3–6 знайдзіце фразеалагізм і вызначце яго сінтаксічную функцыю. Адказ запішыце ў форме творнага склону.

В8. Адзначце лексіка-граматычныя характарыстыкі, якія адпавядаюць выдзеленаму ў 1-м сказе слову:

- 1) спрадвечна беларускае;
- 2) мнагазначнае;
- 3) ужыта ў значэнні «старадаўняя колючая зброя ў выглядзе доўгага дрэўка з вострым металічным наканечнікам»;
- 4) прафесіяналізм;
- 5) ужыта ў форме вінавальнага склону.

ВАРЫЯНТ V

ТЭСТ А

A1. Адзначце словы, у якіх літар больш, чым гукаў:

1) дабрадзей;	3) павольна;	5) заілены.
2) краявід;	4) узвышша;	

A2. Адзначце словы з правільна пастаўленым націскам:

1) прасталюдзін;	3) фобія;	5) выпáдак.
2) мáрмур;	4) фенóмен;	

A3. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара а:

1) д...ўгатэрміновы;	3) п...ўнаводны;	5) з...латаносны.
2) выс...карослы;	4) в...даахоўны;	

A4. Адзначце сказы, у якіх прапушчана спалучэнне іё:

1) фізі...лаг;	3) рац...н;	5) Гес...д.
2) апаф...з;	4) дамiн...н;	

A5. Адзначце словы, у якіх прапушчаны ь (мяккі знак):

1) ад...ютант;	3) песен...ка;	5) ліпен...скі.
2) абедз...ве;	4) любан...скі;	

A6. Адзначце словы (спалучэнні слоў), дзе пішацца літара у (складовае):

1) лес ... снезе;	3) аргана...ты;	5) па...за.
2) сакса...л;	4) нашу ...нты;	

A7. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара д:

1) Навагру...чына;	3) атрыбу...;	5) вопра...ка.
2) паво...кавы;	4) дасве...чаны;	

A8. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара і:

1) пра...нвентарызаваць;	4) транс...ндыйскі;
2) з...ходны;	5) з...мправізаваны.
3) пан...сламізм;	

A9. Адзначце радкі, у якіх на месцы ўсіх пропускаў пішацца літара о:

1) др...бналісты, сыр...ватка;	4) ж...раў, руж...вашчокі;
2) Чыкаг..., чырв...нагвардзейскі;	5) д...брасумленны, в...сьмы.
3) ч...рствы, кур...дым;	

A10. Адзначце радкі, у якіх усе словы напісаны правільна:

1) свістнуць, папараццю;	4) паслаць, рэкордны;
2) выяздны, падарожжа;	5) мільярды, пачэсны.
3) веснік, сонца;	

A11. Адзначце спалучэнні слоў, у якіх на месцы пропуску пішацца прыстаўная літара в:

1) блакітнае ...озера;	4) добрае ...угнаенне;
2) Мінская ...обласць;	5) бяскрыўды ...уж.
3) слухае з ...увагай;	

A12. Адзначце словы, у якіх назіраецца фанетычнае падаўжэнне:

1) мігценне;	3) каленны;	5) пісьменны.
2) робіцца;	4) пілатаванне;	

A13. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара с:

1) ...урочыць;	3) бя...мерны;	5) бя...літасны.
2) ...чысціць;	4) ра...шыфраваць;	

A14. Адзначце словазлучэнні, у якіх парушана лексічная спалучальнасць слоў:

1) прыемны сюрпрыз;	4) цагельны дом;
2) першы дэбют;	5) лясістая мясцовасць.
3) вярнуўся назад;	

A15. Адзначце словы з формаўтваральнымі прыстаўкамі:

1) найлепшы;	3) упрыгожыць;	5) заштатны.
2) змалаціць;	4) найменне;	

A16. Адзначце словы з постфіксам -цца:

1) абнаўляюцца;	3) паказваецца;	5) пасяліцца.
2) падкручваюцца;	4) апыркваюцца;	

A17. Адзначце назоўнікі, якія адрозніваюцца родам у рускай і беларускай мовах:

1) давер;	3) суддзя;	5) подпіс.
2) дроб;	4) лён;	

A18. Адзначце рознаскланяльныя назоўнікі:

1) малайчына (Сеня);	3) птушка;	5) загарадка.
2) кацяня;	4) дзядзька;	

A19. Адзначце назоўнікі, якія ў форме адзіночнага ліку меснага склону маюць канчаток -ы:

1) аптэкар;	3) возера;	5) дачка.
2) выдавец;	4) крыніца;	

A20. Адзначце словы, якія трэба пісаць праз злучок:

1) (заа)логія;	4) (рэзка)адмоўны;
2) (Міклуха) Маклай;	5) (рэдка)населены.
3) (шахматна)шашачны;	

A21. Адзначце дробавыя лічэбнікі:

1) паўтары;	4) тры і сем васьмьх;
2) трохсоты;	5) трыста чатырнаццаты.
3) васьмёра;	

A22. Адзначце дзеясловы, якія ў форме 3-й асобы множнага ліку цяперашняга або будучага простага часу маюць канчатак -уць(-юць):

1) абветрыць;	3) зачыняць;	5) есці.
2) жаць;	4) вырашыць;	

A23. Адзначце дзеясловы, ад якіх утвараюцца дзеепрыметнікі з суфіксам -ан-:

1) ачысціць;	3) расхваляваць;	5) прапанаваць.
2) разагнаць;	4) скасіць;	

A24. Адзначце сказы, у якіх правільна ўжыты дзеепрыслоўныя звароты:

1. Сядзіць глушэц, задраўшы дзюбу, на асіне (А. Камароўскі).
2. Моладзь чакала танцаў, нахвальваючы гарманіста Сымона Чмяля (А. Бутэвіч).
3. Разам з бацькам Рыгор хадзіў у лес, дапамагаючы яму ва ўсім (А. Брытун).
4. Засыпаўшы лужыны жвірам з камянямі, па дарозе пайшлі фурманкі (А. Брытун).
5. Пераступіўшы парог, у вочы кінуўся партрэт цара Аляксандра Другога (А. Брытун).

A25. Адзначце словы, якія без не (ня) не ўжываюцца:

1) (не)дахоп;	3) (не)абвержны;	5) (не)вучоны.
2) (не)асцярожнасць;	4) (ня)ухільны;	

A26. Адзначце сказы, у якіх неабходна ўжыць прыназоўнік са:

1. Сімунд спачатку ўклаў свае грошы, а цяпер атрымліваў ... казны вялікія дывідэнды (А. Брытун).
2. З павагі ўсё пачынаецца, з даверу і ўзаемнага разумення, а не ... страху (А. Бутэвіч).
3. Мы не зразумелі, ці то асуджальна, ці ... шкадаваннем гаварыў дзед Мацейка (А. Бутэвіч).
4. Каця нічога па гаспадарцы не рабіла, насілася ... сваёю грыжаю (З. Дудзюк).
5. А ... здароўем у паэта было дужа дрэнна (Б. Мікуліч).

A27. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць працяжнікам:

1. З неверагоднай настойлівасцю непісьменная маці бачыла адно надзейнае выйсце з галечы атрымаць адукацыю (Н. Міцкевіч).
2. Жыццё наша сапраўды шматграннае і непрадказальнае (К. Камейша).

3. Плошча Зэльвенскага вадасховішча адна тысяча сто дзевяноста гектараў (У. Мазго).

4. Увітае бязродным вінаградом, лецішча як казачны шацёр (Н. Маеўская).

5. Дрэсіроўшчык тыцнуў паплецінай у спіны мядзвездзяў сані паехалі (А. Камароўскі).

A28. Адзначце сказы з адасобленымі акалічнасцямі (улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены):

1. Нарыхтаваўшы дровы на зіму сын неяк замаркоціўся без працы.

2. Акрамя бярозавых і ліпавых венікаў Мікола сушыў рамонак і лісты глогу сунічніку і парэчак.

3. Кабачкі і гарбузы на агародзе раслі як на дражджах.

4. Сарваўшы фінішную стужку Андрэй пластом упаў на снег ушчэнт абяссілены.

5. Рыбакі выпіналіся цягнучы набрынялыя вяроўкі невадаў мінаючы перакаты і водмелі шукаючы глыбокія ямы дзе трымалася буйная рыба.

А. Камароўскі

A29. Адзначце сказы, у якіх трэба паставіць коску (коскі) пры пабочных словах ці спалучэннях слоў (улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены):

1. Любыя дзікія кветкі вы перад свету гасподай найпрыгажэйшыя сведкі думак маіх і нягодаў (У. Марук).

2. Здаецца і сцены турмы прамярзаюць наскрозь (З. Дудзюк).

3. Па-першае Каця пашыла новы каптан і сарочку Серафіму (З. Дудзюк).

4. Над Прыпяццю на выспах крутабокiх з якіх відна ўсёй айчыны шыр пад самыя пярэстыя аблокi ты ўзнёсся белым лебедзем Мазыр (М. Мятліцкі).

5. Сур'ёзная і абачлівая Каця як здавалася Гардзею была процілегласцю вясёлай і няўрымслівай Зосі (З. Дудзюк).

A30. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю трэба дапоўніць дзвюма коскамі:

1. Не памыліцца і той хто ўспрымае кнігу Алеся Карлюкевіча «Радзімазнаўства» менавіта як падручнік (Г. Макарчык).

2. Прызнайся нам ці не бачыў ты як княжна зелле нагаворвала чароўнымі паганскімі словамі ці яшчэ якія бясоўскія чары чыніла (В. Чаропка).

3. Мовіў я водпаведзь што не бачыў і не ведаю нічога аб чараванні княжны а паважаю яе як шчырую каталічку (В. Чаропка).

4. Гардзея не хвалявала што адбываецца з Зосяй і чаму яна пазбягае яго (З. Дудзюк).

5. Пан хацеў правесці мяне да гасціннага двара але я спазняўся на варту ў касцёл і мовіў, што іду на набажэнства (В. Чаропка).

A31. Вызначце суадносіны паміж сказамі і іх характарыстыкай. Адкаж запішыце.

<p>А. Ва ўсім вобліку спявачкі была заключана нейкая таямніца, што імгненна прыцягвала да сябе мноства людзей і не дазваляла заставацца раўнадушным (А. Ладыгіна).</p> <p>Б. Данілка ведаў, як выжыльваліся лоўчыя, гойсаючы па пушчы, каб позняй восенню ўстурыць нагулянага тлустага мядзведзя, загнаць у аблогу лася ці казулю (А. Камароўскі).</p> <p>В. Пасвіць кароў Каця ніколі не адмаўлялася: там можна было спакойна чытаць цэлы дзень, зрэдку адрываючыся на тое, каб паглядзець, дзе пасвіцца жывёла (З. Дудзюк).</p> <p>Г. Прабабуля Марфа ўклала ў выхаванне хлопчыка ўсю сваю душу, і ён рос, акружаны клопатам і любоўю (А. Брытун).</p>	<p>1. Складаназалежны сказ з паслядоўным падпарадкаваннем.</p> <p>2. Складаназлучаны сказ.</p> <p>3. Складаназалежны сказ з адной даданай часткай.</p> <p>4. Складаны сказ з рознымі відамі сувязі.</p> <p>5. Складаны бяззлучнікавы сказ.</p>
--	--

A32. Адзначце сказы з правільна пастаўленымі знакамі прыпынку:

1. У перыяд вучобы ў Мінскай гімназіі Бенядзікт Дыбоўскі пачаў рыхтаваць сябе да далёкіх падарожжаў, зімой спаў на двары, узбіраўся па вертыкальнай сцяне з дапамогай жэрдкі з цвікамі, многа ездзіў конна, хадзіў пешшу.

2. З успамінаў хлопчыка паўстае вобраз сям'і: вельмі дружнай, унутрана багатай і шчырай, з культуам светлых грамадзянскіх ідэалаў, вялікім піетэтам перад ведамі і адукацыяй.

3. Дарэчы, бабка Бенядзікта вырошчвала ў Адамарыне розныя «нетыповыя» па тым часе карысныя расліны, у тым ліку лекавыя: шалфей, мяту, рамонак, рэвень.

4. Прагулкі з бабуляй развівалі ў хлопчыка назіральнасць, і ў далейшым ён адчуваў сябе ў полі і ў лесе як дома, пазнаваў кожную птушку па голасу і палёту.

5. З вялікай цеплынёй Дыбоўскі ўспамінаў гэтыя прагулкі, адзначаў, што, менавіта, яны абудзілі ў ім любоў да прыроды, якая захавалася ў яго на ўсё жыццё.

М. Бандарэнка

ТЭСТ В

В1. Адзначце правільныя сцверджанні:

1. Тэрміны пераважна ўжываюцца ў мастацкім стылі мовы.
2. Сінонімы могуць адрознівацца адзін ад аднаго адценнямі лексічнага значэння і экспрэсіўна-стылістычнай афарбоўкай.

3. Некаторыя прыметнікі маюць форму вышэйшай ступені параўнання з другой асновай.

4. Адваротны парадак слоў у сказе называецца інверсіяй.

5. Калі ў сказе няма асабовага займенніка, то такія сказы называюцца безасабовымі.

В2. Устанавіце аднаведнасць паміж складаназалежнымі сказамі і іх характарыстыкай.

<p>А. У той самы час, калі малады выправіўся да маладое, каб разам ехаць у царкву вянцаца, усчалася мяцеліца (З. Дудзюк).</p> <p>Б. Ужо ў двары было чутно, што грае гармонік і тумкае ў такт бубен (З. Дудзюк).</p> <p>В. Пакуль мы ехалі па роднай Беларусі, то на кожнай станцыі нас сустракалі мясцовыя жыхары і прапаноўвалі нам, галодным, тое, што маглі: вараную бульбу, хлеб, тварог, яйкі (Н. Міцкевіч).</p> <p>Г. Зося падняла ладны камень, які ляжаў на беразе, уявіла, што так акамянеў Гардзеі і ўсё тое зло, якое абрынулася на яе пасля сустрэчы з ім, і шпурнула ў сажалку (З. Дудзюк).</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Складаназалежны сказ з адной даданай часткай.2. Складаназалежны сказ з аднародным сузалежным падпарадкаваннем.3. Складаназалежны сказ з неаднародным сузалежным падпарадкаваннем.4. Складаназалежны сказ з паслядоўным падпарадкаваннем.5. Складаназалежны сказ са змешаным падпарадкаваннем.
---	--

В3. Укажыце лексічныя прыкметы, якія адпавядаюць выдзеленаму ў сказе слову:

Купала цягнуком даехаў да Стоўбцаў, не стаў наймаць балагола і пехатою прыйшоў на хутар Смольню (А. Камароўскі).

- 1) ужыта ў значэнні «той, хто займаецца перавозам грузаў ці людзей на ўласнай фурманцы»;
- 2) сінонім — рамізнік;
- 3) запазычанае;
- 4) агульнаўжывальнае;
- 5) устарэлае.

В4. Вызначце, якая часціца ўжываецца на месцы пропуску, і ўкажыце суадносіны паміж слупкамі табліцы. Адказ запішыце.

<p>А. Як ... радавацца таленту паэта, які пачаў раскрывацца так рана! (А. Марціновіч).</p> <p>Б. Начное неба як засевак, дзе ... абмежкаў, ... разор (В. Гардзеі).</p> <p>В. Што ... зраблю, дзяўчына здавалася аднолькава спакойнай і недаступнай (Л. Хаб'яновіч-Джуравіч).</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Часціца <i>не</i> мае адмоўнае значэнне.2. Часціца <i>не</i> ўжываецца ў галоўнай частцы складаназалежнага сказа і мае сцвярдзальны сэнс.
--	---

Г. Галоўнае, каб чалавек душу меў спагадную, каб ... прымушаў пакутаваць іншых (З. Дудзюк).	<p>3. Часціца <i>ні</i> ўваходзіць у склад сродка сувязі ў складаназалежным сказе і мае сцвярджальны сэнс.</p> <p>4. Часціца <i>ні</i> ўжываецца ў ролі паўторнага спалучальнага злучніка і мае адмоўны сэнс.</p> <p>5. Часціца <i>ні</i> ўжываецца для ўзмацнення адмаўлення.</p>
---	--

Тэкст да заданняў В5–В8

1. Адна значная падзея ў музычна-тэатральным жыцці горада, што ўскалыхнула нядаўна і мінчан, і ўвесь калектыў тэатра оперы, у многім садзейнічала ўваскрашэнню страчаных традыцый. 2. Гэтая падзея звязана з імем спявачкі Ларысы Пампееўны Александроўскай. 3. Рыхтуючыся ўрачыста адзначыць 100-годдзе з дня яе нараджэння, мастацкае кіраўніцтва тэатра прыняло рашэнне стварыць своеасаблівы спектакль-канцэрт, прысвечаны памяці вялікай актрысы. 4. Да драбніц прадумалі дэталі вечара, з архіўнага пылу выцягнулі і рэстаўрыравалі неабходныя **ілюстрацыйныя** матэрыялы, тэрмінова адрэтушыравалі і паднавілі партрэты, спецыяльна майстравалі да мерапрыемства сцэну. 5. Ажывіліся старыя артысты, ветэраны тэатра, былыя паплечнікі і калегі Ларысы Пампееўны, што пакінулі ўжо сцэну. 6. Прайшоў своеасаблівы конкурс як сярод майстроў, так і сярод творчай моладзі на права ўдзельнічаць у канцэрце з твораў, што выконвала ў свой час Александроўская. 7. У тэатры ўзнік сапраўдны ажыятаж: распытвалі пра тое, якою яна была, што і як спявала, вывучалі яе рэпертуар, даставалі ноты, слухалі запісы, рэпеціравалі, развучвалі арыі і рамансы. 8. Кожны хацеў спяваць у канцэрце, унесці сваю лепту ў агульную справу. 9. Піяністка Ларыса Талкачова, галоўны канцэртмайстар тэатра, дасканалы прадумала і прапрацавала з салістамі неабходны рэпертуар і бліскуча правяла канцэрт. 10. Ужо ў самім гэтым факце выявіла сябе пэўная пераемнасць!

11. Імя Александроўскай, якое некалі не сыходзіла з тэатральных афіш і на якое ў многім забылася цяперашняе пакаленне, зноў з'явілася ў горадзе.

А. Ладыгіна

В5. Вызначце, якая з прыведзеных характарыстык адпавядае тэксту:

- 1) мастацкі стыль, апавяданне;
- 2) публіцыстычны стыль, інфармацыйная записка;
- 3) навуковы стыль, анатацыя;
- 4) афіцыйна-дзелавы стыль, пратакол;
- 5) задача тэксту — паказаць пераемнасць і захаванне нацыянальных духоўных традыцый.

В6. Вызначце, колькі ў тэксце дзеепрыметнікаў залежнага стану прайшлага часу. Адкаж запішыце адпаведнай лічбай.

В7. Знайдзіце няпэўна-асабовы сказ і ўкажыце яго нумар.

В8. Вызначце, якім членам сказа з'яўляецца выдзеленае ў 4-м сказе слова. Адкаж запішыце ў форме творнага склону.

ВАРЫЯНТ VI

ТЭСТ А

A1. Адзначце словы, у якіх гукаў больш, чым літар:

1) прасейвацца;	3) прастуджаны;	5) няясны.
2) фтызіятр;	4) сяннік;	

A2. Адзначце словы-амонімы:

1) *вяршок* — старая мера даўжыні і *вяршок* — верхняя частка чаго-небудзь, верхавіна;

2) *заткнуць* — шчыльна закрыць (адтуліну) і *заткнуць* — засунуць які-небудзь прадмет за што-небудзь, куды-небудзь;

3) *наварстаць* — шляхам вёрсткі зрабіць у нейкай колькасці і *наварстаць* — тое, што і нагнаць;

4) *гіпербала* — мастацкі прыём, заснаваны на перабольшанні і *гіпербала* — незамкнутая крывая з дзвюх галін;

5) *даміно* — гульня ў пластмасавыя або касцяныя пласцінкі і *даміно* — маскарадны касцюм.

A3. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара ы:

1) бр...зент;	3) бр...сці;	5) кр...млёўскі.
2) кр...вападцёк;	4) інж...нер;	

A4. Адзначце словы, у якіх прапушчана спалучэнне іе:

1) абітур...нт;	3) ар...нцір;	5) кл...нтура.
2) гіг...на;	4) аўд...нцыя;	

A5. Адзначце словы, у якіх прапушчаны ь (мяккі знак):

1) Васіл...еў;	3) шэсц...дзясят;	5) рал...ля.
2) Дз...віна;	4) дзец...мі;	

A6. Адзначце словы (спалучэнні слоў), ў якіх прапушчана літара ў (нескладовае):

1) твор ...схваляваў;	3) Ма...глі;	5) Алата... .
2) мужчына- ...рач;	4) Барна...л;	

A7. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара ц:

1) квадра...ік;	3) бало...ца;	5) (аб) цё...цы.
2) за...вядзелы;	4) (у) спрэ...цы;	

A8. Адзначце правільна напісаныя словы:

1) неймаверны;	4) звышіндустрыяльны;
2) падыйсці;	5) праіграваць.
3) палітінфармацыя;	

A9. Адзначце радкі, у якіх на месцы ўсіх пропускау пішацца літара ы:

1) ябл...чны, др...мучы;	4) прагл...нуць, др...зіна;
2) проч...рк, д...рэктар;	5) бл...ха, стач...чнік.
3) мер...дыян, тэар...тычны;	

A10. Адзначце радкі, у якіх усе словы напісаны правільна:

1) ненавісны, аксесуар;	4) злашчасны, тэлеграма;
2) сэрца, карэктура;	5) баллістыка, сюррэалізм.
3) радасны, калектыў;	

A11. Адзначце спалучэнні слоў, у якіх на месцы пропуску пішацца прыстаўная літара в:

1) вясковая ...уліца;	4) напісаў ...оду;
2) залатыя за...ушніцы;	5) прыкладная ...учаніца.
3) з любімым ...унукам;	

A12. Адзначце словы, у якіх назіраецца марфалагічнае падваенне:

1) суддзя;	4) безліччу;
2) трыманне;	5) беззаганны;
3) трывожыцца (інф.);	

A13. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара а:

1) ш...раваты;	3) шніц...ль;	5) ч...рга.
2) др...васек;	4) гард...роб;	

A14. Адзначце словы, якія адносяцца да лексікі абмежаванага ўжывання:

1) антытэза;	3) цыклатрон;	5) прымак.
2) флюгер;	4) фокуснік;	

A15. Адзначце аднакаранёвыя словы:

1) падарожжа;	3) падаражаць;	5) спадарожніца.
2) падарожнічаць;	4) спадарожны;	

A16. Адзначце словы, утвораныя ад прыметнікаў:

1) задуменнасць;	4) пахмурны;
2) падкормлены;	5) дыпламатнічаць.
3) гучнасць;	

A17. Адзначце радкі, у якіх усе назоўнікі адносяцца да ніякага роду:

1) шво, бездарожжа;	3) дынга, неба;	5) жэрабя, бярэмя.
2) ворыва, грызлі;	4) акно, табло;	

A18. Адзначце нескланяльныя назоўнікі:

1) салямі;	3) меню;	5) кварта.
2) дабро;	4) вета;	

A19. Адзначце назоўнікі, якія ў рускай і беларускай мовах у родным, давальным і месным склонах маюць розныя канчаткі:

1) вада;	4) гаймарыт;
2) рака;	5) калена.
3) пейзаж (від, наваколле);	

A20. Адзначце словазлучэнні, у якіх адносныя прыметнікі ўжыты са значэннем якасных:

1) бронзавы загар;	4) залаты гадзіннік;
2) гранітны помнік;	5) мядзведжая паслуга.
3) жалезная воля;	

A21. Адзначце лічэбнікі ў форме творнага склону, якія ўжыты і напісаны правільна:

1) двамастамі (ліпамі);	4) васьмістамі;
2) шаснаццаццю;	5) абаімі.
3) абодвума (студэнткамі);	

A22. Адзначце дзеясловы, якія ў форме 1-й асобы множнага ліку цяперашняга або будучага простага часу маюць канчаток -ым(-ім):

1) клеіць;	3)разлічвацца;	5) палепшаць.
2) сыпаць;	4) парушыць;	

A23. Адзначце дзеясловы, ад якіх не ўтвараюцца дзеепрыметнікі:

1) абудзіць;	3) пасядзець;	5) перапоўніцца.
2) закіпець;	4) накасіць;	

A24. Адзначце сінтаксічныя канструкцыі з прыслоўямі:

1) насустрач ветру;	4) школа насупраць;
2) рушыў убок;	5) жывуць утрох.
3) ні ў якім выпадку;	

A25. Адзначце словы, якія без ні не ўжываюцца:

1) (ні)шчымны;	3) (ні)кчэмны;	5) (ні)адкуль.
2) (ні)адзін;	4) (ні)кагусенькі;	

A26. Адзначце сказы, у якіх выдзеленыя словы з'яўляюцца прыназоўнікамі:

1. Зубр чуе чалавека за сто і больш крокаў, але ніколі не ўцякае, наадварот, спакойна ідзе **насустрэч**.

2. Па адмысловым брэху ганчакоў добры паляўнічы пазнае, што за звер бяжыць **наперадзе**.

3. **Пасля** невялікай паўзы трохі правей прасекі прагучаў адзінкавы стрэл.

4. **Напярэймы** коням з ельніку нечакана выскачыў велічэзны барадаты зубр.

5. Адзін са старых зубраў вылецеў на прасеку **насупраць** кучы вершнікаў.

А. Брытун

A27. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю трэба дапоўніць працяжнікам:

1. Францішак Багушэвіч наш самы яркі нацыянальны паэт XIX стагоддзя (Я. Янушкевіч).
2. Маўчаць паэты знямее давеку народ (Я. Янушкевіч).
3. Чын, званне, узнагароды ўсё давалася цяжкай працай (А. Брытун).
4. Яшчэ разумеў Аляксей трэба тэрмінова жаніцца (У. Ліпскі).
5. Каб у народа вырваць мову ў званоў ірвалі языкі (А. Пісьмянкоў).

A28. Адзначце сказы з адасобленымі прыдаткамі (улічыце, што знакі прыпынку не настаўлены):

1. Гардзеі нават пасябраваў з Антонам Клімчуком настаўнікам з Федзькавіч які апекаваўся хлопцам і здабываў для яго кніжкі (З. Дудзюк).
2. Ужо падлеткам я ведаў што няма ад каго чакаць дапамогі акрамя як ад Бога і зямлі-карміцелькі (З. Дудзюк).
3. Дзяўчаты бегалі пад дажджом падстаўляючы твары і рукі шчасліва смяяліся (З. Дудзюк).
4. І сягоння ты мудры магутны дуб уратаваў нас ад злога маманта (В. Гігевіч).
5. Так яны ішлі пад чужымі позіркамі адкрытыя ўсяму свету (З. Дудзюк).

A29. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць коскай (коскамі) пры набочных словах ці спалучэннях слоў (улічыце, што знакі прыпынку не настаўлены).

1. У Адамарыне паводле ўспамінаў Бенядзікта арандатары маёнтка жылі з вяскоўцамі адной сям'ёй.
2. Пасля заканчэння гімназіі восенню 1853 года Бенядзікт паступіў на медыцынскі факультэт Дэрпцкага зараз Тартускага ўніверсітэта.
3. Па словах прафесара С. Лапцева дом у якім жыў Дыбоўскі захаваўся і з'яўляўся адным з культурных помнікаў Култука.
4. Калі вучоны расказваў аб сваіх пошуках то здавалася быццам бы мы чытаем самую цікавую кнігу.
5. Фундаментальныя даследаванні фаўны флоры геаграфіі Усходняй Сібіры і Далёкага Усходу і асабліва возера Байкал прынеслі Дыбоўскаму шырокую вядомасць.

М. Бандарэнка

A30. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць дзвюма коскамі:

1. Я хачу каб жыла праз які Беларусь і гаркату пазбыла Палессе (М. Мятліцкі).
2. Сваім цячэннем рака падмывала карані вярбы і таму яна была нахіленай якраз у тым месцы дзе заканчвалася завадзь і пачыналася водмель (В. Гігевіч).
3. Хто яны такія не ведаў я і праўду пра сябе што я следчы нельга было ім раскрыць (В. Чаронка).

4. Праз двары Рамейка выйшаў да таго высокага дома на месцы якога раней у гады яго маладосці стаяў звычайны драўляны дом (*У. Дамашэвіч*).

5. Пэўна, пан ваявода зразумеў што я не хачу спрачацца з ім і гучна засмяяўся (*В. Чаропка*).

А31. Адзначце сказы, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку:

1. У час вучобы ў Мінскай класічнай гімназіі Бенядзікт арганізаваў сапраўдны «хатні звярынец», у якім перабыло шмат істот: вожыкі, зайцы, трусы, суслікі, жураўлі, качкі, канарэйкі, чарапахі, рыбы... (*М. Бандарэнка*).

2. За полем пацягнуўся невялікі лясок, за якім раптам адкрылася прыгожае і круглае, як сподак, азярцо (*А. Бутэвіч*).

3. У кожнага чалавека роду ў будане мелася сваё месца, якое ён даглядаў — штодня чысціў, усцілаў зямлю мяккім веццем, высахлай сухой травою, якая соладка пахла, скурамі (*В. Гігевіч*).

4. Ахінуўшы сябе кустамі алешніку, вербалозамі, рабінаю, ухутаная высокімі травамi, рака жыла сваім таямнічым жыццём, і ніхто з людзей не ведаў, дзе яна пачынаецца, і куды сцякае (*В. Гігевіч*).

5. Баранавіцкі паэт Алесь Корнеў у сваім трыпціху «За свабоду Айчыны пакутнай» паставіў асветніцкую задачу — данесці да чытача маштабнасць і значэнне гістарычнай постаці Тадэвуша Касцюшкі (*А. Трафімчык*).

А32. Адзначце сказы з чужой мовай, у якіх няправільна пастаўлены знакі прыпынку:

1. Калі генерал Скалкоў спытаў вучонага, якую прызначыць яму плату, то пачуў адказ: «З мяне дастаткова, што я атрымаў магчымасць падарожнічаць і працаваць над калекцыямі, якія мне ўдасца скласці» (*М. Бандарэнка*).

2. — Дзякуй, Света, але Дземеш у мяне больш нічога прымаць не будзе, бо скончыў курс, — сказаў я і спытаў:

— А брат твой таксама студэнт? (*Ю. Станкевіч*).

3. — А мяне мама так вучыла: як агорне смутак, аддай яго каменю і ўкінь у ваду. Твая маркота і сплыве з вадою, — сказала Гэлька (*З. Дудзюк*).

4. — Вось як бывае, — з жалем падумала Зося. — І прыгожая, і багатая, а шчасця няма. Чаго мне на лёс наракаць? (*З. Дудзюк*).

5. На слухныя довады каноніка манах зрабіў выснову: «Мы стаім на тэкстах Святога Пісання, а не звяртаемся да хітрасцяў красамоўства» (*В. Чаропка*).

ТЭСТ В

В1. Адзначце правільныя сцверджанні:

1. Адзін гук на пісьме можа абазначацца адной, дзвюма ці трыма літарамі.

2. Літара г можа абазначаць пяць гукаў.

3. Напісанне вялікай літары ў назвах міжнародных арганізацый заснавана на традыцыйным прынцыпе.

4. Дзеепрыметнікі цяперашняга часу прадстаўлены ў сучаснай беларускай мове толькі поўнымі формамі.

5. Корань слова заўжды супадае з асновай слова.

В2. Знайдзіце безасабовы сказ і выпішыце яго граматычную аснову:

1. Упасці на траву ў бабуліным садзе (А. Данільчык).
2. Лідачку буду вазіць на вучобу ў Мінск (Т. Гарэлікава).
3. У Каці ад пачутага трохі палягчэла на сэрцы (З. Дудзюк).
4. Такі разумны хлопец здолее атрымаць духоўную адукацыю і стаць пастарам (З. Дудзюк).
5. У хату пакуль не заходзілі (А. Асіпенка).

В3. Устанавіце аднаведнасць паміж сказамі і іх характарыстыкай з пункту гледжання вытрыманасці граматычных (марфалагічных і сінтаксічных) норм.

А. У Яна быў дзікаваты, асцярожны і дапытлівы, як у ляснога кацяня, позірк (Н. Статкевіч).	1. Граматычныя нормы не парушаны.
Б. Некалькі зуброў станавілася побач са зламанай асінкай і з задавальненнем абрывалі маладыя галінкі (А. Брытун).	2. Памылка ў каардынацыі дзейніка і выказніка.
В. Калі мінуем гэты ўчастак, вы спакойна забярэце дзелавую драўніну (А. Брытун).	3. Памылка ва ўтварэнні формы дзеяслова.
Г. Хлопцы, трохі згаладалыя перад стыпендыяй, пакеплівалі з Мішы, жартавалі (А. Камароўскі).	4. Памылка ва ўтварэнні формы назоўніка.
	5. Памылка ў будове складана-назалежнага сказа.

В4. Вызначце суадносіны паміж стылямі і жанрамі мовы.

А. Мастацкі.	1. Інструкцыя.
Б. Навуковы.	2. Драма.
В. Афіцыйна-дзелавы.	3. Хроніка.
Г. Публіцыстычны.	4. Рэферат.
	5. Гутарка.

Тэкст да заданняў В5–В8

1. Неандэрталец лічыцца неадалавекам, аднак па аб'ёме мозга ён амаль нічым не адрозніваецца ад сучаснага чалавека. 2. Мікраскапічныя даследаванні рэбраў быка, знойдзеныя на месцы стаянкі неандэртальцаў, **пакрытыя разьбою** ў выглядзе сімвалаў, сведчаць, што неандэрталец, верагодней за ўсё, меў даволі высокі інтэлектуальны ўзровень.

3. Пакуль няма ніводнага доказнага і адназначнага факта, які сведчыў бы пра існаванне нейкага пераходнага віду паміж малпай і чалавекам.

4. Генетыкі даказалі, што геномы (індывідуальныя комплексы генаў) двух людзей з розных канцоў свету адрозніваюцца нашмат менш, чым у дзвюх гары з аднаго лесу.

5. Даследаванні будовы Y-храмасомы чалавека паказалі, што ва ўсіх людзей, верагодна, быў адзін продак па мужчынскай лініі. 6. У выніку **вывучэння** мітахондрый высветлілася, што ўсе мы маглі паявіцца ад адной жанчыны. 7. Хоць генетыкі пакуль не могуць сказаць, ці жылі «адкрытыя» продкі адначасова, вучоныя назвалі іх Адамам і Евай...

В. Гігевіч

В5. Вызначце стыль тэксту.

В6. Адзначце фанетычную з'яву, характэрную для выдзеленага ў 1-м сказе слова:

- 1) аглушэнне парнага звонкага зычнага гука;
- 2) спалучэнне двух зычных гукаў вымаўляецца як адзін падоўжаны свісцячы;
- 3) прыпадабненне свісцячага гука да шыпячага;
- 4) прыпадабненне шыпячага гука да свісцячага;
- 5) памякчэнне свісцячага гука перад наступным мяккім.

В7. Вызначце від падпарадкавальнай сувязі паміж словамі, выдзеленымі ў 2-м сказе. Адказ запішыце ў форме назоўнага склону.

В8. Адзначце лексіка-граматычныя характарыстыкі, што адпавядаюць выдзеленаму ў 6-м сказе слову:

- 1) канкрэтны;
- 2) 1-га скланення;
- 3) неадушаўлены;
- 4) ужыты ў форме роднага склону;
- 5) у форме творнага склону адзіночнага ліку мае канчатак *-ем*.

ВАРЫЯНТ VII

ТЭСТ А

А1. Адзначце словы, у якіх вымаўленне зычных не адпавядае напісанню:

1) прасвірка;	3) яркасць;	5) экзархат.
2) цабэрак;	4) сабаляводства;	

А2. Адзначце словы з няправільна пастаўленым націскам:

1) дыспансёр;	3) цэмент;	5) вусы.
2) экіпіраваны;	4) заінэлы;	

A3. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара ы:

1) мат...матыка;	3) гр...надзёр;	5) гр...львяж.
2) гр...мотны;	4) ц...стэрна;	

A4. Адзначце словы, у якіх прапушчана спалучэнне эа:

1) стэр...тып;	3) ід...логія;	5) р...лізм.
2) патэнц...л;	4) антыквар...т;	

A5. Адзначце словы, у якіх прапушчаны ь (мяккі знак):

1) інтэр...ер;	3) жыл...лёвы;	5) дзевяц...сот.
2) бул...ён;	4) кал...е;	

A6. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара у (складовае):

1) ваенна-...ліковы;	4) прыехаў ...збек;
2) ліноле...м;	5) Люблінская ...нія.
3) касмана...т;	

A7. Адзначце словы, пры змяненні якіх магчыма цеканне:

1) асістэнт;	3) білет;	5) тыран.
2) аптэка;	4) тэатр;	

A8. Адзначце правільна напісаныя словы:

1) безіменны;	4) безініцыятыўны;
2) зайкнуща;	5) міжырыгацыйны.
3) заінтрыгаваць;	

A9. Адзначце радкі, у якіх на месцы ўсіх пропускаяў пішацца літара а:

1) Салтыкоў-Шч...дрын, Токі...;	4) маэстр..., брут...;
2) кват...рант, ц...лафан;	5) ястр...б, с...кратар.
3) бухгалт...р, д...ўгажыхар;	

A10. Адзначце радкі, у якіх усе словы напісаны правільна:

1) каліграфія, падножжа;	4) більядны, камісар;
2) акардэон, гіганцкі;	5) торфакампусны, местны.
3) множства, каравела;	

A11. Адзначце словы з памылковым напісаннем:

1) вупраж;	3) абуглены;	5) водгук.
2) вокаімгненны;	4) мшарына;	

A12. Адзначце радкі, у якіх напісанне ўсіх выдзеленых арфаграм заснавана на марфалагічным прыцыпе:

1) з паліцы, звечара	4) дождж, дарожка;
2) вятрак, пасярод;	5) на лавачцы, не хачу.
3) залужжа, падбегчы;	

A13. Адзначце словы, якія пішуцца з вялікай літары:

1) (П,п)рафесар;	3) (Д,д)ацэнт;	5) (В,в)адохрышча.
2) (Р,р)ысак;	4. (Б,б)агародзіца;	

A14. Адзначце словы, якія адносяцца да спецыяльнай лексікі:

1) батулізм;	3) сальфеджыя;	5) небыліца.
2) ротар;	4) семафор;	

A15. Адзначце словы з нулявым канчаткам:

1) часопіс;	3) паабяцаўшы;	5) выпусціўшы.
2) бярэзнік;	4) восем;	

A16. Адзначце словы, будова якіх адпавядае схеме: карань + суфікс + канчаток:

1) кавуновы;	3) значок;	5) значна.
2) зменлівасць;	4) салатзіць;	

A17. Адзначце назоўнікі, якія адносяцца да аднаго лексіка-граматычнага разраду:

1) чарнічнік;	3) бліскавіца;	5) гравій.
2) аксаміт;	4) анальгін;	

A18. Адзначце словы, якія скланяюцца, як назоўнікі 1-га скланення:

1) дзяжурная;	3) суддзя;	5) маруда (Ягор).
2) Ілья;	4) старшыня;	

A19. Адзначце назоўнікі, якія ў форме роднага склону адзіночнага ліку ў залежнасці ад лексічнага значэння слова могуць мець канчаткі -а ці -у:

1) сад;	3) вопіс;	5) тварог.
2) клён;	4) рамонак;	

A20. Адзначце складаныя прыметнікі, якія пішуцца разам:

1) (чатырох) класны;	4) (вальтэр) скотаўскі;
2) (верна) падданы;	5) (моцна) напружаны.
3) (пад'ёмна) транспартны;	

A21. Адзначце спалучэнні слоў, у якіх лічэбнікі напісаны правільна:

- тысяча дзевяцьсот пяцідзясяты год;
- абедзьве сяброўкі;
- абоіх вучняў;
- шэсцісоты кабінет;
- двума юнакамі.

A22. Адзначце сказы, у якіх усе дзеясловы належаць да 1-га спражэння:

1. Графскі пісар сядзеў за шырокім сталом, на якім стаяла чарніліца і ляжалі паперы.

2. Паводзьце сябе добра, каб мне пасля не давялося за вас чырванець.

3. Як з маладых гадоў здароўе згубіш, дык потым нідзе яго не прыдбаеш.

4. «Чаго паненка сумуе?» — папытаў нехта за спінаю.

5. Юлек, які нёс кошык з яблыкамі, павітаўся яшчэ здалёк.

З. Дудзюк

A23. Адзначце дзеепрыметнікі незалежнага стану прошлага часу:

1) вышчыпаны;	4) парыжэлы;
2) атлусцелы;	5) кінуты.
3) асядланы;	

A24. Адзначце словазлучэнні, у якіх галоўным словам з'яўляецца прыслоўе:

- 1) выключна запамінальны;
- 2) павітаўся здалёку;
- 3) вельмі старанна;
- 4) утрая больш;
- 5) скочыў з разгону.

A25. Адзначце фразеалагізмы, у якіх ужываецца часціца не:

- 1) н... знай н... ведай;
- 2) н... слыху н... дыху;
- 3) н... па гадах;
- 4) жаба на языку н... спячэцца;
- 5) н... села н... пала.

A26. Адзначце сказы, у якіх прыназоўнік праз мае прычыннае значэнне:

1. Чалавек набываў найперш добры гаспадарскі інвентар, будаваў новую стайню, кароўнік або гумно, і праз тое багацела тутэйшая зямля (А. Бутэвіч).

2. Але нават у страшным сне не мог сасніць такі гаспадар, якія беды і нягоды чакаюць яго неўзабаве праз гэтую зямлю і лепшы за іншых інвентар (А. Бутэвіч).

3. На вочы навярнуліся слёзы, і праз іх Зосі раптам здалося, што Маці Божая ўсміхнулася ёй куточкамі вуснаў (З. Дудзюк).

4. Праз Гэлю можна перадаць родным прывітанне (З. Дудзюк).

5. Чэсь прапанаваў Мані праз тры танцы ісці дахаты (А. Бутэвіч).

A27. Адзначце сказы, у якіх знакі прыпынку трэба дапоўніць працяжнікам:

1. Такі боль і перажыванні ў сабе насіць захлынешся (Т. Гарэлікава).

2. Калі Стася часам распусціць валасы, то яны як дажджавая сцяна, што іскрыстым ззяннем пераліваецца на сонцы, атуляюць стройнае цела (А. Бутэвіч).

3. Іван з малых гадоў засвоіў як ты да зямелькі, так і яна да цябе (А. Бутэвіч).

4. Варта падкінуць у агонь два-тры вішнёвыя паленцы і мяса напоўніцца цудоўным водарам (А. Камароўскі).

5. Лісты хрэну і вішняку, кроп і часнок, лаўравы ліст, пацеркі чорнага перцу ўсё гэта перакладалася між грыбамі для прысмаку (А. Камароўскі).

A28. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю трэба дапоўніць коскамі паміж аднароднымі азначэннямі:

1. Зверху на сцэжку звісалі доўгія набрынялыя буйнымі зярняткамі каласы (А. Бутэвіч).

2. Саступіў я месца на лаве старой пачцівай кабеце (В. Чаронка).

3. Частыя залевы і цеплыня гналі ў рост нават нападзеныя замэнчаныя адросткі дрэў і кустоў (*А. Камароўскі*).

4. Побач у глыбокім абцягнутым дэрмацінам крэсле сядзела маладая жанчына з рыжай капною валасоў на галаве (*В. Шабалтас*).

5. Шырачэзная пашча сома з белымі вострымі зубамі ўвесь час пакручвалася ва ўсе бакі (*В. Гігевіч*).

А29. Адзначце сказы з адасобленымі членамі (улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены):

1. Беларусь о старонка мая без цябе я жыцця не ўяўляю (*Г. Тарасевіч*).

2. У гэтую паездку маці ўзяла і мяне шасцігадовае дзіця (*Н. Міцкевіч*).

3. Дарагая стрэнемся з табой дзесьці там па іншы бок дыхання (*А. Аўруцін, пер. М. Шабовіча*).

4. Асабліва падрабязна расказвае Алесь Карлюкевіч пра Іванаўшчыну адзін з самых прыгожых куткоў беларускага Палесся (*Г. Макарыч*).

5. У кнізе ёсць і нарысы якія пісаліся гадамі (*Г. Макарыч*).

А30. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць дзвюма коскамі:

1. Праз колькі месяцаў прыйшоў ліст са шпіталю, што бацька цяжка паранены і калі яго не забяруць родзічы, дык ён будзе дажываць век у прытулку для інвалідаў.

2. З сумам хлопчык думаў, што пакуль ён тут валаводзіцца аўталаўка паедзе і яму давядзецца жыць без хлеба.

3. Пра тое што Карней заблукаў у лесе калі хадзіў у чарніцы, ведала ўся вёска.

4. Не стаў Карней тлумачыць вяскоўцам што тым днём ягоны гадзіннік быццам спыніўся.

5. Па яе твары Платонавіч зразумеў што настрой у жонкі дрэнны вусны падціснутыя, бровы ссунутыя да пераносся.

3. Дудзюк

А31. Адзначце складаныя сказы з рознымі відамі сувязі, у якіх прапушчаны знакі прыпынку паміж часткамі:

1. Час да абеду доўжыўся пакутліва яшчэ і таму, што сялянская душа не звыкла сядзець без працы на гаспадарцы чалавек заўсёды знойдзе сабе занятак, а тут няма за што воку зачапіцца, не тое што рукам.

2. Зося паглядзела на Гардзея, як бы не верачы сваім вачам і раптам радасць запоўніла душу: Гардзея вярнуўся з турмы, жывы і здаровы.

3. Зося з Міхасём згадвалі мінулае, якога Мікола не ведаў, але ён слухаў уважліва і зусім не адчуваў сябе лішнім.

4. Карней з Уладзікам увайшлі ў музей, прайшліся па прасторных залах, разглядаючы розныя рэчы каменныя прылады працы, наканечнікі стрэл, барану, саху, прасніцу, плуг ад трактара...

5. Карней глянуў праз шыбу сад быў у квецені, яблыні пеніліся ружовымі кветкамі, над імі лёталі руплівіцы-пчолкі.

З. Дудзюк

A32. Адзначце сказы з чужой мовай, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку:

1. Ці бачыў ты хоць раз Белаазёрск,
Калі на дахі мякка ноч прысядзе,
Павее казкай ад старых азёр
І пойдучь песні поруч па абсадзе? —

пытаецца Ніна Мацяш у адным з ранніх вершаў.

2. — Божа, я ж папярэджваў! Аднарогі не жывуць у няволі! — з болем і адчаем у голасе папракнуў доктара Карней, — Як можна было так здзекавацца з далікатнай жывёлы! (З. Дудзюк).

3. Паэт сказаў: «І будзе ўнукам панаванне там, дзе сягоння плача дзед» («Польмя»).

4. Дзяўчына гарэзліва мовіла: «Пане, не маўчыце, раскажыце што-небудзь» (В. Чаропка).

5. — Я не еду, дочка. — Запярэчыла бабка, калі я падняла адзін з яе кошыкаў (А. Бензюк).

ТЭСТ В

В1. Адзначце правільныя сцверджанні:

1. Моцнай пазіцыяй для галосных гукаў з'яўляецца пазіцыя пад націскам.

2. У неадусаўленых назоўнікаў форма вінавальнага склону супадае з формай роднага склону.

3. Тэрміны з'яўляюцца мнагазначнымі словамі.

4. Агульнаўжывальныя словы могуць ужывацца ў любым стылі мовы.

5. У пэўна-асабовых сказах дзейнік выражаны асабовымі займеннікамі.

В2. Адзначце нумары пропускаў, на месцы якіх пішацца не асобна:

Н...¹ разу, калі я сядзеў за кніжкай ці маляваў, дзед н...² выключыў святло, н...³ загадаў і нават н...⁴ папрасіў, каб я ішоў н...⁵ шта рабіць па гаспадарцы (Ул. Сцяпан).

В3. Адзначце правільны варыянт пастаноўкі знакаў прыпынку ў сказе:

Вырашылі пасля танцаў развесці па хатах усіх каб русалка не перастрэла выскачыўшы няўзнак з жыта або з Сержановага лугу ці вадзянік не напалохаў як пажартаваў нехта (А. Бутэвіч).

1. Двукроп'е, коска, коска, коска, коска, коска.

2. Працяжнік, коска, коска, коска, коска.
3. Коска, коска, коска, коска.
4. Коска, коска, коска, коска, працяжнік.
5. Коска, коска, коска, дужка, дужка.

В4. Устанавіце адпаведнасць паміж сказамі і іх характарыстыкай з пункту гледжання вытрыманасці марфалагічных норм.

<p>А. Кароль у пяці кроках не пацэліў у мядзведзя (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).</p> <p>Б. Мы дома паабедаем, а вы ешце, не саромцеся (Т. Гарэлікава).</p> <p>В. Бацька з'ездзіў у лясніцтва, выпісаў асінавых дроў, і дні праз тры асінавыя бярунны ляжалі на прыгуменні (А. Камароўскі).</p> <p>Г. Вядома аб адстрэле яшчэ траіх зуброў (А. Брытун).</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Марфалагічныя нормы не парушаны. 2. Памылка ва ўтварэнні формы дзеяслова. 3. Памылка ва ўжыванні лічэбніка. 4. Памылка ва ўтварэнні формы назоўніка. 5. Памылка ва ўжыванні прыназоўніка.
---	--

Тэкст да заданняў В5– В8

1. Матэрыялістычная эвалюцыйная тэорыя Дарвіна, якая тлумачыць паходжанне чалавека ад малпаў і якой сёння прытрымліваюцца многія вучоныя, ніяк не стыкуецца з рэлігійнымі пастулатамі аб паходжанні чалавека (хрысціянства, іслам, іудаізм). 2. Гэтая нестыкоўка прыводзіць да блытаніны як у светапоглядзе сучаснага чалавека, так і ў пошуках ісціны. 3. Больш таго, чым далей, тым вастрэй адчуваецца тупіковасць такой сітуацыі. 4. Як вынік — шматлікія трагедыі, уключаючы наркаманію ў рознай форме, асацыяльнасць паводзін людзей, рэлігійныя войны. 5. **Замоўчванне** гэтых супярэчнасцей звязана з тым фактам, што чыста навуковыя і філасофскія пошукі ісціны часта закранаюць інтарэсы ўплывовых груп грамадства. 6. Яскравы прыклад — трагічны лёс Джардана Бруна, які быў спалены інквізіцыяй у Рыме, бо сваімі вучэннямі аб мностве і бясконцасці Сусветаў ён закрануў інтарэсы царквы — на той час **самай** уплывовай у Еўропе арганізацыі.

В. Гігевіч

В5. Вызначце, якія з прыведзеных характарыстык адпавядаюць тэксту:

- 1) стыль — публіцыстычны;
- 2) тып тэксту — разважанне;
- 3) тып тэксту — апісанне;
- 4) від сувязі сказаў — паслядоўная;
- 5) галоўная думка тэксту заключаецца ў 5-м сказе.

В6. Вызначце спосаб утварэння выдзеленага ў 5-м сказе слова. Адказ запішыце ў назоўным склоне.

В7. Вызначце, якія марфалагічныя прыкметы адпавядаюць выдзеленаму ў 6-м сказе слову:

- 1) прыметнік;
- 2) займеннік;
- 3) азначальны;
- 4) ужыта ў форме творнага склону;
- 5) у спалучэнні з якасным прыметнікам утварае складаную найвышэйшую ступень параўнання.

В8. Вызначце, якім членам сказа з'яўляецца выдзеленае ў 4-м сказе слова. Адказ запішыце формай творнага склону.

ВАРЫЯНТ VIII

ТЭСТ А

А1. Адзначце словы, у якіх літара і абазначае два гукі:

1) іністы;	3) краіна;	5) мураўі.
2) інгушы;	4) інкубатар;	

А2. Адзначце словы з другім націскным складам:

1) знахар;	3) накрыўка;	5) гліняны.
2) індычка;	4) адзінаццаць;	

А3. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара а:

1) адц...дзіць;	3) лід...р;	5) крат...р.
2) ф...таздымак;	4) Юпіт...р;	

А4. Адзначце словы, у якіх прапушчана спалучэнне ыу:

1) індывід...м;	3) дыяр...ш;	5) сімпоз...м.
2) кансорц...м;	4) тр...мфатар;	

А5. Адзначце словы, у якіх прапушчаны ь (мяккі знак):

1) подз...віг;	3) фел...етон;	5) мыш...як.
2) бракан...ер;	4) астрахан...скі;	

А6. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара ў (нескладовае):

1) кля...за;	3) ма...зер;	5) вернікі - ...ніяты.
2) ба...кон;	4) ла...рэат;	

А7. Адзначце словы, у якіх пішацца спалучэнне ды:

1) блан(ды, дзі)н;	4) Гарыбаль(ды, дзі);
2) (ды, дзі)відэнды;	5) ме(ды, дзі)цына.
3) бамбар(ды, дзі)роўка;	

А8. Адзначце правільна напісаныя словы:

1) праіснаваць;	3) паіменны;	5) субінспектар.
2) звышімклівы;	4) займальны;	

A9. Адзначце радкі, у якіх на месцы ўсіх пропускаяў пішацца літара е:

1) ал...горыя, п...радплечча;	4) н...рвовы, в...цярок;
2) канф...дэнцыяльны, в...рталёт;	5) л...мантаваць, м...тровы.
3) куп..., дыл...тант;	

A10. Адзначце радкі, у якіх усе словы напісаны правільна:

1) праектны, маніфестантка;	4) тонна, расольнік;
2) кантэкстуальны, карысны;	5) застланы, намеснік.
3) птаства, артылерыст;	

A11. Адзначце словы, у якіх назіраецца марфалагічнае падваенне:

1) пачуццё;	3) машынны;	5) каханне.
2) рассейваць;	4) аддача;	

A12. Адзначце радкі, у якіх напісанне ўсіх выдзеленых арфаграм заснавана на фанетычным прынце:

1) арандаваць, шараваты;	4) адскочыць, вадзяністы;
2) выязны, квяцісты;	5) роўнядзь, вакзал.
3) беспамылковы, беларускі;	

A13. Адзначце словы, якія пішуцца з вялікай літары:

1) Яраслаў (М,м)удры;	4) (Г,г)аландскі сыр;
2) Пётр (П,п)ершы;	5) (М,м)іцкевічавы творы.
3) (К,к)обрынскія школы;	

A14. Адзначце словы, якія адносяцца да спецыяльнай лексікі:

1) псіхіка;	3) фіёрд;	5) хранаскоп.
2) тыпалогія;	4) тынкоўшчык;	

A15. Адзначце словы з вытворнай асновай:

1) трэнажор;	3) добры;	5) чырвань.
2) касманаўт;	4) прыгажэйшы;	

A16. Адзначце словы са словаўтваральным суфіксам:

1) работа;	3) свежына;	5) цянёк.
2) тоненька;	4) фантазёр;	

A17. Адзначце словы, род якіх вызначаецца па агульным назоўніку:

1) Сочы;	3) Гобі;	5) рэнамэ.
2) ВНУ;	4) АЗС;	

A18. Адзначце назоўнікі, у якіх у форме творнага склону падаўжаецца зычны гук асновы:

1) Беларусь;	3) Сібір;	5) Прыпяць.
2) аброць;	4) любоў;	

A19. Адзначце назоўнікі, якія ў форме роднага склону адзіночнага ліку ў залежнасці ад лексічнага значэння слова могуць мець канчаткі -а ці -у:

1) вулканізатар;	3) вугор;	5) гранат.
2) фурман;	4) парк;	

A20. Адзначце словазлучэнні, у якіх адносныя прыметнікі ўжываюцца са значэннем якасных:

1) крыштальнае сумленне;	4) сонечны настрой;
2) дажджлівы дзень;	5) салодкі кампот.
3) лісіны след;	

A21. Адзначце сказы, у якіх трэба ўжыць займеннік сябе:

1. Гарманіст паводзіў ... больш стрымана, чым бубнач.
2. Калі вярнулася зноў у сям'ю, дзяўчына адчувала ... адчужана.
3. Селі на мяккай і цёплай саломе, быццам яна ўсё яшчэ захоўвала ў ... энергію сонца.
4. Зоя вінаваціла ... , што даверылася Гардзею.
5. Каця пагардліва сказала: «Што ... думаеш? У вёсцы ж усё навідавоку».

З. Дудзюк

A22. Адзначце дзеясловы, якія не маюць формы цяперашняга часу:

1) павялічыць;	3) знаёміцца;	5) адкрэсліць.
2) расцілаць;	4) заўважыць;	

A23. Адзначце дзеясловы, ад якіх дзеепрыметнікі ўтвараюцца з дапамогай суфікса -ан-:

1) адшліфаваць;	3) прагаварыць;	5) асудзіць.
2) пракласці;	4) забяспечыць;	

A24. Адзначце прыслоўі, якія пішуцца разам:

1) не гавары (без) толку;	4) дапамог (па) сяброўску;
2) назірае (з) блізку;	5) наведвае (што) дзень.
3) дзяўчына (да) спадабы;	

A25. Адзначце сінтаксічныя канструкцыі, у якіх не з дзеепрыметнікамі пішацца асобна:

- 1) святло (не) запалена;
- 2) (не) узаранае калгаснікамі поле;
- 3) (не) пасаджанае мною дрэва;
- 4) (не) прачытаны твор;
- 5) (не) насычаны колер.

A26. Адзначце словы, з якімі часціцы пішуцца праз злучок:

- 1) ён такі прыйдзе;
- 2) вам жа пакажуць;
- 3) амаль што поўны;
- 4) дзе небудзь знайду;
- 5) паведаміў такі.

A27. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць працяжнікам:

1. Інстынкт падказваў сабаку, што ахоўваць зуброў гэта і яго абавязак (А. Брытун).

2. Слухаючы бацькавы аповеды аб лясных жыхарах, Глеб цікавіўся ўсім назвамі дрэў і кустоў, звычкамі птушак і звяроў (*А. Брытун*).

3. Цяжкасі перамагаць вучыць жыццё само (*Абай*).

4. Будзе зашмат спакус прама ступай, не збоч (*Абай*).

5. Творчасць Францішка Багушэвіча вяршыня нацыянальнай ідэі беларускага адраджэння ў XIX стагоддзі (*Я. Янушкевіч*).

A28. Адзначце сказы з адасобленымі азначэннямі (улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены):

1. Тэкст у кнізе Алеся Карлюкевіча «Радзімазнаўства» аздабляюць шматлікія паштоўкі выпушчаныя ў пачатку мінулага стагоддзя (*Г. Макарчык*).

2. Спачатку чалавек выкарыстоўваў прыправы з простаай мэтай адбіць непрыемны пах і спецыфічны смак некаторых прадуктаў (*А. Камароўскі*).

3. Атуленая кустоўем каламутна цякла ў далёкае мора рака (*А. Камароўскі*).

4. Маня ўздыхнула і зірнула на бацькоў якія дачасна старэлі ад зазнанай долі (*А. Бутэвіч*).

5. Дзяўчына моўчкі пазірала на абмыты дажджом лапушысты бульбоўнік (*А. Бутэвіч*).

A29. Адзначце сказы з састаўным дзеяслоўным выказнікам:

1. На складзе выдалі штаны і куртку, керзавыя боты і каску (*А. Камароўскі*).

2. Праз які тыдзень сакавітае зяленіва траў і лістоў пачне губляць яркасць фарбаў, аддаўшы сілу ў прышлод і насенне (*А. Камароўскі*).

3. Працадзіўшы сок, апускаў яго ў пограб, пераліваў у сталітровую бочку (*А. Камароўскі*).

4. Алена стала з сынам кожныя выхадныя наезджаць у вёску (*Т. Гарэлікава*).

5. Ох, і далося ў знакі Ною гэтае сала! (*А. Камароўскі*).

A30. Адзначце сказы, у якіх пабочныя словы (спалучэнні слоў) аддзяляюцца коскай (коскамі). Улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены:

1. Зрабілася нават трохі няёмка за свае слёзы перад блізкімі людзьмі (*А. Брытун*).

2. Я любіла Алу як можна любіць блізкага чалавека скажам сястру (*Р. Баравікова*).

3. Хутка ты аднак з'явіўся (*А. Брытун*).

4. Як бачым сонечнае святло выпраменьваюць нават «зімовыя» вершы Аляксея Капацкевіча (*А. Гармель*).

5. Шчыравалі на панскім як на сваім бо іначай выгнаў бы пан не было б наогул ніякага занятку (*А. Бутэвіч*).

А31. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць дзвюма коскамі:

1. Калі Рыгор лёг спаць усё думаў як там Рык (*А. Брытун*).
2. Дзень і ноч амаль без адпачынку везлі іх закутых у кайданы ў невялікіх калясках без спінак з якіх лёгка было выпасці і быць раздушаным (*М. Бандарэнка*).
3. Прытомлены сабака бег наперадзе і калі азіраўся вочы яго свяціліся чырванаватым бляскам (*У. Сцяпан*).
4. Якраз тады калі Андрэй вучыўся ў адзінаццатым класе ў раённым цэнтры праходзіла зімовая спартакіяда па лыжах (*А. Камароўскі*).
5. Ледзьве я дачакаўся калі паўночы мінула і прыйшоў айцец Рафаіл (*В. Чаропка*).

А32. Адзначце складаныя бяззлучнікавыя сказы, у якіх пунктуацыю трэба дапоўніць двукроп'ем:

1. Родныя не прынялі чужыя злітуюцца і дапамогуць (*З. Дудзюк*).
2. Рамейка супакоіўся ў добры час ён трапіў да Арсеня (*Ул. Дамашэвіч*).
3. На мяжы стагоддзяў тэатр стаў іншым памаладзеў творчы склад групы, нашмат вырас прафесіяналізм салістаў, аркестра, хору (*А. Ладыгіна*).
4. Дома Мікола паважыў сома бязмен паказаў на сем кілаграмаў (*А. Камароўскі*).
5. Зброя перайшла Рыгору ад бацькі пістоль вісеў у хаце на сцяне як упрыгажэнне (*А. Брытун*).

Тэст В

В1. Адзначце правільныя сцверджанні:

1. Метанімія — від тропа, заснаваны на выкарыстанні слова ў пераносным значэнні, якое развіваецца на аснове падабенства прадметаў або з'яў.
2. У аснове слова выражаецца яго лексічнае значэнне.
3. Суфікс — частка слова, якая стаіць пасля кораня і служыць для ўтварэння новых слоў ці новых форм слова.
4. Нулявы канчатак не з'яўляецца паказчыкам граматычнай формы слова.
5. У слове не можа быць больш за дзве прыстаўкі.

В2. Устанавіце адпаведнасць паміж сказамі і іх характарыстыкай з пункту гледжання вытрыманасці граматычных (марфалагічных і сінтаксічных) норм. Адказ запішыце.

<p>А. Вы ўсе адзеты ў доўгія кашулі і глядзіце чамусьці ў неба (А. Бруй).</p> <p>Б. Палеткі вызваліліся з-пад снежнай футры (Ул. Ліпскі).</p> <p>В. Торбу з хлебам і соллю Данілка трымаў над вадой двума рукамі, плывучы на спіне (А. Камароўскі).</p> <p>Г. «Дзед гаварыў мне, што Расія — вялікая краіна, вучы рускую мову, у жыцці спатрэбіцца», — адказаў паручнік (А. Брытун).</p>	<p>1. Граматычныя нормы не парушаны.</p> <p>2. Памылка ва ўжыванні лічэбніка.</p> <p>3. Памылка ва ўтварэнні формы назоўніка.</p> <p>4. Памылка ў будове сказа з простаю мовай.</p> <p>5. Памылка ва ўтварэнні формы дзеяслова.</p>
--	---

В3. Знайдзіце ў сказах фразеалагізмы і вызначце, якому члену сказа яны адпавядаюць. Адказ запішыце.

<p>А. Вось таму і я каханню баюся як чорт ладану (І. Шамякін).</p> <p>Б. Злыя языкі толькі і чакаюць, калі можна папляткарыць (А. Марціновіч).</p> <p>В. Хто паклапоціцца пра салдат і абароніць іх ад такіх гарачых галоў, як ротмістр Ягашын? (І. Шамякін).</p> <p>Г. Мы з вамі сур'ёзныя дзяржаўныя людзі, а вы мне галаву марочыце, што яны заблудзіліся (А. Брытун).</p>	<p>1. Дзейнік.</p> <p>2. Выказнік.</p> <p>3. Акалічнасць.</p> <p>4. Азначэнне.</p> <p>5. Дапаўненне.</p>
---	--

Тэкст да заданняў В4–В8

1. У лёсавызначальныя моманты жыцця чалавека часам можа выратаваць толькі вера, якая мае велізарную энергію. 2. Думка, падтрыманая верай, набывае моцную матэрыяльную сілу. 3. Паказальная гісторыя хваробы К. Э. Цыялкоўскага, які ў маладосці захварэў на рак, але не адчаўся, таму што верыў: у Космасе ёсць Розум, які не пакіне яго ў бядзе. 4. Малады філосаф выходзіў на дах свайго дома ў Калуге і звяртаўся да Неба з просьбаю аб выздараўленні. 5. І просьба яго была пачута. 6. Бацька сусветнай касманаўтыкі яшчэ многае паспеў зрабіць у сваім жыцці, бо памёр ён у семдзесят **восем** гадоў. 7. Пры ўскрыцці дактары выявілі даўнюю злаякасную пухліну, якая па незразумелых для іх прычынах калісьці была ізалявана ад усяго арганізма.

8. Бываюць выпадкі, калі для вылечвання не было ніякіх іншых фактараў, акрамя веры. 9. Так здарылася і з адным амерыканскім вясковым хлопцам, які захварэў на рак горла. 10. У бальніцы яму казалі, што трэба

прайсці курс промневай тэрапіі і ён паправіцца, але найперш вырашылі памераць тэмпературу, паклаўшы градуснік хвораму ў рот. 11. Па выразе твару пацыента доктар зразумеў, што той прыняў градуснік за прыбор промневай тэрапіі, аднак нічога гаварыць не стаў. 12. За некалькі такіх «сеансаў» рак у амерыканскага хворага цалкам прайшоў.

13. Дзякуючы веры вярнулі сабе здароўе тысячы і тысячы людзей. 14. Адны з іх верылі ў новае цудадзейнае лякарства, другія — у свайго анёла-ахоўніка, трэція — у святыя мошчы альбо малітвы... 15. Вынік быў адзін — поўнае выздараўленне.

16. Чытаючы гісторыю Пачаеўскай лаўры, я знайшоў дзясяткі прыкладаў такога цудоўнага вылечвання. 17. Прызнаюся шчыра: я гэтым фактам і верыў, і недзе ў глыбіні душы трохі сумняваўся.

18. Але вось знаходжу таму навуковае абгрунтаванне. 19. У часопісе «Наука і рэлігія» чытаю: большасць з тых, хто звяртаецца за дапамогаю да «намоленай» іконы альбо да знакамітага лекара, і не падазравае, што дзякуючы сваёй веры яны падключаюцца да моцнага энэргаінфармацыйнага поля. 20. Гэтае поле можа канцэнтравіцца ў сабе каласальную сілу Боскай энэргіі, якая і перадаецца пакутнікам і якая ў рэшце рэшт і памагае ім. 21. Галоўнае, каб у чалавека была вера, настрой на гэту дапамогу.

3. Прыгодзіч

В4. Адзначце, пры дапамозе якіх сродкаў звязаны сказы 4–5:

1) сінонімы;	4) займеннік;
2) злучнік;	5) прыслоўе.
3) лексічны паўтор;	

В5. Адзначце, якія з прыведзеных характарыстык адпавядаюць дадзенаму тэксту:

- 1) навукова-папулярны падстыль;
- 2) публіцыстычны стыль;
- 3) тып тэксту — апавяданне з элементамі разважання;
- 4) тып тэксту — інфармацыйная записка;
- 5) задача тэксту — паказаць выратавальную сілу энэргіі веры ў лёсавызначальныя моманты жыцця асобных людзей.

В6. У сказах 1–4 знайдзіце слова, у якім адбываецца азванчэнне парнага глухого зычнага. Выпішыце слова ў той форме, у якой яно ўжыта ў тэксце.

В7. Вызначце, якім членам сказа з’яўляецца выдзеленае ў 14-м сказе слова. Адказ запішыце ў форме творнага склону.

В8. Адзначце, якія марфалагічныя прыкметы адпавядаюць выдзеленаму ў 6-м сказе спалучэнню слоў:

1) лічэбнік;	4) састаўны;
2) парадкавы;	5) ужыты ў форме вінавальнага склону.
3) колькасны;	

ВАРЬЯНТ ІХ

ТЭСТ А

A1. Адзначце словы, у якіх літары е, я абазначаюць мяккасць папярэдняга зычнага гук:

1) вымяральны;	3) між'ярусны;	5) шчаўе.
2) медзь;	4) гарэльеф;	

A2. Адзначце словы, у якіх на месцы спалучэнняў жс, шс вымаўляецца гук [с]:

1) смяешся;	3) адважся;	5) ганарышся.
2) парыжскі;	4) чувашскі;	

A3. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара і:

1) нел...гальны;	3) нел...квідны;	5) за...скрыцца.
2) пра...граны;	4) усм...хацца;	

A4. Адзначце словы, у якіх прапушчана спалучэнне ыя:

1) пр...рытэт;	3) д...лог;	5) к...скёр.
2) ав...цыя;	4) сер...л;	

A5. Адзначце словы, у якіх прапушчаны апостраф:

1) куп...істы;	3) Лавуаз...е;	5) Соф...я.
2) ін...екцыя;	4) паштал...ён;	

A6. Адзначце словы (спалучэнні слоў), у якіх прапушчана літара ў (не-складовае):

1) з'ява ...нікальная;	4) меды...м;
2) адлюстравалі ...рбанізацыю;	5) кла...нада.
3) па...коўнік;	

A7. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара ц:

1) нак...юрн;	3) жані...ьба;	5) ча...вёрты.
2) на лава...цы;	4) парахо...ства;	

A8. Адзначце правільна напісаныя словы:

1) выігрышны;	3) бортінжынер;	5) перайманне.
2) запрэжаны;	4) прайгнараваць;	

A9. Адзначце радкі, у якіх на месцы ўсіх пропускаяў пішацца літара я:

- 1) сп...шацца, дал...гляд;
- 2) рады...лячэнне, вал...р'ян;
- 3) вільгац...паглынальнік, вугл...воз;
- 4) дз...вяты, хвал...падобны;
- 5) св...ткаваць, выгл...д;

A10. Адзначце радкі, у якіх усе словы напісаны правільна:

1) палескі, пустазелле;	4) няўрымслівы, Гумбальт;
2) Адэсса, хваляванне;	5) княства, кампактны.
3) поздна, абстрактны;	

A11. Адзначце словы, у якіх назіраецца падваенне:

1) расцілаць;	3) ісцінны;	5) купанне.
2) песенны;	4) вогненны;	

A12. Адзначце радкі, у якіх напісанне ўсіх выдзеленых арфаграм заснавана на фанетычным прынце:

1) сядзіба, двукоссе;	4) Шміт, без загаду;
2) цагляны, усхапіцца;	5) каўказскі, моладзь.
3) баранавіцкі, перадстартавы;	

A13. Адзначце словазлучэнні, у якіх першае слова пішацца з вялікай літары:

1) (З, з)аходняя Беларусь;	4) (М, м)езазойская эра;
2) (В, в)осьмае сакавіка;	5) (Дз, дз)ень настаўніка.
3) (Т, т)уманнасць Андромеды;	

A14. Адзначце словазлучэнні, у якіх выдзеленае слова з'яўляецца ўстарэлым:

1) чытаць судзібнік ;	4) арганізавалі суботнік ;
2) легкадумны фланёр ;	5) запалілі паходні .
3) вядомы стаханавец ;	

A15. Адзначце словы, у якіх аснова выдзелена правільна:

1) <u>вясно</u> ю (прыслоўе);	3) <u>міласці</u> вы;	5) <u>адпіса</u> ць.
2) <u>какаду</u> ;	4) <u>брата</u> ў;	

A16. Адзначце словы, утвораныя ад прыслоўяў:

1) пазаўчора;	3) задарам;	5) утрох.
2) па-добраму;	4) ушчыльную;	

A17. Адзначце словы, якія не маюць роду:

1) алоэ;	3) фарсі;	5) Калінкавічы.
2) нажніцы;	4) дажынкi;	

A18. Адзначце назоўнікі, у якіх пры скланенні назіраецца чаргаванне зычных у аснове:

1) пост (ваен.);	3) страха;	5) салоўка.
2) эпоха;	4) сяброўка;	

A19. Адзначце назоўнікі, якія ў форме адзіночнага ліку роднага склону маюць канчатак -а (-я):

1) пянёк;	3) карабель;	5) шторм.
2) ураджай;	4) барометр	

A20. Адзначце прыметнікі, ад якіх не ўтвараюцца ступені параўнання:

1) рэдкі;	3) вусаты;	5) каменны.
2) халасты;	4) блізкі;	

A21. Адзначце сказы з указальнымі займеннікамі:

1. Зося ўявіла, як уваліцца ў «чортава акно» ў балоце, патоне і ніхто ніколі не знойдзе яе.

2. Не, дзяўчына не жадала такой смерці.
3. Дзяўчына схапілася за галіну нейкага куста.
4. Зося зразумела, што ў гэтае балотца яна і ўлезла.
5. Каваліха скінула з Зосі кажух, якім тая была накрыта, і зашаптала малітву.

З. Дудзюк

A22. Адзначце дзеясловы, якія ў форме 1-й асобы множнага ліку цяперашняга або будучага простага часу маюць канчаткі -ом (-ём):

1) браць;	3) пазычаць;	5) скокнуць.
2) класці;	4) сячы;	

A23. Адзначце правільна ўтвораныя і запісаныя дзеепрыметнікі:

1) купленыя кнігі;	4) паліто пашыта;
2) настояны адвар;	5) дасеянае проса.
3) адпрасаванная кашуля;	

A24. Адзначце прыслоўі ў форме найвышэйшай ступені параўнання:

1) найлепей;	4) найменш шкодна;
2) больш прывабна;	5) больш эфектыўна.
3) самы разумны;	

A25. Адзначце словы з прыстаўкай неда-:

1) недатыка;	4) недаказальнасць;
2) недапрацаваны;	5) недавучаны.
3) недавага (гандл.);	

A26. Адзначце сказы, у якіх прыназоўнік праз мае прасторавае значэнне і ўжываецца пры назвах прадмета, асяроддзя, прасторы:

1. Душа Зосі была абцяжарана ўласнымі трывогамі і згадкамі, праз якія Юлеку ніяк не ўдавалася дастукацца да яе душы (З. Дудзюк).
2. Абоз рушыў з маёнтка па дарозе праз лес (З. Дудзюк).
3. Сэрца быццам забылася, колькі бяды зведала Каця праз Гардзея (З. Дудзюк).
4. Праз дзень брычка на палазах па глыбокім снезе несла галоўнага распарадчыка Белавежскай пушчы ў губернскі горад Гародню (А. Брытун).
5. Панадзіліся да нас у пушчу прускія афіцэры на паляванні, забіваюць употай зуброў і цягнуць іх праз кардон (А. Брытун).

A27. Адзначце сказы, у якіх на месцы ўсіх пропускаяў трэба паставіць коскі:

1. Зося ... як скінула хустку ў час скокаў ... дык больш яе і не завязвала (З. Дудзюк).
2. На дачы, у вёсцы не выкідвайце ... не паліце проста так засохлыя садовыя дрэвы ... а беражыце іх на шашлыкі (А. Камароўскі).
3. Зімою Мікола варыў з грыбамі мачанку ... або суп ... ці расольнік (А. Камароўскі).

4. Ды мядзведзь ... і той сваю бярогу ... і лес мае ... і на мядзведжай мове з медзведзянятамі размаўляе (*А. Бутэвіч*).

5. Птушкालовы, як лясныя прывіды, ціха блукалі ці ў гушчарах ... ці ў падлесках ... сноўдалі па берагах рэк і азёрных затоках (*А. Камароўскі*).

A28. Адзначце сказы, у якіх зваротак выдзяляецца коскай (коскамі). Улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены:

1. Тамашняя зямля аднак не толькі песенная (*Г. Макарчык*).

2. Дзякуй табе дубе што ты клапоцішся пра нас (*В. Гігевіч*).

3. Мой заповітны верш маўчання цябе ніяк не напішу (*М. Дукса*).

4. На шчасце тата нічога не заўважыў бо кешкаўся з возам (*А. Бутэвіч*).

5. Вось братка ты мой праца ў нас толькі распачынаецца (*А. Брытун*).

A29. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску трэба паставіць коскі:

1. Слова і дух чалавека паяднаны між сабою ... і асцярожна трэба ім, словам, карыстацца (*В. Гігевіч*).

2. А ў гэты ж час на дрэве паяўляліся новыя лісты ... і распускаліся кветкі (*В. Гігевіч*).

3. Шмат вады сплыло па іх рэчцы жыцця ... але ж тое-сёе асела ў памяці (*У. Ліпскі*).

4. Хай вас цемра-бяда абміне ... і ваш погляд заўжды будзе ясным! (*А. Капацкевіч*).

5. Зараз я схаджу да Гардзея ... і ўсё вырашыцца (*З. Дудзюк*).

A30. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску трэба паставіць коскі:

1. Жыццё ... як расінка світальнай гары, што ціха цяжэе, буйнеючы звыкла (*М. Дукса*).

2. Жыццё ... як расінка ... працягне свой шлях, калі існавала з нябёсамі ў згодзе (*М. Дукса*).

3. Зраднік ... як скрозь зямлю праваліўся (*А. Брытун*).

4. Бяроз асенніх залацяцца свечкі ў надрэчным гаі ... як у храме вечным (*М. Маляўка*).

5. Навальніца бушавала не больш ... як дзесяць хвілін, але бяды нарабіла вялікай (*А. Бутэвіч*).

A31. Адзначце сказы, у якіх знакі прыпынку трэба дапоўніць двукроп'ем:

1. Дарэчы, полацкая тэма ў зборы філакартыста Уладзіміра Ліхадзеева невыпадкова займае важнае месца калекцыянер нарадзіўся ў гэтым старажытным беларускім горадзе (*Г. Макарчык*).

2. Мая душка не перабірушка што жонка паставіць, тое і з'ем (*А. Камароўскі*).

3. Ісці ў лес было боязна ноччу мала які звер мог пераступіць дарогу (*А. Камароўскі*).

4. Будзе натхненне і ўменне чалавек аздобіць і каменне (А. Камароўскі).

5. Запечанае ў фользе не патрабуе тлушчу ці масла таму яго прыраўніваюць да дыетычнага харчавання (А. Камароўскі).

А32. Адзначце сказы, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку:

1. Пры Нёмане, сярод ляшчынніку і чаромхі, расла чарамша — мядзведжы часнок.

2. Ной чуў, што чарамша, нават, была некалі магутным сродкам ад цынгі.

3. Багатая вітамінамі, яна поўніла яго цела бадзёрасцю і сілай, маладой лёгкасцю і прыткасцю.

4. Тады ж, вясной, Ной шчыпаў маладыя смалістыя адросткі сасонак перамешваў іх з цукрам і варыў на маленькім агні, пакуль месіва не станавілася цягучым, як мёд, варэннем.

5. Раніцай дарога, бялюткая, іскрыстая, быццам кужальны ручнік, чакала радзівілаўскіх гасцей.

А. Камароўскі

ТЭСТ В

В1. Адзначце правільныя сиверджанні:

1. Слова, якія адносяцца да службовых часцін мовы, не могуць утвараць сінанімічныя пары.

2. Некаторыя назоўнікі мужчынскага роду могуць адносіцца да асоб жаночага полу.

3. Прыназоўнік *праз* у беларускай мове можа мець прычыннае значэнне.

4. Словазлучэнне адрозніваецца ад сказа тым, што не выконвае камунікатыўнай функцыі (функцыі зносін).

5. Аднасастаўныя назыўныя сказы маюць адзін галоўны член — выказнік.

В2. Знайдзіце назоўнік, які спалучаецца з лічэбнікам паўтара. Утварыце словазлучэнне і запішыце яго ў форме давальнага склону:

1) шырыня;

3) сотня;

5) дзежка.

2) цэнтнер;

4) талерка;

В3. Запішыце лічэбнік словам у той форме, якой патрабуе словазлучэнне: 2 жанчынамі.

Тэкст да заданняў В4–В8

1. У рэспубліканскім ландшафтным заказніку «Котра», які знаходзіцца ў Шчучынскім раёне Гродзенскай вобласці, з-за браканьерства выклікае занепакоенасць стан мясцовых папуляцый лася, глушца і цецерака; у пагражальным стане знаходзяцца мікрапапуляцыі рысі і барсука. 2. Вы-

сечка лясоў, асабліва на пераўвільготненых землях і на дзюнна-ўзгорыстых градах у пойме ракі Котра, рэзка зніжае біялагічную разнастайнасць.

3. З ¹мэтай ²аховы ³заказніка неабходна ⁴стварыць трансмежавую беларуска-літоўскую ахоўную ⁵тэрыторыю і **распрацаваць** адзіны план кіравання ёй, зацвердзіць структуру кіравання. 4. Для паляпшэння экалагічнай сітуацыі неабходна ў першую чаргу перакрыць дрэнажныя каналы ў паўднёвай частцы заказніка і правесці ў Навадворскім лясніцтве паўторнае забалочванне **выпрацаванага** тарфяніку, які прылягае непасрэдна да заказніка.

А. Казулін

В4. Адзначце, якая з прыведзеных характарыстык адпавядае дадзенаму тэксту:

- 1) навуковы стыль, апісанне;
- 2) афіцыйна-дзелавы стыль, пастанова;
- 3) мастацкі стыль, апавяданне;
- 4) публіцыстычны стыль, разважанне;
- 5) навуковы стыль, разважанне.

В5. Выпішыце з 1-га сказа слова, у якім назіраецца аглушэнне парнага звонкага зычнага гука, у той форме, у якой яно ўжыта ў сказе.

В6. Вызначце, якія з пранумараваных у 3-м сказе слоў мнагазначныя. Укажыце нумары гэтых слоў.

В7. Утварыце ад выдзеленага ў 3-м сказе дзеяслова дзеепрыслоўе і запішыце яго.

В8. Вызначце спосаб утварэння выдзеленага ў 4-м сказе слова. Адказ запішыце ў форме назоўнага склону.

ВАРЫЯНТ X

ТЭСТ А

А1. Адзначце словы, у якіх адсутнічаюць глухія зычныя:

1) экзэмпляр;	3) дзяжурства;	5) звяно.
2) цэджаны;	4) драўляны;	

А2. Адзначце сярод прыведзеных пар слоў паронімы:

1) дыпламат — дыпламант;	4) зажынкi — дажынкi;
2) быльнік — быльнeг;	5) грыб — грып.
3) карыслiвы — карысны;	

А3. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара о:

1) др...вастой;	4) ч...рнабароды;
2) ч...рствы;	5) м...такалона.
3) п...ліклініка;	

A4. Адзначце словы, у якіх прапушчана спалучэнне ія:

1) мін...цюрны;	3) функц...наванне;	5) ф...летаваы.
2) арх...логія;	4) пал...графія;	

A5. Адзначце словы, у якіх прапушчаны апостраф:

1) двух...ярусны;	3) канферанс...е;	5) куцюр...е.
2) саф...ян;	4) камп...ютар;	

A6. Адзначце словы (спалучэнні слоў), у якіх прапушчана літара ў (не-складовае):

1) шэд...р;	4) верш «Прарок» ...стрывожыў;
2) сыны ...ладзіслава;	5) філасо...скі.
3) ма...залей;	

A7. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара т:

1) ала...ка;	3) увачаві...кі;	5) кантынген... .
2) фу...баліст;	4) кля...венны;	

A8. Адзначце правільна напісаныя словы:

1) узыйсці;	3) непрымальны;	5) падыспытны.
2) абылгаць;	4) праігравальнік;	

A9. Адзначце радкі, у якіх на месцы пропуску пішацца літара э:

- 1) кашн..., менеджм...нт;
- 2) кап...ла, р...халакацыйны;
- 3) зар...ва, тр...вожны;
- 4) рэзюм..., тун...ль;
- 5) Рыа-дэ-Жан...йра, р...цэнзент.

A10. Адзначце радкі, у якіх усе словы напісаны правільна:

1) таварыства, хараство;	4) наваколле, расольнік;
2) Брэстчына, бліскнуць;	5) донна, калекцыя.
3) па-ціхеньку, мноства;	

A11. Адзначце словы з фанетычным падаўжэннем:

1) гуллівы;	3) найменне;	5) каменне.
2) Прыпяццю;	4) каменны;	

A12. Адзначце радкі, у якіх напісанне ўсіх выдзеленых арфаграм заснавана на марфалагічным прыцыпе:

1) вымаўленне, жыццё;	4) грамадскі, перакладчык;
2) водгук, дзесяць;	5) айсберг, бялюткі.
3) вузкі, ганарышся;	

A13. Адзначце словазлучэнні, у якіх усе словы пішуцца з вялікай літары:

- 1) (З,з)лучаныя (Ш,ш)таты (А,а)мерыкі;
- 2) (К,к)раіна (Ц,ц)юльпанаў;
- 3) (С,с)усветны (С,с)авет (М,м)іру;
- 4) (Р,р)эч (П,п)аспалітая;
- 5) (Б,б)еларускі (Дз,дз)яржаўны (У,ў)ніверсітэт.

A14. Адзначце словазлучэнні, у якіх выдзеленае слова адносіца да лексікі абмежаванага ўжывання:

1) скандынаўскі эпас;	4) паставілі дыягназ;
2) уключаны кампрэсар;	5) змагаліся на барыкадах.
3) пабудавалі газавод;	

A15. Адзначце формы слова дарога:

1) падарожнік;	3) прыдарожны;	5) дарожанька.
2) дарожачка;	4) дарожка;	

A16. Адзначце словы, утвораныя ад назоўнікаў:

1) інтэлектуальны;	4) рэдактарскі;
2) сівізна;	5) крухмалістасць.
3) апрацоўка;	

A17. Адзначце назоўнікі, лік якіх у беларускай і рускай мовах не супадае:

1) дзверы;	3) прыгаршчы;	5) канікулы.
2) грошы;	4) гадзіннік;	

A18. Адзначце назоўнікі, у якіх пры скланенні назіраецца чаргаванне гукі [о] з нулём гукі:

1) мост;	3) роў;	5) вяршок.
2) арол;	4) сон;	

A19. Адзначце назоўнікі, якія ў форме адзіночнага ліку меснага склону маюць канчаток -ы:

1) дэкаратар;	3) калідор;	5) узвышша.
2) страх;	4) узгорак;	

A20. Адзначце прыметнікі, формы ступеней параўнання якіх утвораны правільна:

1) радаснейшы;	3) найзванчэйшы;	5) здаравейшы.
2) больш хутчэйшы;	4) менш значны;	

A21. Адзначце сказы з адноснымі займеннікамі:

1. Ад гэтых успамінаў Зосі яшчэ больш зрабілася шкада сябе, такую гаротную і нікому не патрэбную.

2. Каця глядзела на змарнелы Зосін твар і дакарала сябе за тое, што так сурова сустрэла сястру.

3. Дзяўчына падняла ладны камень, які ляжаў на беразе, і шпурнула ў сажалку.

4. Ніхто з выхаванак не ўмеў так хадзіць у пуантах на пальчыках, як яна!

5. Зося далучылася ў двары да слуг, што і ў святочны дзень былі занятыя на гаспадарчым двары.

З. Дудзюк

A22. Адзначце дзеясловы, якія ў форме 2-й асобы цяперашняга або будучага простага часу абвеснага ладу маюць націскны канчаток -іце:

1) ляцець;	2) ісці;	3) есці;	4) спракудзіцца;	5) спаць.

A23. Адзначце дзеепрыметнікі незалежнага стану цяперашняга часу, якія ўваходзяць у склад тэрмінаў:

- 1) запаволеныя рухі;
- 2) бастуючыя рабочыя;
- 3) квітнеючы сад;
- 4) трасіруючая куля;
- 5) пікіруючы бамбардзіроўшчык.

A24. Адзначце прыслоўі, утвораныя прыставачна-суфіксальным спосабам:

1) задоўга;	3) па-нашаму;	5) утрох.
2) намнога;	4) бягом;	

A25. Адзначце фразеалагізмы, у якіх ужываецца часціца ні:

1) н... свет н... зара;	4) н... за што н... пра што;
2) н... лыкам шыты;	5) н... за гарамі.
3) н... у якім разе;	

A26. Адзначце сказы, у якіх выдзеленыя словы пішуцца асобна:

1. Таран **(на)** працягу двух дзён вылічваў штраф за браканьерства і налічыў ажно пяцьдзясят тысяч рублёў.
2. Стражнік звязаў вярхоўкай забітаму мядзведзю заднія лапы, **(за)** тым канцы вярхоўкі прывязаў да гужоў.
3. У стражніка запытайце, **(за)** адно і я паслухаю.
4. Надзеўшы белыя пальчаткі, распарадчык сеў на каня, і начальства адправілася **(у)** след за ўланам.
5. Вашы людзі тут **ні (пры)** чым.

А. Брытун

A27. Адзначце сказы, у якіх неабходна паставіць працяжнік:

1. Змеі, як і зубры, таксама пры дарозе рэдкасць, хіба што вужы могуць сустрэцца *(І. Ждановіч)*.
2. Затым, усмоктваючы ў сябе ўсё, што траплялася: пыл, апалае лісце, невялікія палкі віхор пачаў насіцца па ўскрайку лесу недалёка ад стаянкі людзей *(В. Гігевіч)*.
3. Мець свайго каня ў гаспадарцы справа вялікая *(З. Дудзюк)*.
4. Паляжыш усяго паўгадзінкі і як не было ўтомнага працоўнага дня *(А. Бутэвіч)*.
5. Існуе такі звычай на дажынках выбіраюць самую прыгожую дзяўчыну *(А. Брытун)*.

A28. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць знакамі прыпынку пры адасобленых дапаўненнях (улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены):

1. Алена Таболіч мовазнаўца педагог і перакладчык нарадзілася ў вёсцы Горна Зэльвенскага раёна *(У. Мазго)*.

2. Гадлеўскі апрача таго змайстраваў «глеяхват» якім можна было даставаць глей са дна возера (*М. Бандарэнка*).

3. Гардзеі ішоў па акрытай вечаровай расой траве (*З. Дудзюк*).

4. На адной стаянцы людзей каменнага веку вучоныя нашых дзён знайшлі косці каля тысячы мамантаў забітых першабытнымі паляўнічымі (*В. Вольскі*).

5. Зося прыняла прымірэнне бо іншай радні акрамя бацькі і Каці ў яе не было (*З. Дудзюк*).

A29. Адзначце сказы, у якіх выдзеленыя словы (спалучэнні слоў) з'яўляюцца набочнымі (улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены):

1. На думку А. Карлюкевіча і з гэтым нельга не пагадзіцца адзін з такіх магутных духоўных асілкаў Адам Мальдзіс (*Г. Макарчык*).

2. Далей адбываецца так як і **мусіць** адбывацца калі кіруешся туды дзе даўно хацелася пабываць (*Г. Макарчык*).

3. Пару градаў Ной засаджваў фасоліяй музыкай жывата **як казаў сусед-шафёр** (*А. Камароўскі*).

4. Кацярына слухала і **здавалася** Алене што яна разумее яе (*Т. Гарэлікава*).

5. **Пэўна** нехта папярэджвае рабаўніка аб засадах (*В. Чаропка*).

A30. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць знакамі прыпынку пры параўнальных зваротах:

1. Светла ў сасновым бары як у храме (*Л. Шашкова*).

2. Запоіны сталіся як бы трэніроўкай, рэпетыцыяй да вяселля (*З. Дудзюк*).

3. Коннікі былі бледныя як палатно і дрыжалі ўсім целам (*А. Брытун*).

4. Хлопцы як злоўленыя злодзеі спалохана зірнулі ў Стасін бок (*А. Бутэвіч*).

5. Чорны як смоль напой быў горкі, але Рыгор працягваў піць маленькімі глыткамі (*А. Брытун*).

A31. Адзначце сказы, у якіх знакі прыпынку трэба дапоўніць двукроп'ем:

1. Скажы мне хутчэй чым мне аддзячыць табе за ўсё? (*А. Бароўскі*).

2. Яразумеў удача залежыць раптам ад выпадку, але і выпадак можа быць наканаванасцю (*В. Чаропка*).

3. Папулярнасць Багушэвічавых вершаў, завезеных кантрабандаю ў Беларусь была вельмі вялікай кракаўскі выдавец Анчыц у 1896 годзе паўтарыў выданне «Дудкі беларускай» (*Я. Янушкевіч*).

4. Стражнік павярнуў галаву на старым кілімку ціснуліся адзін да аднаго два бялюткія шчанюкі (*А. Брытун*).

5. Жылі тут жонка імкнулася ў Пецярбург, пераехалі туды нудзіцца па пушчы (*А. Брытун*).

А32. Адзначце сказы з чужой мовай, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку:

1. Алена Сасноўская, аналізуючы творчасць мастака Уладзіміра Гардзеенкі, напісала, што «ў яго палотнах цікава спалучаюцца язычніцкія і хрысціянскія матывы» («Польмя»).

2. «Ой, бяроза белая, чаму жоўта, нязелена?» — «Як жа мне зялёнай быць? Кожны дзень начлежнікі на карані агонь кладуць. Карэнне маё папалілі, лісцейка пасмалілі» (3 народнага).

3. — Калі ўжо і вы расчараваліся, дык што ж нам? — адказала Вольга і спагадліва спытала. — А вы ўсё за школу ваюеце? (3. Дудзюк).

4. «— Калі астыне, налі стравы сабаку. Няхай паесць, бо ён моцна галодны, — сказаў Рыгор і дадаў: — Яму можна не пасціць» (А. Брытун).

5. Я здзівіўся: «Чаго гэта табе закарцела ехаць у такую бездараж за блізкі свет?» — «Развітаюся з Марусяю перад ад'ездам да сваіх», — адказала жонка (С. Грахоўскі).

ТЭСТ В

В1. Адзначце правільныя сцверджанні:

1. Неалагізмы ўжываюцца толькі ў навуковым стылі мовы.
2. У форме прошлага часу дзеясловы змяняюцца па ліках і родах.
3. Двухсастаўны сказ — гэта прасты сказ з дзвюма граматычнымі асновамі.
4. Пры кіраванні залежнае слова ўжываецца ў форме пэўнага ўскоснага склону.
5. Па сэнсавых адносінах словазлучэнні падзяляюцца на азначальныя, аб'ектныя і акалічнасныя.

В2. Размясціце сказы ў такім парадку, каб атрымаўся звязны тэкст. Адзначце варыянт правільнага адказу.

1. Аднак сястра гэтую задумку адразу адпрэчыла, і я з ёю згадзіўся. 2. Цэлы дзень мы думалі, гадалі, якое гэта балота, дзе хаваюць нашага скрадзенага каня, меў на ўвазе бацька, бо вялікіх балот побліз ад нашае вёскі не было, а пра дальнія мы і не чулі. 3. Вядома ж, ён як найхутчэй перахавае Каштана, а то і па дзяшоўцы збудзе, абы купец жыў за блізкім светам. 4. Хіба каб папытаць у каго са старых, асабліва мужчын, хто нямала пааціраўся сярод людзей, пабываў у розных мясцінах. 5. А раптам злодзей побач, і погалас, што мы збіраемся шнарыць па балотах, дойдзе да яго.

Н. Рыбак

- 1) 5, 2, 1, 3, 4;
- 2) 1, 3, 2, 4, 5;
- 3) 4, 3, 2, 5, 1;

- 4) 2, 4, 1, 5, 3;
- 5) 2, 5, 3, 1, 4.

В3. Знайдзіце сказ з памылкай ва ўжыванні ступені параўнання прыметніка або прыслоўя. Запішыце правільны варыянт ужывання формы слова:

1. Паводле нашых законаў паляваць на зуброў можна толькі з найвысокага дазволу самога імператара (*А. Брытун*).

2. Якраз была пара найвышэйшай сілы прыроды, калі кожны лісцік, кожная кветачка прагна пілі зямныя і нябесныя сілы, шалелі ад хуткаплыннасці лета (*А. Камароўскі*).

3. Бацька Рана лічыўся лепшым паляўнічым роду, але мінулай зімою ён быў моцна паранены (*В. Гігевіч*).

4. Гардзеі быў на галаву вышэй за белабрысага хлопца і, па ўсім відаць, значна дужэйшы (*З. Дудзюк*).

5. Свечка асвятляла ўбогае жылло, але яно было нам даражэйшым за палац (*В. Чаронка*).

Тэкст да заданняў В4–В8

1. На наступны дзень нецярплівы паніч знайшоў у лесе мурашнік велічынёй у чалавечы рост, пабудаваны вялікімі рыжымі мурашамі, і добра запомніў гэтае месца. 2. Апоўначы ён разгроб яго, не зважаючы на ўкусы, і закапаў туды гаршчэчак з кажаном. 3. Тодар хуценька заткнуў вушы, каб не аглухнуць ад смяротнага піску, але нейкая сіла прымусіла яго азірнуцца. 4. Ды ... так і застацца да канца дзён сваіх са скрыўленай шыяй, бо гэта была тая ўмова, пра якую не сказала вядзьмарка, пакараўшы яго за фанабэрыстасць.

5. Праз тры дні апоўначы крывы Тодар выкапаў гаршчэчак. 6. На дне яго ляжала тое, што засталася ад няшчаснага кажана: дзве костачкі — кручок і вілачкі.

7. Назаўтра ён падпільнаваў Марылю, калі яна вярталася з сенакосу.

8.— Вой, што гэта з табой? Чаму твая шыя скрывілася, бы ў мёртвага пеўня? — засмяялася дзяўчына (апошні раз яна так смяялася).

9. — Гэта ад каханья да цябе, мая Марылечка! — сказаў Тодар і непрыкметна кручком пацягнуў дзяўчыну да сябе.

10. Што тут здарылася з Марыляй! 11. Нейкая невядомая сіла зламала волю яе і дала няўмольны загад: «Ты належыш Тодару! Любое жаданне яго — закон для цябе!».

12. — Хадзі да мяне, мая любая! — сказаў паніч, і Марыля бязвольна зрабіла крок наперад.

13. — Абдымі мяне! — загадаў Тодар, і дзяўчына пакорна абвіла яго скрыўленую шыю сваімі пяшчотнымі рукамі.

14. І прапала дзяўчына, як сіняя валошка, зрэзаная вострым сярпом...

15. Тры месяцы цешыўся Тодар, піў Марыліну красу, бы ненасытны вурдалак.

А. Кажадуб

В4. Вызначце стыль і тып тэксту:

- 1) публіцыстычны, апісанне;
- 2) публіцыстычны, апавяданне;
- 3) мастацкі, апавяданне з элементамі апісання;
- 4) гутарковы, апавяданне з элементамі апісання.

В5. Знайдзіце ў тэксце дзеепрыметнікі залежнага стану прошлага часу. Колькасць дзеепрыметнікаў запішыце лічбай.

В6. Знайдзіце ў сказах 1–3 прыметнік, вышэйшая ступень параўнання якога ўтвараецца ад іншай асновы. Выпішыце слова ў той форме, у якой яно ўжыта ў тэксце.

В7. Знайдзіце ў тэксце просты сказ, ускладнены адасобленай акалічнасцю. Укажыце яго нумар.

В8. Адзначце лексіка-граматычныя характарыстыкі, якія адпавядаюць выдзеленаму ў 4-м сказе назоўніку:

- 1) канкрэтны;
- 2) адназначны;
- 3) 1-га скланення;
- 4) у форме роднага склону множнага ліку мае нулявы канчатак;
- 5) у форме меснага склону адзіночнага ліку мае канчатак -е.

ВАРЫЯНТ XI

ТЭСТ А

А1. Адзначце словы, дзе колькасць літар і гукаў не супадае:

1) аб'ёмны;	3) спазняецца;	5) дзьмухавец.
2) дакладчык;	4) назіркам;	

А2. Адзначце рады слоў, у якіх усе зычныя гукі аднолькавыя:

1) краб — брак;	4) мароз — сорама;
2) казка — каска;	5) авіябаза — забава.
3) пуд — дуб;	

А3. Адзначце словы, у якіх выдзеленыя літары абазначаюць націскныя галосныя гукі:

1) б лытаніна;	3) крапі в а;	5) фур м ан.
2) а п акалі п сіс;	4) тавары ш ы;	

А4. Адзначце словы, у якіх пішацца літара а:

1) кват...ран т ;	3) ц...лі н а;	5) сваб...далю б .
2) пр...ці г ры п озны;	4) імпр...сар ы а;	

А5. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара е:

1) заб...спяч э нне;	3) абц...рэб л іваць;	5) кап...лю ш .
2) л...ту ц енне;	4) аб'...кты ў ны;	

A6. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара я:

- 1) ва...нвед; 3) з...фір; 5) дроб...зь.
2) з...млякі; 4) пас...джэнне;

A7. Адзначце словы, якія напісаны правільна:

- 1) веласіпедыст; 3) шчэбятца; 5) золатарогі.
2) дзевяцёра; 4) царкоўны;

A8. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара ы:

- 1) аранж...рэя; 3) пл...тагон; 5) інж...нер.
2) д...намічны; 4) ц...стэрна;

A9. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара о:

- 1) мн...газарадны; 3) ч...лабітчык; 5) др...бнатаварны.
2) в...ўнатрапальны; 4) ч...рнасліў;

A10. Адзначце выпадкі, у якіх прапушчана літара ў (нескладовае):

- 1) ка...чук; 3) наведаць а...л; 5) тры...мфатар.
2) на ...ліку; 4) ва ...дмурты;

A11. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара ь (мяккі знак):

- 1) в...етнамец; 3) каліс...ці; 5) подз...віг.
2) манпанс...е; 4) кан...юнктура;

A12. Адзначце назойнікі, у якіх пры ўтварэнні формы меснага склону адбываецца чаргаванне апошняга зычнага асновы:

- 1) круцігалоўка; 3) крыўда; 5) Крывы Рог.
2) прыцемак; 4) вупраж;

A13. Адзначце словы, якія пішуцца праз злучок:

- 1) (ампер)гадзіна; 3) (драм)гурток; 5) (па)еўрапейску.
2) (асенне)зімовы; 4) (паў)лімона;

A14. Адзначце сказы з памылкамі ва ўтварэнні і ўжыванні займеннікаў:

1. У паветры ляцелі чыісьці падручнікі (Ю. Станкевіч).
2. Я ўздыхнуў з палёгкай і паехаў у свой інтэрнат (Ю. Станкевіч).
3. Здавалася, нішто не перашкаджала ўрадаўцам атрымаць перамогу (А. Марціновіч).
4. Палічыў я, што гэта маладая безразважнасць, а нішто іншае, і сказаў так: «Мілая панна, няўжо вам бывае цяжка, калі ваша жыццё павінна быць ясным» (В. Чаропка).
5. Усё перажытае хлопцу хацелася паяднаць у сябе ў штосьці адзінае, суцэльнае (В. Гігевіч).

A15. Адзначце словазлучэнні, у якіх парушана лексічная спалучальнасць слоў:

- 1) вучоная ступень;
- 2) дэкаратыўныя расліны;
- 3) яблычны сад;
- 4) вязальны світар;
- 5) літаральная каса.

A16. Адзначце ў сказе нумары слоў, якія пішуцца з вялікай літары:

Вёскі ¹(К,к)арпілаўка і ²(Х,х)аружанцы знаходзяцца на тэрыторыі ³(К,к)упалаўскага ландшафтнага заказніка, створанага ў 2000 годзе для захавання ⁴(М,м)емарыяльных мясцін паэта на тэрыторыі цэнтральнай ⁵(М,м)іншчыны («Польмя»).

A17. Адзначце словы з правільна вызначаным лексічным значэннем:

- 1) *гарбар* — рабочы на земляных работах, землякоп;
- 2) *метэарыт* — з’ява кароткай успышкі распаленага цела касмічнага паходжання, якое згарае ў зямной атмасферы;
- 3) *мецэнат* — багаты апякун навук або мастацтваў;
- 4) *дыпламат* — пераможца конкурсу, узнагароджаны дыпломам;
- 5) *яшчур* — вельмі заразная хвароба буйной рагатай жывёлы і іншых парнакапытных.

A18. Адзначце сказы, у якіх ужываецца прыназоўнік ва:

1. Больш трымаць радасць ... сабе Гардзею не мог (З. Дудзюк).
2. Даруйце, але я з вамі сёння не буду, бо еду ... упраўленне: к нам павінны прыехаць замежныя госці (А. Камароўскі).
3. Ран пільна глядзеў ... вочы чалавеку са шрамам на твары (В. Гігевіч).
4. Бацюшка казаў: «Часцей звяртайцеся да Бога нашага адзінага, шануйце імя яго, тады ... усім вам будзе Божае спрыянне» (А. Бутэвіч).
5. Пра Стасю ... усякім разе нешта гаварылі (А. Бутэвіч).

A19. Адзначце сказы, у якіх на месцы ўсіх пропускау ўжываецца не асобна:

1. Я ... магла ... успомніць словы жанчын з Вольберавіч, што ў мяне ёсць анёл-ахоўнік (Н. Міцкевіч).
2. ... у адной казцы, самай чароўнай, ... гаварылася пра такія цудоўныя магчымасці, якія дае зараз чалавеку мабільная сувязь (Э. Лінкевіч).
3. Колькі б ... было ў чалавека матэрыяльных скарбаў, гэта ... дадае яму шчасця (Э. Лінкевіч).
4. Раманы Уладзіміра Гніламёдава прасякнуты гоманам жыцця, дзе ... адзін голас ... падобны на другі (В. Локун).
5. ... адно ўжо дзесяцігоддзе складае оды сваім землякам-палешукам Георгій Марчук — і ... толькі палешукам, але і зямлі паляшуккай, зямлі цара Давіда (В. Локун).

A20. Адзначце сказы, у якіх ёсць недахопы ва ўжыванні злучка ці двукосся:

1. А ці прыйдзе сёння панна Зося на скокі? (З. Дудзюк)
2. Два адзінцы дубы пры гонкім лесе нібы вароты ў гэты знаны рай (М. Мятліцкі).

3. У канцы чэрвеня вылазілі першыя баравікі каласавікі (А. Камароўскі).

4. Капаць было цяжка, і Алена хутка такі стамілася (Т. Гарэлікава).

5. З'яўляючыся аўтарам «Давыд-гарадоцкіх канонаў», Георгій Марчук разам з тым стварыў такія раманы, як «Кветкі правінцыі», «Крык на хутары»... (В. Локун).

A21. Адзначце сказы, у якіх ёсць размоўныя словы:

1. Статак зуброў пакалашмаціў гэтых гора-паляўнічых (А. Брытун).

2. Сонцу першым падставіўшы спіну, нерастуге ў затоцы шчупак (В. Гарановіч).

3. Мама ўвесь час прасіла прыехаць, каб паглядзець на ўнукаў, і я паляцела з хлопчыкамі ў Беларусь (А. Бензюрук).

4. Уночы, пры святле месяца і маяка, стары лавіў рыбу, якой было многа ў заліве паміж скалаў (Г. Сянкевіч, пер. М. Кенькі).

5. Сабака шмыгануў каля ног гаспадара на вуліцу і пачаў гучна і злосна брахаць на лес (А. Брытун).

A22. Адзначце сказы, у якіх неабходна паставіць працяжнік:

1. На агромністай ільдзіне рыбакі нібы пінгвіны на планеце антарктычнай (Т. Кручэнка).

2. Надворак, агарод, сад, поле за ім усё выглядала абноўленым і чыста вымытым (А. Бутэвіч).

3. Кветкі без святла, вершы без аптымізму яшчэ адна прычына, чаму Васіль Гадулька не спяшаўся выходзіць да шырокага чытача (А. Каско).

4. Міжволі я зірнула на стол і ўсё зразумела перад начальнікам ляжала мая сценгазета (А. Тулунава).

5. У творы Васіля Жуковіча Тадэвуш Касцюшка самаахвярны змагар-пакутнік (А. Трафімчык).

A23. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць коскамі паміж аднароднымі азначэннямі:

1. Невялікая ціхая бухта з пастаянна спакойным прыбоем (Н. Цыніс).

2. Агатэля накінула на плечы вялізную клятчатую хустку і пайшла з хаты (З. Дудзюк).

3. Гарачае сухое лета было ў самым разгары (С. Сцяпан).

4. Валобрынка — гэта невялікая надзвычай маляўнічая рачулка з чыстай светлай ласкавай вадой (І. Міско).

5. Моцная гордая незалежная натура, з юных гадоў звыклая спраўляцца з цяжкасцямі сама, Ларыса Пампееўна ўсё моўчкі насіла ў сабе (А. Ладыгіна).

A24. Адзначце сказы з адасобленымі членамі (улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены):

1. Атлант лічыў што няма на зямлі разумнейшага ад яго чалавека (Г. Марчук).

2. Віхор лёгенька вывернуў з карэннем сасну якая сваёю вершалінаю ледзьве не пашкодзіла будан і завываючы і пасвістваючы панёсся ў глыб лесу на хаду ламаючы і крышачы дрэвы (*В. Гігевіч*).

3. Позняй восенню лес даваў яшчэ даніну зялёнкі і падзялёнкі (*А. Камароўскі*).

4. Іван Міхайлавіч акрамя работы ў школе быў вымушаны весці прыватныя заняткі (*Н. Міцкевіч*).

5. Рыгораў жарабец перабіраў капытамі а вочы былі поўныя страху (*А. Брытун*).

A25. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропускау трэба паставіць коскі:

1. Несціхана бухаў пярун, малаціў ... як сто цапоў на таку (*А. Бутэвіч*).

2. Нібы свечка на цёмнай дарозе ... немінучы агенчык мільгне праз віхуру (*У. Марук*).

3. Людзі сядзяць у хатах з сям'ёй, а мы з табой ... як валацужнікі якія (*А. Брытун*).

4. З-за таго, што снег наліп на поўсць, зубры выглядалі ... як снежныя гурбы (*А. Брытун*).

5. Пазіцыя Мамонічаў умацавалася пасля таго ... як яны атрымалі права друкаваць кнігі юрыдычнага характару (*А. Марціновіч*).

A26. Адзначце сказы, у якіх набраныя курсівам словы трэба выдзеліць коскамі:

1. А дзеці *і гэта ўсім вядома* без слоў ведаюць, добры ці ліхі чалавек перад імі (*В. Гігевіч*).

2. Бог выбраў цябе *жанчына* паслаць па шляху за мною (*Я. Чыквін*).

3. Маня ва ўсім *мусіць* іншым саступаць (*А. Бутэвіч*).

4. За спінаю Рана *гэта Сын мядзведзя* разумеў маячыў старэйшына роду (*В. Гігевіч*).

5. Зямля і праўда *як казалі некалі Тэклі* забірае ўсе адмоўныя эмоцыі, дадае сілы (*А. Бутэвіч*).

A27. Адзначце складаназлучаныя сказы, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку:

1. Прыняў я гэтага чалавека за Чортавага бацьку, а то быў нядобры знак (*В. Чаропка*).

2. Гербарый атрымаўся надзвычай прыгожым і інфарматыўным і я аддала яго ў школьны кабінет батанікі (*Н. Міцкевіч*).

3. На небе іскрыліся зоркі, і блішчэў яркі месяц, а пад нагамі гучна рыпеў снег (*А. Брытун*).

4. У гэты час у ваўкоў пачынаецца гон і яны збіраюцца ў зграі (*А. Брытун*).

5. Устала сонца і пайшло сінхронна гудзенне, шапаценне і віццё асвойваць, запаўняць зямное лона на ўдасканаленне, на развіццё (*С. Шах*).

A28. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць двукроп'ем:

1. Жанчыны ішлі да будана, дзе хаваліся грыбы, ягады, ядомае карэнне ўсё, што трэба было высушыць і што рыхтавалася на халодную пару (В. Гігевіч).

2. Твор памерам невялікі, аднак нездарма кажуць малы залатнік, ды дарагі (Г. Макарчык).

3. Ведаеш, што я надумала пасватаю цябе за свайго брата (З. Дудзюк).

4. Рыгор зірнуў праз акно там малады стралок прывязваў каня (А. Брытун).

5. Вылечаць дактары маё ногі я буду толькі бегаць і хадзіць, хадзіць і бегаць (З. Дудзюк).

A29. Адзначце складаназалежныя сказы, у якіх даданая частка звязана з галоўнай пры дапамозе злучальнага слова:

1. А яшчэ я любіў бегаць да чыгункі, што праходзіла непадалёку ад хутара (І. Міско).

2. Той, хто ўдыхае ў сябе такое жыццядайнае, жыватворнае паветра, не можа заставацца абыякавым да зямлі, на якой жыве (Г. Макарчык).

3. Жэрдкі на плот былі новыя, бо старыя, як і частакол, пайшлі ў печ (А. Камароўскі).

4. Часнок, калі стаяла сухмень, даўшы ў бочку колькі рыдлёвак попелу, гаспадар паліваў часта нанач (А. Камароўскі).

5. Ды і пра іншых знакамітых людзей, у чыёй біяграфіі прапісалася Ашмяншчына, ідзе гаворка (Г. Макарчык).

A30. Адзначце складаныя сказы з рознымі відамі сувязі, у якіх прапушчаны знакі прыпынку паміж іх часткамі:

1. У галаву прыходзіць думка: пакуль я гэты адрэзак ракі прайду лодку затопіць (В. Новак).

2. У Марусі я нічога не спытаў, аднак у мяне таілася квояля надзея, што яна вернецца ў Вільню і Данута распытае яе сама (А. Карцюк).

3. Цяжка было слухаць яго разважанні і адначасова было шкода чалавека, які па дурасці так нявечыць сваё жыццё (А. Карцюк).

4. Вобразна-метафарычныя творы Юркі Голуба лёгка пазнаць па адметным паэтычным почырку; росныя словы ў паэта гэтак вясёлкава пераліваюцца рознымі адценнямі, што міжволі заўважаеш: «жарэбчыкам радок танцуе ў канюшыне» (У. Мазго).

5. Кожны раз, калі Карней бачыў Уладзіка на калясцы яму згадваўся бязногі бацька, пачынала балець сэрца і розныя горкія думкі лезлі ў галаву (З. Дудзюк).

A31. Адзначце складаназалежныя сказы з даданай дапаўняльнай часткай:

1. У касцёл набілася столькі народу, што было не прадыхнуць.

2. Варта ўпусціла мяне ў горад, калі паказаў я ліст пана ваяводы.

3. Слуга прывёў мяне ў прасторную залу, на сценах якой віселі карціны.

4. Тады мне нялёгка было ўявіць, што кароль, як кожны чалавек, хоча быць шчаслівым.

5. Пасля пан спытаў мяне, хто я такі ёсць.

В. Чаропка

А32. Адзначце, які знак прыпынку прапушчаны пры афармленні прастай мовы:

«Надыходзіць вясна, князь, і рэкі разальюцца, — сказаў Астрожскі Рапалоўскаму і па-сяброўску параіў — Не цягні з выступленнем, бо ў такі час цяжка весці нават невялікі атрад» (*І. Шамякін*).

1. Крокка.

3. Коска.

5. Шматкроп'е.

2. Двукроп'е.

4. Пытальнік.

ТЭСТ В

В1. Знайдзіце ў сказе слова з арфаграфічнай памылкай. Выпраўце яе і запішыце слова ў пачатковай форме:

І знешнім выглядам: стройнасцю ліній, дакладнасцю прапорцый — вялікакняжацкі палац у Вільні зрабіў на Алену вялікае ўражанне (*І. Шамякін*).

В2. Адзначце правільныя сцверджанні:

1. Полісемія — гэта наяўнасць у слове некалькіх значэнняў.

2. Лексічныя амонімы адносяцца да адной часціны мовы.

3. У беларускай мове пераважае стылістычна афарбаваная лексіка.

4. Слова, якое найбольш поўна выражае агульнае значэнне групы слоў, аб'яднаных сінанімічнымі адносінамі, называецца дамінантай.

5. Арфаэпія — раздзел мовазнаўства, які вывучае паходжанне, гісторыю і семантычную эвалюцыю слоў.

В3. Устаноўце адпаведнасць паміж выдзеленымі ў сказах словамі і іх часцінамоўнай прыналежнасцю. Адзначце нумар правільнага адказу.

А. Данілка, шустры і кемлівы хлапчук, лавіў кожны ўзмах рукі і ківок кухара і тут жа **вопрамеццю** нёсся ў падзамкавыя скляпенні (*А. Камароўскі*).

Б. За Марысяй у сані палезлі **іншыя** госці (*А. Камароўскі*).

В. Рамейка адмовіўся ад прапановы, **паколькі** ён не згодзен з аўтарскаю трактоўкаю наконт галоўных сіл у Варшаўскім паўстанні (*У. Дамашэвіч*).

Г. Гатова ўспыхнуць іскра, якая можа запаліць не **адно** сухое сена ў гумне (*А. Бутэвіч*).

1. Злучнік.

2. Прыслоўе.

3. Займеннік.

4. Лічэбнік.

5. Часціца.

1. А3 Б5 В4 Г2.
2. А1 Б3 В4 Г2.
3. А3 Б5 В2 Г1.

4. А1 Б3 В5 Г2.
5. А2 Б3 В1 Г5.

В4. *Да назоўніка роўнядзь дапасуйце прыметнік рачны. Словазлучэнне запішыце ў форме творнага склону.*

Тэкст да заданняў В5–В8

1. Мёд — складаны біялагічны прадукт. 2. Ён утрымлівае комплекс каштоўных біялагічных рэчываў, неабходных чалавеку для жыццядзейнасці, захавання здароўя, падаўжэння актыўнага жыцця. 3. Мёд лёгка засвойваецца арганізмам. 4. У ім утрымліваюцца ў пэўных прапорцыях вітаміны, ферменты, кіслоты, мінеральныя рэчывы. 5. У мёдзе 17 працэнтаў вады і 81 працэнт цукраў: фруктозы, глюкозы, мальтозы, сахарозы і іншых. 6. Даволі шмат у ім вітамінаў: С, В₁, В₂, РР і іншых.

7. Рознабаковымі гаючымі якасцямі валодае **пропаліс** — прадукт жыццядзейнасці пчол. 8. Гэта смалістае рэчыва зялёна-бурага ці карычневага колеру з прыемным пахам таполевых пупышак, воску, мёду і ванілі. 9. Пропаліс мае складаны хімічны састаў: гэта і духмяныя рэчывы, і смолы, і флавоны, і мінеральныя рэчывы. 10. Многія кампаненты пропалісу дагэтуль неведомыя.

11. Ён аказвае бактэрыцыднае, бактэрыястатычнае ўздзеянне, якое немагчыма параўнаць з уласцівасцямі якога-небудзь іншага натуральнага рэчыва. 12. Пропаліс валодае, акрамя таго, антысептычнымі, сасудапашыральнымі, гіпатэнзіўнымі, жоўцевыдзяляльнымі якасцямі, дапамагае пры дэрматытах, захворваннях прастаты, эндакрынных і стаматалагічных захворваннях.

П. Сабіна

В5. *Ад асновы выдзеленага ў 1-м сказе дзеяслова ўтварыце дзеепрыслоўе і запішыце яго.*

В6. *Вызначце сінтаксічную ролю выдзеленага ў 7-м сказе слова. Адказ запішыце ў форме назоўнага склону.*

В7. *Знайдзіце ў тэксце складаназалежны сказ і ўкажыце яго нумар.*

В8. *Вызначце стыль тэксту. Адказ запішыце ў форме назоўнага склону.*

ВАРЫЯНТ XII

ТЭСТ А

А1. *Адзначце аднаведнасць паміж выдзеленымі літарамі і гукамі, якія яны абазначаюць. Адзначце нумар правільнага адказу:*

А. Адкрыць. В. Спецбрыгада.	1. [ш]. 2. [дз]. 3. [з] 4. [т] 5. [з']
Б. Пазней. Г. Расчапіць.	

1. А3 Б5 В1 Г2.
2. А4 Б5 В1 Г3.
3. А4 Б1 В5 Г3.

4. А3 Б1 В5 Г2.
5. А4 Б5 В2 Г1.

A2. Адзначце словы, у якіх аснова выдзелена правільна:

- 1) заўтра;
- 2) завуголле;
- 3) метро;
- 4) бабулін;
- 5) слухаў.

A3. Адзначце словы, якія з'яўляюцца адназначнымі:

- 1) працаваць;
- 2) растрэсці;
- 3) наталіць;
- 4) інфармаваць;
- 5) перакласці.

A4. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара а:

- 1) фельч...р;
- 2) тэнд...р;
- 3) ві...дук;
- 4) інт...р'ер;
- 5) гр...надзёр.

A5. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара е:

- 1) бум...ранг;
- 2) каз...мат;
- 3) дыс...дэнт;
- 4) высм...яны;
- 5) высп...ванне.

A6. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара о:

- 1) мн...гараз...вы;
- 2) пр...ціпастаўлены;
- 3) мн...габорац;
- 4) р...мбападобны;
- 5) р...знаўзроставы.

A7. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара я:

- 1) н...значны;
- 2) І...рданія;
- 3) патры...рхальны;
- 4) с...гмент;
- 5) індзе...ц.

A8. Адзначце выпадкі, дзе прапушчана літара ў (нескладовае):

- 1) За...ралле;
- 2) са...на;
- 3) прачытаўшы, ...спомніў;
- 4) раман ...разіў;
- 5) раманс «Зорка Венера» ...падабаў.

A9. Адзначце словы, дзе прапушчана літара ь (мяккі знак):

- 1) вал...ера;
- 2) зімоў...е;
- 3) прос...ба;
- 4) канс...ерж;
- 5) подз...віг.

A10. Адзначце словы, у якіх прапушчаны апостраф:

- 1) вар...етэ;
- 2) медал...ён;
- 3) гіл...яціна;
- 4) кур...ер;
- 5) грудз...мі.

A11. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара ы:

- 1) акард...он;
- 2) проч...рк;
- 3) ігр...к;
- 4) інц...дэнт;
- 5) тр...вожны.

A12. Адзначце выпадкі, у якіх ужываюцца прыстаўныя літары:

- 1) развіваць ...льнопрамысловасць;
- 2) дрэсіраваць ...львіцу;
- 3) пастаноўка ...оперы;
- 4) конскае ...ржанне;
- 5) газеты ...обласці.

A13. Адзначце правільна напісаныя словы:

1) звышінтэлігентны;	3) падіграць;	5) субінспектар.
2) адыходлівы;	4) стагадовы;	

A14. Адзначце назоўнікі, якія ў родным склоне маюць канчаткі -у(ю):

1) плач;	3) маладняк;	5) глей.
2) інжынер;	4) мандарын;	

A15. Адзначце прыметнікі, якія пішуцца разам:

1) (інша) моўны;	4) (вугра) падобны;
2) (быта) апісальны;	5) (практычна) здаровы.
3) (прадметна) лагічны;	

A16. Адзначце сказы, у якіх ужываецца займеннік сябе:

1. Усяслаў, пакуль не пабудуюць асобны хорам-палац для прысланага ўладара, не мог не запрасіць каралевіча Рамана, княжну Агапу і яе бацькоў з блізкай раднёю да ... (Г. Далідовіч).

2. Пашыла Каця новыя строі ... і сястры, каб выглядаць не горш за маладую (З. Дудзюк).

3. Усё на зямлі мяняецца, запомняцца добрыя справы, харошыя людзі, але не тыя, хто працаваў толькі на ... (Г. Чарказян).

4. Кардонскі быў не падобны сам да ..., вочы ліхаманкава гарэлі (Ул. Сцяпан).

5. Алена была пераканана, што толькі дома Аляксандр верне ... калі не фізічную, то духоўную моц (І. Шамякін).

A17. Адзначце лічэбнікі, якія напісаны правільна:

1) дваццаты;	3) шэсцьдзсят;	5) дзвесце.
2) васьмы;	4) сямнаццаць;	

A18. Адзначце двухтывальныя дзеясловы:

1) акампанаваць;	3) замяняць;	5) хлынуць.
2) інсцэніраваць;	4) дэградаваць;	

A19. Адзначце сказы, у якіх выдзеленыя словы пішуцца разам:

1. **(На) працягу** апошніх дзесяці год я не сустракаў жанчыны, якой бы мне так хацелася спадабацца (А. Андрэеў).

2. Жыццё ў тайзе без усялякіх выгод не абцяжарвала вучонага **(ні) колькі** (М. Бандарэнка).

3. Са стрэльбамі **(на) пагатоўе** стражнікі акружылі месца здарэння (А. Брытун).

4. Цячэнне сагнала Данілку трохі **(у) ніз** (А. Камароўскі).

5. На трэніроўцы Сушко быў не **(у) меру** прыдзірлівы да сваіх выхаванцаў (А. Савіцкі).

A20. Адзначце сказы, у якіх выдзеленыя словы з'яўляюцца прыслоўямі:

1. Гардзеі і Зося пайшлі **ўдоўж** ціхай вясковай вуліцы (З. Дудзюк).

2. Гэта была дзяўчына, падлетак, якая мо **ўпершыню** прыйшла на танцы (З. Дудзюк).

3. Вялікі князь Аляксандр, жаніх Алены, прыслаў ёй **насустрач** многа вяльможных паноў (*І. Шамякін*).

4. Пасля вайны вакол сасны паставілі жалезную агароджу, **побач**, на мемарыяльнай дошцы, імёны, прозвішчы тых, хто тут загінуў (*У. Гніламёдаў*).

5. **Нашто** мне чужыя сны разумець, калі я ў сваіх разабрацца не магу? (*А. Бруй*).

A21. Адзначце сказы, у якіх ужываецца прыназоўнік са:

1. Часам які-небудзь дзорца маяка сыходзіць ... службы (*Г. Сянкевіч, пер. М. Кенькі*).

2. Густы чалавечы ланцуг ... крыкам і грукатам рухаўся наперад (*А. Брытун*).

3. Мужчыны моцна, як даўнія сябры, абняліся і ... шчаслівымі тварамі селі за стол (*А. Брытун*).

4. Цяпер ужо ... смехам расчырванелыя госці садзіліся ў сані (*А. Камароўскі*).

5. Бацька вывучаў эсперанта і вёў перапіску ... эсперантыстамі многіх краін (*Н. Міцкевіч*).

A22. Адзначце сказы з параўнальнымі зваротамі:

1. Гнуткім носам мамант лёгенька, як былінку, абхапіў дрэўка дзіды і пераламаў яе (*В. Гігевіч*).

2. Разабраўся гэты пан з жаўнерамі, як ліс з куранятамі (*В. Чаропка*).

3. Здавалася, што хлопец быў зліты з вярбою, а моцная дзіда з крэмневым наканечнікам была як звешаная да вады высахлая галіна (*В. Гігевіч*).

4. Я ж, як руплівы шкаляр, запісваў твая довады, а таму магу некаторыя з іх назваць (*В. Чаропка*).

5. Шчыра, як дзіця, верыла Ганна ў твая гісторыі (*В. Чаропка*).

A23. Адзначце складаназлучаныя сказы, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку:

1. Спіць у калысцы хлопчык кучаравы, і толькі ён яшчэ злучае нас (*А. Аўруцін, пер. М. Шабовіча*).

2. Раптам прарваліся жаралы нябёсаў і лінула вада (*В. Чаропка*).

3. Зноў бачны ўвесь блакіт і ўвесь зеніт у яве разлагоджанай, раскрытай, і далеч кліча праявіць зноў спрыт і наталіцца колераў палітрай (*С. Шах*).

4. Досвіткам Рыгор знайшоў тры старыя дубы, там жа ўбачыў прывязанага каня (*А. Брытун*).

5. Дома настане поўны парадак, і спыняцца гэтыя істэрыкі (*А. Брытун*).

A24. Адзначце сказы, у якіх выдзеленыя словы трэба ўзяць у дужкі або аддзяліць працяжнікамі:

1. Бабулi амаль дзевяноста, жыве яна асобна і **як мне падалося** не вельмі любiць свайго зяця (*А. Тулупава*).

2. Фёдар, вельмі здольны хлопец, у юнацкім узросце **як расказваў бацька** многа часу праводзіў з сябрамі, а вучобу зусім закінуў (*Н. Міцкевіч*).

3. Вось якім, па меркаванні маіх рэчынцаў, бывае балота: голае, парослае, іржавае, бруднае, праточнае, застойнае, гнілое, зыбучае, вязкае, альховае **алёс**, бярозавае, асаковае, махавае **амшарыны**, бязлеснае, выжар **балота, якое гарэла**, багна, дрыгва... (*Ул. Ліпскі*).

4. Трымаючы ў галаве месцы мінулага ўраджаю, Ной помніў **як казаў яго знаёмы аграном** пра севазварот і таму мяняў грады, як карты ў калодзе (*А. Камароўскі*).

5. Непрыязь да схізматычкі, якая нават ад кароны праз веру адмовілася **а паны моцна распальвалі гэтую непрыязь ажно чатыры гады**, адразу пагасла, бо паны палюбілі сваю каралеву за яе павагу да іх веры (*І. Шамякін*).

A25. Адзначце складаназалежныя сказы з паслядоўным падпарадкаваннем:

1. Але даступны сэнс жыцця ва ўсім, пакуль я з Вамі, пакуль Вы са мною, пакуль між лёсаў нашых і між зім мы лучаныя доляю адною (*С. Шах*).

2. Увечары, калі ўся сям'я Кірылы сабралася падчас вячэры за сталом, Каця абвясціла дома, што знайшла добрую дзяўчыну для Серафіма (*З. Дудзюк*).

3. Мо там, у чужых багатых людзей, і падгледзела баба Фаіна, што са звычайнай паперы самымі звычайнымі нажніцамі можна рабіць надта прыгожыя рэчы, якія называюцца выцінанкамі (*А. Бутэвіч*).

4. Угледзеў я, як князеўна змянілася з твару, і зразумеў, што перажывае яна за мяне (*В. Чаропка*).

5. Ах, сонейка гаючае, ратуй маленькую зялёную хваінку, што мкнецца ўвысь, каб з небам гаварыць (*Н. Маеўская*).

A26. Адзначце сказы з правільна пастаўленымі знакамі прыпынку:

1. У фользе можна запякаць, быццам у вясковай печы або на кастры, ці над вуголлем (*А. Камароўскі*).

2. Хлопцы глянулі пад ногі, дзе бялеў пясок і зелянела трава (*В. Гігевіч*).

3. Мацейка — хутарскі вяшчун — усё ведае і на ўсё мае свой погляд (*А. Бутэвіч*).

4. Распарадчык пачаў нешта тлумачыць старшаму жандарму, той толькі ківаў галавой, згаджаючыся (*А. Брытун*).

5. Праз гадзіны тры, калі прыгрэла сонца хлопчыку надакучылі і арэхі, і пякучая крапіва (*А. Камароўскі*).

A27. У якім парадку трэба размясціць сказы, каб атрымаўся звязны тэкст? Адзначце варыянт правільнага адказу.

1. Вартавы пазнаёміўся і з чайкамі, якія жылі ў раселінах скалаў, а вечарамі бавілі час на даху маяка.

2. Стары хадзіў сярод чаек, нібы пастух сярод авечак.

3. Стары прызвычайіўся прыносіць ім рэшткі ежы і так прыручыў іх, што неўзабаве птушкі зляталіся і каля яго бушавала сапраўдная бура белых крылаў.

4. Стары дзорца маяка прывык да вежы, да ліхтара, да скалаў, да берагавога пяску і самоты.

5. Няма нічога больш аднастайнага, чым жыццё на маяку, дзе адзін дзень робіцца падобным на другі, але Скавінскі адчуваў сябе такім шчаслівым, якім яшчэ ніколі ў жыцці не быў.

Г. Сянкевіч, пер. М. Кенькі

1) 1, 5, 3, 2, 4;

4) 5, 4, 1, 3, 2;

2) 1, 4, 3, 2, 5;

5) 5, 2, 4, 3, 1.

3) 5, 1, 3, 2, 4;

A28. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць двукроп'ем:

1. Мне раптам падалося гэтая бабуля — выпадкова ацалелы сведка ўсіх войнаў на зямлі (*Н. Цыпіс*).

2. Бялынкавічы незабыўна прыгожае старадаўняе мястэчка на высокім беразе Бесядзі (*Л. Левановіч*).

3. Скажам яму праўду можа пакрыўдзіцца (*А. Брытун*).

4. Злавіўшы сома, Ран пераканаўся бацька не пакінуў яго, перадаў яму свой дух адважнага паляўнічага (*В. Гігевіч*).

5. Адбылося галоўнае талент, інтэлект перамаглі ўсё на доўгім жыццёвым шляху (*А. Ліс*).

A29. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць дзвюма коскамі:

1. Божа барані каб гэтыя патаемныя далёка ад людзей схаваныя думкі сталі вядомыя некаму чужому (*А. Бутэвіч*).

2. Недзе там, каля граніцы Беларусі і Літвы ёсць куток святой зямліцы — маладосці астравы (*Г. Тарасевіч*).

3. На Палессі матчынае мовы ёсць яшчэ жывыя астравы дзе гаркоту здыме пах мядовы і суцешыць пошум баравы (*В. Гардзеі*).

4. Дажджавыя хмары ці то засердавалі ці то недзе зблудзілі абмінаючы нясвіжскую зямлю (*А. Камароўскі*).

5. Карней ледзь не падбегам кінуўся назад да доктара бо толькі той мог сказаць куды падзеўся Кося (*З. Дудзюк*).

A30. Адзначце сказы, у якіх выдзеленыя словы з'яўляюцца запазычанымі:

1. Для аб'ектыўнай інтэрпрэтацыі з'явы неабходна пэўная дыстанцыя часу (*А. Ладыгіна*).

2. Гаворка ідзе пра неардынарны чалавечы лёс (*А. Ладыгіна*).

3. Ужо даўно няма Ларысы Пампееўны Александроўскай, і толькі бронзавая **скульптура** Заіра Азгура на Маскоўскіх могілках ды **мема-рыяльная** дошка на доме па вуліцы Захарава ўваскрашаюць яе воблік (А. Ладыгіна).

4. Знешне шчаслівае жыццё было напоўнена пакутамі і **горыччу** страт, няспраўджаных надзей і **расчараванняў** (А. Ладыгіна).

5. Ды і мы з табою не лепшы прыклад дзецям падавалі: родныя брат з сястрою, а жывём амаль як чужыя (Б. Сачанка).

А31. Адзначце сказы з састаўным дзеяслоўным выказнікам:

1. Нямую ісціну дарог здаўна спасцігнуць прагнуць колы (А. Аўруцін).
2. Дапамажы з бяды-нядолі выбавіцца (З. Дудзюк).
3. Пасля ўручэння падарункаў нявесце і жаніху госці з боку жаніха пачалі збірацца дадому (З. Дудзюк).
4. Такому прызнанню Алена не магла не паверыць (І. Шамякін).
5. Не думаю я адбіваць тваю абранніцу (А. Бутэвіч).

А32. Адзначце, які знак прыпынку прапушчаны пры афармленні прастай мовы:

— Вось усё, што мы знайшлі. Пазнейшыя дакументы не захаваліся, са шкадаваннем заўважыла маладзічка. — Зрэшты, у нас ёсць музей, вунь той двухпавярховы будынак (З. Дудзюк).

1. Працяжнік.	3. Кропка.	5. Шматкроп'е.
2. Двукроп'е.	4. Коска.	

Тэст В

В1. Адзначце правільныя сцверджанні:

1. У беларускай мове ўсе дзеясловы адносяцца ці да першага, ці да другога спражэння.
2. Анатацыя — гэта падрабязны пераказ зместу твора.
3. Многазначныя словы могуць мець прамыя і пераносныя значэнні.
4. Прыслоўе ў сказе можа выступаць у ролі недапасаванага азначэння.
5. Злучальныя словы знаходзяцца ў даданай частцы складаназалежнага сказа.

В2. Вызначце тып пераноснага значэння слова ў наступным сказе. Запішыце слова ў форме назоўнага склону.

Хутка хлопец зноўку паявіцца на тым высокім беразе, дзе яго чакаюць заплаканыя чорныя вочы (В. Гігевіч).

В3. Знайдзіце інфінітыўны сказ і выпішыце яго граматычную аснову:

1. Мядзведзя выпусцілі з клеткі ў загон (В. Чаропка).
2. Ехалі па палявой дарозе (А. Бутэвіч).
3. Прыходзьце да мяне ў сад часцей (З. Дудзюк).

4. А гэтых аматараў палявання даставіць у галоўную сядзібу (А. Брытун).

5. Для вас няма нічога патаемнага ў Польшчы (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).

V4. Запішыце назоўнік племя ў форме множнага ліку.

Тэкст да заданняў В5–В8

1. Выкладчык Брэсцкага педінстытута Царапкоў калісьці чытаў лекцыі па антычнай літаратуры. 2. Стары мінчанін, ён раскажаў пра выпадак, які здарыўся з яго сынам Жэнем. 3. Гадалае дзіця, ён яшчэ толькі вучыўся трымацца на нагах, выпаўз на вулічны брук, па якім ішоў няспынны рух рознага транспарту. 4. Здарылася гэта якраз насупраць дома, у якім жыў паэт Янка Купала. 5. Пясняр у той час вяртаўся з лазні, што знаходзілася ў Траецкім прадмесці. 6. Ён трымаў пад рукой ражку і скрутак з бялізнай. 7. Ажно бачыць: на бруку соўгаецца малое, а зверху, ад Савецкай вуліцы, спускаецца запрэжаны парай коней ламавік. 8. Мяркуючы па ўсім, фурман малога не заўважае. 9. Вось-вось адбудзецца трагедыя. 10. Купала, не раздумваючы, кінуў тое, што трымаў у руках, і кінуўся да малога. 11. Выхапіў дзіця літаральна з-пад конскіх капытоў. 12. Выратаваў.

Н. Міцкевіч

V5. Вызначце, якая з прыведзеных характарыстык адпавядае тэксту:

- 1) мастацкі стыль, апісанне;
- 2) публіцыстычны стыль, апавяданне;
- 3) афіцыйна-дзелавы, пратакол з месца здарэння;
- 4) галоўная думка тэксту выражана ў 9-м сказе;
- 5) адна з задач тэксту — паказаць неабходнасць ўважлівага нагляду за малымі дзецьмі з боку дарослых.

V6. Вызначце, пры дапамозе якіх сродкаў звязаны 10-ты і 11-ты сказы тэксту:

1) няпоўны сказ;	3) злучнік;	5) лексічны паўтор.
2) займеннік;	4) сінонім;	

V7. Знайдзіце ў тэксце складаны сказ з рознымі відамі сувязі. Адказ пазначце адпаведнай лічбай.

V8. Вызначце часцінамоўную прыналежнасць выдзеленага ў 11-м сказе слова. Адказ запішыце ў форме назоўнага склону.

ВАРЫЯНТ XIII

ТЭСТ А

A1. Адзначце словы з гукамі, якіх няма ў рускай мове:

1) вечар;	2) рэмень;	3) заўтра;	4) цвет;	5) тэатр.

A2. Адзначце словы, у якіх вымаўляецца падоўжаны гук [ч]:

- 1) сучча; 3) загадчык; 5) шчыры.
2) расчыстка; 4) дасведчаны;

A3. Адзначце словы, у якіх на месцы пропуску трэба пісаць літару я:

- 1) ранн...спелы; 3) жыцц...апісальны; 5) л...давік.
2) г...нетычны; 4) з...млянін;

A4. Адзначце словы, у якіх на месцы пропуску трэба пісаць літару а:

- 1) д...кодар; 3) Ч...лябінск; 5) в...даспуск.
2) тр...скатня; 4) ваг...наважаты;

A5. Адзначце выпадкі, у якіх на месцы пропуску пішацца літара ў (не-складовае):

- 1) архівары...с; 3) закаханы ... цябе; 5) а...кцыён.
2) бачыў ...чора; 4) фіна - ...горскі;

A6. Адзначце словы, якія напісаны правільна:

- 1) абязброіць; 3) рассольнік; 5) плоданасіць.
2) цэнаўтварэнне; 4) упэўненасць;

A7. Адзначце словы з аднолькавай марфемнай будовай:

- 1) зрубіць; 3) глыбіня; 5) паглыбіўшы.
2) ізаляванасць; 4) аснашчаны;

A8. Адзначце словы, якія з'яўляюцца кніжнымі:

- 1) дэ-юрэ; 3) каларыфер; 5) дэкорум.
2) каларыт; 4) дэфініцыя;

A9. Адзначце словы, у якіх прапушчана літара:

- 1) грэбці; 3) міласэрны; 5) аб'езчык.
2) асяродзе; 4) Кранштат;

A10. Устаноўце адпаведнасць паміж выдзеленымі парамі слоў і іх энсавай характарыстыкай. Адзначце нумар правільнага адказу.

А. Бібліятэчны калектар — кабельны калектар.	1. Амонімы.
Б. Кампанейскі сябар — кампанейскі метад.	2. Мнагазначныя словы.
В. Канструктарскае бюро — канструктыўная прапанова.	3. Сінонімы.
Г. Гарачы дзень — халодная зіма.	4. Паронімы.
	5. Антонімы.

1. А3 Б5 В1 Г4.

4. А2 Б1 В4 Г5.

2. А4 Б1 В3 Г4.

5. А3 Б4 В1 Г2.

3. А1 Б4 В3 Г2.

A11. Адзначце назоўнікі, у якіх пры ўтварэнні формы меснага склону адзіночнага ліку адбываецца чаргаванне апошняга зычнага асновы:

- 1) Вольга; 4) эпоха;
2) Брэст; 5) падарунак.
3) імшарнік;

A12. Адзначце словы, якія пішуцца праз злучок:

- 1) (паў) гадзіны;
- 2) (леса) апрацоўчы;
- 3) (садова) агародны;
- 4) (хранікальна) дакументальны;
- 5) (карабель) спадарожнік.

A13. Адзначце сказы з асабовымі дзеясловамі:

1. Слава вялікага Вітаўта поўніла сэрца гонарам за нашу Літву (В. Чаропка).
2. І босыя шукаюць ногі любімай Случчыны дарогі (Л. Шашкова).
3. Мне хочацца ўдала выдаць цябе замуж (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).
4. Вельмі вялікая колькасць капытных, асабліва дзікоў, стварае мноства праблем для лясной экасістэмы (Т. Дзярабіна).
5. Хапіла б толькі на ўсё часу (С. Лобан).

A14. Адзначце дзеясловы, якія ў форме 3-й асобы адзіночнага ліку цяперашняга ці будучага простага часу маюць канчаток -а:

- 1) тачыць;
- 2) сказаць;
- 3) падбегчы;
- 4) пароць;
- 5) адпісаць.

A15. Вызначце суадносіны паміж сказамі і сінтаксічнай роляй інфінітыва ў іх. Запішыце адказ.

А. Ездзіў ў Гданьск пабачыць на свае вочы касцёл святой Тройцы (В. Чаропка).	1. Азначэнне.
Б. Давялося дзяліць патроху зямлю і аддаваць ва ўладанне сынам (А. Бутэвіч).	2. Акалічнасць.
В. Без цябе я не ўмею дыхаць, без цябе я не ўмею бачыць... (Ю. Пацюпа).	3. Уваходзіць у склад выказніка.
Г. Аматыры самотнай філасофіі Леаніда Галубовіча маюць магчымасць далучыцца да роздумаў аўтара ў чарговай нізцы запісаў «Жыццё мастака ў мініяцюры, або Зацемкі з левай кішэні» («ЛіМ»).	4. Дапаўненне.
	5. Дзейнік.

A16. Адзначце сказы з прыналежнымі займеннікамі:

1. Васковыя слёзы пякучым дакорам апальваюць нашы счарсцвелыя душы (Т. Сямёнава).
2. Іван трымаў Каціны рукі ў сваіх і з ласкавай пяшчотнасцю глядзеў на дзяўчыну (М. Лук'янаў).
3. Людзі спалохана перашэптваліся, але ніхто нічога пэўнага не ведаў (А. Асіпенка).
4. Я прарасці хачу на ўзлеску блакітнай першаю пралескай, каб вочы радаваць твае! (В. Міхно).
5. Усім вядома, як з даўніх часоў у нас праходзілі падобныя з'езды (Ю. Крашэўскі, пер. Кенькі).

A17. Адзначце, якія марфалагічныя прыкметы адпавядаюць выдзеленаму ў сказе слову:

Спытка закрычаў і ўзняў угару **абедзве** рукі (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).

1. Лічэбнік;
2. Колькасны;
3. Зборны;
4. Просты;
5. У форме жаночага роду множнага ліку, ужыты ў вінавальным склоне.

A18. Адзначце сказы, у якіх выдзеленыя словы трэба пісаць асобна:

1. Воўк без ахвоты патрусіў **(у) бок** балотных зараснікаў (Ю. Татарынаў).

2. **(На)** што свецяцца слёзы ў вачах? (Я. Пушча).

3. Петэрс не мог паверыць, што перад ім **(не) хто** іншы, як Андрэй Бусел, ягоны сябра і калега па міліцэйскай акадэміі (В. Праўдзін).

4. Хлопец спахапіўся, што яшчэ не падзякаў Богу **(за) тое**, што ён выратаваў яго ад смерці, не даў загінуць сярод чужынцаў (З. Дудзюк).

5. Каця абудзілася з пачуццём крыўды на Гардзея, а **за (адно)** і на Зосю (З. Дудзюк).

A19. Адзначце сказы, у якіх выдзеленыя словы з'яўляюцца вытворнымі прыназоўнікамі:

1. Амерыканская пяхота выстраілася ў баявыя шыхты **ўпоперак** дарогі і частымі залпамі змусіла брытанцаў спыніцца (Я. Коней).

2. І Алесь не мог і падумаць, што гэтая дзяўчына, **злева**, звязваецца з ім усім гэтым у нешта апошняе і неразрыўнае (У. Караткевіч).

3. — Аман, запыні кароў, бо зараз у чужы агарод уваляцца, — закрычала Весяліна і сама кінулася **напярэймы** статку (З. Дудзюк).

4. Палкоўнік Таран стаяў **побач**, апусціўшы галаву, вінавата пазіраў на братаў, імкнучыся не глядзець ім у вочы (З. Дудзюк).

5. **Пад** высокай разлапістай елкай было суха, як у будане (В. Гігевіч).

A20. Адзначце сказы, у якіх часціца не ужываецца асобна:

1. Няма такога паэта, які б ... прысвячаў твораў сваім родным мясцінам (Д. Кулеш).

2. Лізу Глеб успамінаў усюды, куды б ... закідаў яго лёс (Б. Сачанка).

3. Даруйце ўсе, каго пакрыўдзіў, можа, сляпы ад шчасця часам, ... знарок (М. Маляўка).

4. Атожылкаў кветак хапала ўсім, колькі іх ... выкопвалі (І. Стадольнік).

5. Хвіліну воўк стаяў ... рухаючыся (В. Даліда).

A21. Адзначце словазлучэнні:

- 1) паклікаць сяброўку;
- 2) сорок шосты;
- 3) насуперак абставінам;
- 4) моцна стомлены;
- 5) перапоўнены аўтобус.

A22. Адзначце сказы, у якіх выяўляюцца асаблівасці кіравання, спецыфічныя для беларускай мовы:

1. Як мы ні аглядалі міжпланетны карабель, ніякіх жывых істот не знайшлі (*Р. Баравікова*).
2. Усе лаўцы, загоншчыкі кінуліся за мядзведзем, які, здавалася, жартаваў з пагоні (*Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі*).
3. Пракоп прапанаваў звярнуцца па дапамогу да вядомай знахаркі (*Н. Міцкевіч*).
4. Вясной сорок першага маці цяжка захварэла на плеўрыт (*Н. Міцкевіч*).
5. Гэтую песню Зося чула яшчэ ад нябожчыцы мамы (*З. Дудзюк*).

A23. Адзначце сказы, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку:

1. Жніво — гэта не проста праца, гэта вянец цыкла сялянскага года (*З. Дудзюк*).
2. Усю зіму шчыраваў Кірыла: перакрыў дах, ладзіў столь, паставіў печ і толькі пад вясну перабраўся з дочкамі ва ўласнае жылло (*З. Дудзюк*).
3. Для Вас я ўсяго выпадковасць, а Вы — мой найсветлы ўспамін (*І. Ляшковіч*).
4. Бойка невядома чым магла скончыцца — гэта Ран зразумеў адразу (*В. Гігевіч*).
5. Няволя самая агідная рэч на свеце (*З. Дудзюк*).

A24. Адзначце сказы, у якіх трэба паставіць коскі паміж аднароднымі азначэннямі:

1. Дзве тоўстыя светлыя касы ляжалі на плячах (*З. Дудзюк*).
2. Пранізлівы заходні вецер імкліва гнаў нізка над зямлёю шэрыя хмары, паліваючы зямлю густой імжою (*В. Новак*).
3. Данілка папраставаў да краю стала, акуратна паставіў паднос на белы вышываны залацістымі ніткамі абрус (*А. Камароўскі*).
4. Ран і Мая абмяняліся хуткімі бліскучымі позіркамі (*В. Гігевіч*).
5. Рану кінулася ў вочы таўшчэзная толькі што выламаныя ў лесе сырая дубіна (*В. Гігевіч*).

A25. Адзначце сказы з адасобленымі членамі (улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены):

1. Мая раённая сталіца калыска мар маіх і сноў я шчыра прагну наталіцца тваёй гасціннасцю ізноў (*У. Мазго*).
2. Ой ты Стася смуглявая Стася ўзгадаваў цябе Случчыны гай! (*Я. Пушча*).

3. Вясельная дружына спявала і скакала апантаная агульным уздымам (З. Дудзюк).

4. Я не мог пазбавіцца ад гнятлівага пачуцця чорнай пустаты не заселенай гледачом залы (А. Асіпенка).

5. Не слухаючы Аленіных пратэстаў жанчыны пачалі дапамагаць ёй (А. Асіпенка)

A26. Адзначце сказы, у якіх трэба выдзеліць знакамі прыпынку азначэнні:

1. Дзіўна зачараваны паглядаў я на Ганну (В. Чаропка).

2. Ала Фёдараўна расправіла перад люстрам шматлікія складкі свайго шыфонавага сарафана (С. Бязлепкіна).

3. Абвітая вінаградам белая прыгожая альтанка надзейна хавала ад чужых вачэй (Ю. Татарынаў).

4. Ахопленыя страхам з пенай на губах гучна храплі коні (А. Брытун).

5. Ды і бацька Воліс не даваў знаку падымацца з-за стала (А. Казлоў).

A27. Адзначце сказы, у якіх трэба выдзеліць знакамі прыпынку акаліч-насці:

1. Уладзік згадзіўся не раздумваючы (З. Дудзюк).

2. Наш эшалон з дэмабілізаванымі салдатамі і афіцэрамі адгрукаўшы сотні кіламетраў па чужой Еўропе амаль не спыняўся (А. Асіпенка).

3. Абыходзячы па начах каравулы Касцюшка часта натыкаўся на дэзерціраў, што сыходзілі з лагера ў снежную бель (Я. Коней).

4. Аляксея Скакун заклікаў узяцца за гэту справу закасаўшы рукавы (Ул. Ліпскі).

5. У гэты момант рыпнулі дзверы і бабуля высунуўшы галаву з-за дзвярэй паклікала Рыгора (А. Брытун).

A28. Адзначце складаназлучаныя сказы, у якіх на месцы пропуску неабходна паставіць коску:

1. У доме пісьменніка Дуніна-Марцінкевіча гучала музыка ... і ставіліся спектаклі на яго п'есы (К. Цвірка).

2. Пасля грыбных паходаў выпальвалася печ ... і нанізаныя на пруткі баравікі і чырвонагаловікі ехалі на гарачы под, засушваліся і поўнілі палатняныя торбы (А. Камароўскі).

3. Княжычы паглядвалі на бацьку, як бы жадаючы прачытаць ягоныя пачуцці ... але твар князя Вокаміра быў спакойны ... а позірк скіраваны ўперад (З. Дудзюк).

4. З'яўленне пад Лідай перадавых татарскіх атрадаў вымусіла Глінскага і яго штаб найхутчэй адаслаць хворага караля ў Вільню ... але ж першыя вёрсты паездкі ў безрысорнай карэце аднялі ў Аляксандра мову (І. Шамякін).

5. Бацькі яшчэ спалі ... турысты ж на гэтыя выхадныя пакуль не прыехалі (Л. Адамовіч).

A29. Адзначце складаныя бяззлучнікавыя сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць двукроп'ем:

1. Рагвалод быў маім гаспадаром два яго сыны раслі разам са мною, дачка, Рагнеда, была мне як сястра (У. Караткевіч).

2. Рыгор ведаў звычкі зуброў яны ў густым лесе не адбіваюцца, а ўцякаюць на адкрытае месца (А. Брытун).

3. Ядвіга працягвала іграць ролю пакутніцы яна знарок не паказвалася на людзях (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).

4. Распарадчыку нядаўна на многае адкрыліся вочы цяпер на ўсё ён глядзеў інакш (А. Брытун).

5. Клічнікам загадна рэкнуў гром прыпыніць у сказах перашэпты! (Ю. Голуб).

A30. Адзначце складаназалежныя сказы з сузалежным неаднародным падпарадкаваннем:

1. Чамусьці ўспомнілася, як Міколаў сусед — Міхась Базылёк — расказваў пра рыбацкі паход на аддаленую старыцу, што затулілася кустамі на Княжым лузе (А. Камароўскі).

2. Глеб захапіў з сабою падручнікі, канспекты, каб падрыхтавацца да здачы чарговага экзамену, і паехаў у сваю родную вёску, што была на Палессі (Б. Сачанка).

3. Хлопец ведаў, што тут жыве знакаміты доктар, у якога лячыліся толькі багатыя людзі (З. Дудзюк).

4. А калі зазвінелі званочкі і пачуліся спевы, гаспадар і гаспадыня выйшлі з хаты, каб хлебам-соллю сустрэць маладых (З. Дудзюк).

5. Калі мы гаворым пра дакументальную літаратуру, то маем на ўвазе перш за ўсё тые кнігі, якія напісаны хай сабе немудрагеліста, проста, але шчыра і праўдзіва (В. Быкаў).

A31. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць дзвюма коскамі:

1. Год назад татары штурмавалі Слуцк ды удава Сымона Слуцкага княгіня Анастасія ўзначаліла абарону і адбіла татарскую раць.

2. Магчыма, паны лепш, чым сам кароль, уяўлялі што калі ўладар іх і адужае хваробу то ранейшай актыўнасці не верне.

3. Алене здалася што пад яе нагамі праламалася падлога і яна правальваецца ў бездань.

4. Пад вечар з'явіліся стомленыя заплёханыя гразёю ганцы з Масквы з сумнай весткай памёр Аленін бацька.

5. Ксенія вельмі баялася, каб сын яе не пайшоў па слядах дзеда і бацькі што бясследна загінулі невядома дзе і хацела вывучыць яго на духоўніка.

І. Шамякін

А32. Адзначце складаныя сказы з рознымі відамі сувязі, у якіх прапушчаны знакі прыпынку паміж іх часткамі:

1. Двума скачкамі ласіха адолела праломы ям, узбегла на абрыў берага і, убачыўшы крыгі разводдзя, хацела павярнуць назад, але левы частакол раптам адступіў, аднесены дужымі рукамі, утварыўшы вольны пралаз і яна пайшла ў яго, знікла ў кустах лазняка (А. Камароўскі).

2. Лёгкаю птушкаю выпырхнула Зося з хаты ў пахмурны вясновы дзень, адзін з тых, калі яшчэ спала неадагрэтая зямля, а душа дзяўчыны спявала і жыла прадчуваннем нечага незвычайнага і шчаслівага (З. Дудзюк).

3. На малюнку былі і школа, і царква і асабліва выразнай там выглядала тая дарога праз поле, па якой хлапчук штодня хадзіў у школу (К. Камейша).

4. Машына хутка сціхла за паваротам, зніклі ўміг за ёй яркія чырвоныя агні, і зрабілася цёмна (І. Пташнікаў).

5. Слугі адчынілі клетку і пачалі каламі выпіхваць мядзведзя, але той не хацеў пакідаць сваёй крэпасці, толькі хапаў і драпаў лапамі сабак што падбягалі да яго (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).

ТЭСТ В

В1. Вызначце суадносіны паміж сказами і тыпам памылкі, дапушчанай у іх. Адказ запішыце.

А. Але ўпотаі паны ўзрадваліся, калі працুলі, што Алена збіраецца везці караля ў Вільню (І. Шамякін).	1. Памылка ва ўжыванні ладу дзеяслова.
Б. Па твары суддзі можна было прачытаць, што ён не адказвае сабе ў жыццёвых задавальненнях (С. Белаяр).	2. Лексічная памылка.
В. — Пане Станіслаў, падыходзіце сюды і пакажыце ваш дазвол на адстрэл зуброў! — крыкнуў Раман (А. Брытун).	3. Арфаграфічная памылка.
Г. Але наперад памятай, што для траянцаў гонар, годнасць вышэй усяго (Г. Марчук).	4. Памылка ва ўтварэнні ступені параўнання прыметніка.
	5. Памылка ва ўжыванні ступені параўнання прыслоўя.

В2. Запішыце прыведзены ў дужках дзеяслоў у форме 2-й асобы множнага ліку цяперашняга часу:

— Не (пазнаваць) мяне, дзядзька Янка? — усклікнуў Міхась (М. Лук'янаў).

В3. Параўнайце вымаўленне выдзеленых у сказе слоў з іх транскрыпцыяй. Адзначце нумары правільнай транскрыпцыі.

Пачалі з вялізнага мядзведзя, які яшчэ ў клетцы паводзіў сябе так, што перапужаў усіх звяроў (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).

- 1) [з' в'ал'ізнага]; 3) [ў кл'эц̣ы]; 5) [з'в'ароў].
 2) [мадз'в'эдз'а]; 4) [павод'з'іў];

В4. Вызначце суадносіны паміж выдзеленымі ў сказах словамі і іх часцінамоўнай прыналежнасцю. Адказ запішыце.

<p>А. Рабочыя завода ездзілі адпачываць на базу кожныя выхадныя (М. Лук'янаў).</p>	<p>1. Прыназоўнік.</p>
<p>Б. Хай у цябе не баліць душа па благой жанчыне, яна таго не вартая! (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).</p>	<p>2. Злучнік.</p>
<p>В. Згодна з поглядамі некаторых гісторыкаў, слова «хімія» паходзіць ад старажытнагрэчаскага «хіма» — тэрміна, што абазначае майстэрства выплаўкі металаў («Полымя»).</p>	<p>3. Прыметнік.</p>
<p>Г. Я ратую закаханых альбо тых, каго кахалі ці будуць яшчэ кахаць (А. Бароўскі).</p>	<p>4. Часціца.</p>
	<p>5. Назоўнік.</p>

Тэкст да заданняў В5–В8

1. Я прачытаў новую кнігу Паўэла Каэльё — «Вераніка вырашае памерці». 2. Мне падалося, што гэта — адна з самых дасканалых, самых мастацкіх кніг папулярнага раманіста. 3. Тут ёсць усё: напружаны, драматычны сюжэт, яркія, паўнакроўныя, самабытныя характары, інтрыга, якая раскрываецца літаральна на апошняй старонцы, і, канечне ж, глыбокая філасофская думка, без якой любы твор ператвараецца ў простую гаварыльню на прызбе.

4. Зрэшты, думка, якую сцвярджае сваім раманам Каэльё, не такая ўжо і новая. 5. У ёй адсвечваецца вопыт і мудрасць тысячагоддзяў. 6. Сутнасць яе такая. 7. Кожны з нас — індывідуальнасць. 8. Са сваім светаадчуваннем, сваім светапоглядам. 9. Кожнаму з нас Бог вызначыў свой уласны лёс. 10. І калі мы прытрымліваемся гэтага шляху, то ўсе сілы Сусвету садзейнічаюць нам у дасягненні нашай мэты.

11. Разам з тым на гэтым шляху нас чакае і нямала розных выпрабаванняў, расчараванняў, пакут. 12. І далёка не кожны іх вытрымлівае. 13. Але той, у каго ¹хапае ²мужнасці, ³цярплінасці, рашучасці ⁴ісці сваім ⁵шляхам да канца, не толькі дасягае жаданай мэты, але і знаходзіць сапраўднае шчасце.

3. Прыгодзіч

В5. Вызначце стыль і жанр тэксту.

В6. Адзначце, якія з пранумараваных у 13-м сказе слоў з'яўляюцца мнагазначнымі.

В7. Вызначце ў 13-м сказе слова, утворанае прыставачна-суфіксальным спосабам, і запішыце яго ў той форме, у якой яно ўжыта ў тэксце.

В8. Вызначце ў тэксце складаназалежны сказ з даданай дзейнікавай часткай. Укажыце нумар сказа.

ВАРЫЯНТ XIV

Тэст А

A1. Адзначце сінтаксічныя канструкцыі, якія з'яўляюцца словазлучэннямі:

1) вяртаўся з палявання;	4) занадта пышна;
2) усміхаецца дзецям;	5) усе чакаюць.
3) сярод людзей;	

A2. Адзначце сінтаксічныя канструкцыі, у якіх сувязь паміж словамі — дапасаванне:

1) хітрая ліса;	4) шматзначнае маўчанне;
2) дамагаецца спакваля;	5) дваццаць сталоў.
3) пацвердзіць ахвотна;	

A3. Адзначце сінтаксічныя канструкцыі, якія не з'яўляюцца словазлучэннямі:

1) мусіў саступіць;	4) быў пасаромлены;
2) мару і жадаю;	5) трэцяя старонка.
3) ставіцца зычліва;	

A4. Адзначце словазлучэнні, у якіх выдзеленыя словы з'яўляюцца галоўнымі:

1) сплечены з васількоў;	4) дзеінічаць актыўна;
2) узяць ахвотна ;	5) папрасіў пачакаць.
3) атрыманы адказ;	

A5. Адзначце словазлучэнні з памылкай у дзеяслоўным кіраванні:

1) хварэе на гепатыт;	4) паехалі за рыбай;
2) жартаваць над сястрой;	5) ажаніўся з Таняй.
3) пабег па бацьку;	

A6. Адзначце сказы, у якіх выдзеленае слова (словы) з'яўляецца дзейнікам:

1. Доўгі **час** у нашай вёсцы быў пастухом дзівакаваты Язэпка (М. Гіль).
2. **Беларусь, край** слёз, пакут, нябёс, ты дазволь мне сынам называцца (Г. Чарказян).
3. Раптам у небе над балотам закружыў **каршун** (Р. Ігнаценка).
4. У ваколіцах дуба ў вайну збіраліся народныя **мціўцы** (Т. Хадкевіч).
5. Лідачка, паслухмянае **дзіця**, вунь прыбірае ў гародчыку (Т. Гарэлікава).

A7. Адзначце сказы са складаным дзейнікам:

1. Збоку валюхаста галапавалі два ласі з ласіхай, трывожна азіраючыся па баках (А. Камароўскі).
2. Са змроку выступілі бліжнія ствалы дрэў (А. Брытун).
3. Мала такіх твараў сёння на нашых вуліцах (Н. Цыпіс).

4. Да дэльфійскага аракула прыходзілі тысячы людзей (*Н. Цыніс*).
5. Кугукнула ўдалечыні нябачная сава (*В. Гігевіч*).

A8. Адзначце сказы з простым дзеяслоўным выказнікам:

1. Я збіраўся з раніцы падрыхтаваць ялінку для навагодняга свята (*А. Брытун*).
2. А сабака гойсаў сабе па лесе (*А. Федарэнка*).
3. Вось гэты чалавек зараз будзе вырашаць лёс зняволенага (*С. Беляр*).
4. Па вершах Міхася Стральцова можна правяраць свой паэтычны слых, настройвацца на чытанне сапраўднай паэзіі (*М. Скобла*).
5. Світанак тым часам набіраў моц (*В. Шабалтас*).

A9. Адзначце сказы з састаўным іменным выказнікам:

1. Хутка брычку давялося пакінуць і далей ісці пешшу (*А. Брытун*).
2. Коўдра і посцілкі былі хоць і старыя, але чыстыя (*З. Дудзюк*).
3. Пытанне маёра было недарэчным, але для палкоўніка яно стала нейкай асновай для прыняцця канчатковага рашэння (*М. Лук'янаў*).
4. З-за лесу ўпершыню за колькі дзён паказаўся нясмелы краёчак чырвонага сонейка (*В. Шабалтас*).
5. Безумоўна, самыя галоўныя задумы таленавітага паэта Сымона Блатуна засталіся няздзейсненымі (*К. Камейша*).

A10. Адзначце сказы з састаўным дзеяслоўным выказнікам:

1. У многіх на вокнах віселі выразаныя з каляровай паперы фіраначкі (*А. Бутэвіч*).
2. Кожная падзея, памяці варта на нашай зямлі, павінна запісана быць на патомныя часы (*В. Чаропка*).
3. Усе апошнія дні пасля сустрэчы з Алесяй кожны тэлефонны званок прымушаў яго ўздрыгваць (*М. Лук'янаў*).
4. У Мацея нешта не заладзілася са здароўем (*С. Лобач*).
5. Міхась Стральцоў мог закончыць праявічны твор вершамі, як, напрыклад, аповесць «Адзін лапаць, адзін чунь» (*М. Скобла*).

A11. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску трэба паставіць працяжнік:

1. Я Вашай самотаю стала, а Вы ... мой прытулак для мар (*І. Ляшковіч*).
2. Гэта з'ява ... ўнікальная, нікім не вывучаная, нікім не даследаваная (*А. Бароўскі*).
3. Мікола Купрэў ... пісьменнік з абвостраным адчуваннем «зломнасці» сучаснай яму эпохі (*В. Локун*).
4. І днём, і вечарам, і ноччу ... заўсёды ля агню былі людзі, якія ўлагоджвалі яго і кармілі (*В. Гігевіч*).
5. Мясны Бор ... гэта якраз тыя мясціны, дзе Мікола Аўрамчык трапіў у палон (*К. Камейша*).

A12. Адзначце сказы, у якіх ёсць прамыя данаўненні:

1. Я не знайшоў слоў, каб усё ж выказаць сваё здзіўленне і адначасова недаўменне (А. Бароўскі).
2. Вярнуўся я ў замак са смутным цяжарам (В. Чаропка).
3. Мікола Чарняўскі падараваў мне дзіцячую кніжку «Сонца ў хованкі гуляе» (У. Скарынкін).
4. Ігумен Данііл у сваім «Хаджэнні» распавядае пра выбітныя гарады і паселішчы на Святой зямлі (І. Саверчанка).
5. Запасы энергіі ветру больш чым у сто разоў пераўзыходзяць рэсурсы гідраэнергіі ўсіх рэк Зямлі (І. Ліштван).

A13. Адзначце сказы, у якіх выдзеленае слова (словы) з'яўляецца акалічнасцю месца:

1. Святы горад Іерусалім размешчаны ў **цясніне** (І. Саверчанка).
2. Не хапіла мне духу ісці ў **падзямелле** (В. Чаропка).
3. Нешта **тупа** грукнула аб бераг (У. Караткевіч).
4. Дзяўчаты вылучаліся крамнаю вопраткаю, якую прывезлі з **бежанства** (З. Дудзюк).
5. Мы **нясмела** выцягвалі з кішэні **папалам** складзеныя старонкі вучнёўскіх сшыткаў (К. Камейша).

A14. Адзначце сказы, у якіх выдзеленае слова (словы) з'яўляюцца акалічнасцю часу:

1. **Назаўтра** з гарадской брамы выйшла княжацкая дружына: Глеб і дваццаць старэйшых кметаў — на конях, дзвесце малодшых кметаў — пешшу (Я. Коней).
2. **Да канца дзевятнацатага стагоддзя** ў народзе вельмі ж любілі збіцень (А. Камароўскі).
3. Заржаў сівы конь **на ўсю сталіцу**, узвіўся ўгору і даскочыў да прыгажуні-царэўны (У. Ягоўдзік).
4. Дзяўчына займала пакуль яшчэ не зусім звычайную ў **школе** пасаду сацыяльнага педагога (Т. Пяшко).
5. Потым у **цямноці** пачуліся глухія жаласлівыя галасы, успуджаныя крокамі Невядомага (У. Караткевіч).

A15. Адзначце сказы з недапасаванымі азначэннямі:

1. Хлопцу здавалася: цемра цярусіць над тутэйшымі пушчамі і балотамі **непазбыўны сум** (Я. Коней).
2. Вечар быў **цёплы, звонкі, з лёгкім туманком над Бесяддзю** (Л. Левановіч).
3. Высокага росту, з маленькай галавой і вялікага памеру сандалямі, ён быў **падобны да Гулівера** (А. Тулупава).
4. З якой радасцю я **выгінаю алоўкам крутую конскую шыю, як смела кідаю на вецер лёгкую грыву!** (У. Ягоўдзік).
5. Цягнік даімчыць вас з аэрапорта да мегаполіса з **хуткасцю трыста пяцьдзясят кіламетраў у гадзіну** (М. Анішчанка).

A16. Вызначце суадносіны паміж сказамі і сінтаксічнай роляй інфінітыва ў іх.

<p>А. Ніколі не лічы лішнім разумных і бывалых людзей паслухаць (Г. Далідовіч).</p> <p>Б. Якраз цяпер і настаў момант падтрымаць у чалавеку яго лепшыя якасці (Т. Пяшко).</p> <p>В. Нашым мінскім чыгуначным вакзалам беларусы маюць права ганарыцца як адным з самых светлых, прыгожых і чыстых у Еўропе (М. Анішчанка).</p> <p>Г. Пасажыру, які прылятае ў галоўны аэрапорт Ганконга, прапаноўваюць дабрацца да горада на ўтульным цягнічку, які ездзіць па магнітных рэйках і ... не мае машыніста, бо поўнаасцю аснашчаны аўтаматыкай (М. Анішчанка).</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дзейнік. 2. Выказнік. 3. Азначэнне. 4. Дапаўненне. 5. Акалічнасць.
---	---

A17. Адзначце двухсастаўныя няпоўныя сказы:

1. Невялікая ціхая бухта з пастаянна спакойным прыбоем (Н. Цыпіс).
2. Глухое сяло ў балотах (Н. Цыпіс).
3. А каму ты там такі патрэбны з боку прыпёку? (В. Чаропка).
4. На сталі гарачыя бліны, смятана (С. Лобач).
5. Я сам ёй свае паслугі прапанаваў (І. Тулунава).

A18. Адзначце няпэўна-асабовыя сказы:

1. Гладка зачэсаная назад чарнявая валасы (А. Камароўскі).
2. Трымалася з апошніх сіл (С. Лобач).
3. Чалавек з мужнасцю, з любоўю да радзімы (У. Караткевіч).
4. З асіны вычэсваюць бярэны для лазні, ладкуюць зруб для калодзежа (А. Камароўскі).
5. Сыноў-юнакоў загналі ў розныя дальнія манастыры (І. Шамякін).

A19. Адзначце, чым ускладнены просты сказ:

Дарэмна, прагнучы дзвюх розных душ зліцця, штодня трымаў ён перад ёй экзамен на вернасць і на шчырасць пачуцця (В. Гадулька).

1) пабочным словам;	4) адасобленай акалічнасцю;
2) адасобленым азначэннем;	5) звароткам.
3) аднароднымі членамі;	

A20. Адзначце інфінітывныя сказы:

1. Паехаць да пляменніцы Ларысы, усё раскажаць ёй (Т. Гарэлікава).
2. Як пахла мёдам, сонцам сена ў стагах! (С. Лобач).
3. Сакавік на двары (С. Лобач).
4. Настройваць сябе кожны дзень на радасць, на змаганне з усім злом свету (В. Іпатава).
5. Збегчы б, здаецца, туды, на поплаў, пагарэзаваць разам з бярозкамі (А. Крэйдзіч).

A21. Адзначце сказы, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку паміж аднароднымі членамі:

1. Калі б Рыгор пайшоў насустрач зубру, або зрабіў рэзкі рух, зубр імгненна, апусціўшы галаву, кінуўся б у атаку (*А. Брытун*).

2. Кук не любіў дарогу, але сустрэў паведамленне аб камандзіроўцы са стаічнай стрыманасцю (*Ю. Станкевіч*).

3. Заказнікі вельмі патрэбны, жыццёва неабходны сёння на Палессі, каб абараніць, уратаваць, захаваць некранутыя куточки, унікальныя па сваёй значнасці мясціны (*П. Сабіна*).

4. Іван перайшоў па кладцы вузкую абмялелую рачулку, падняўся на процілеглы бераг (*С. Сцяпан*).

5. За горадам машына з'ехала з шашы, павярнула на шырокую, пясчаную дарогу, якая ішла па маладым, залітым сонцам сасонніку (*А. Дзятлаў*).

A22. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць двукроп'ем:

1. Вольна пачуваецца аўтар і ў разнастайнасці жанраў і форм балады і паэмы, трыялета і санета (у тым ліку вянка санетаў), актавы і народнай песні (*А. Каско*).

2. Кепска напісаныя літары Пятрок асцярожна саскрэбваў сіцзорыкам разгладжваў месца кавалкам ласінага рога, затым, абмакнуўшы гусінае пяро ў густое чарніла, пад наглядам кніжніка старанна выводзіў літару (*Э. Ялугін*).

3. І пасля размовы з дзецьмі Вежа стаў асабліва з'едлівы з гасцямі шакіраваў іх усіх мужыцкай мовай уперамешку з самай вытанчанай французскай, назнарок нападаў на тое, што было дорага суб'яседніку, — словам, расклеіўся (*У. Караткевіч*).

4. Побач з міскай паклала драўляную лыжку і паставіла накрытую льяняной сурвэткай, пляцёную з лазы кашолачку з духмяным хлебам (*А. Брытун*).

5. У парыве гневу яна страціла дзве самыя лепшыя якасці жанчыны сарамлівасць і пачуццё ўласнай годнасці (*А. Брытун*).

A23. Адзначце сказы з адасобленымі азначэннямі (улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены):

1. Апранутая ў цёмную закрытую сукенку яна выглядала сумнай і стомленай (*А. Разановіч*).

2. Ці ж не коні дагледжаныя і выпешчаныя прывезлі Радзівілу са скачак сотні дукатаў? (*Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі*).

3. Хлеб услужліва пададзены конюхам скакуны бралі з князевых рук далікатна і асцярожна (*Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі*).

4. Зубрыха не перастаючы жаваць назірала за сваім гадаванцам і сабакам (*А. Брытун*).

5. Абхапіўшы галаву рукамі Раман сядзеў каля кладкі і глядзеў на ваду (*Ю. Зарэцкая*).

A24. Адзначце абагульнена-асабовыя сказы:

1. Над словам і над гукам, даўмеўшыся пары, спярша на рукі хукай, пасля ўжо твары (*М. Стральцоў*).
2. Многіх перабежчыкаў лічылі за польскіх шпіёнаў (*А. Бутэвіч*).
3. Ад гэтага разумення крыху сумна (*У. Караткевіч*).
4. Прыгожы нос, акуратны і строгі (*У. Караткевіч*).
5. Шануй бацьку з маткаю: другіх не знойдзеш (*Прыказка*).

A25. Адзначце сказы, у якіх паміж аднароднымі членамі трэба паставіць дзве коскі:

1. Гукаю і бору і сонцу ў зеніце ды толькі журлівае чую: «Ку-ку!» (*В. Гардзеі*)
2. Сноўдаюць, як чаўнакі, сюды-туды шпакі асвойваюць уладкоўваюць сваё жытло (*Я. Сіпакоў*).
3. Праз леты і зімы не будзе мне прыкра за веру і праўду, што людзям нясу (*В. Гардзеі*).
4. Алена дала зарок нічога не хаваць ад мужа: ні думак ні перажыванняў ні тайных пісем (*І. Шамякін*).
5. Рыбіна нечакана і рэзка выгнулася і ўдарам хваста зваліла Рана на пясок (*В. Гігевіч*).

A26. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропускаў неабходна паставіць коскі:

1. Выдатна, Ахрэм, ты малайчына, службу нясеш ... як належыць (*А. Брытун*).
2. Рамантычная гісторыя кахання Таццяны і Анегіна заўсёды хвалявала хлопцаў і дзяўчат такога ўзросту ... як у яе вучняў (*Т. Пяшко*).
3. Стаяць ... як здані ... берагам стагі (*К. Камейша*).
4. У вочы чамусьці кідаюцца адны вараныя ракі, чырвоныя, вялікія ... як лангусты (*А. Федарэнка*).
5. Гісторыя барацьбы Кейстута з Ягайлам выкладзена ў «Летапісе вялікіх князёў літоўскіх» ... як бы на адным дыханні, ёмка, дакладна, дынамічна і выразна (*В. Чамярыцкі*).

A27. Адзначце сказы, у якіх знакі прыпынку пастаўлены правільна:

1. На пляжы пасля начнога шторму ўсё было амаль як у першы дзень яго прыезду (*А. Федарэнка*).
2. Надзея была неразбуджаная, зусім халодная, халодная, як лёд (*У. Караткевіч*).
3. Коні былі ўсе ў палосах і плямах, як рысі або леопарды, з белымі ноздрамі і чырвоным агнём з глыбіні вачэй (*У. Караткевіч, пер. М. Кенькі*).
4. «Аповесць пра трох каралёў» цікавая не толькі як сведка духоўных запатрабаванняў пэўнага кола чытачоў Беларусі XV–XVII стагоддзяў, але і як адна з крыніц іх гісторыка-геаграфічных уяўленняў пра краіны Блізкага Усходу (*В. Чамярыцкі*).
5. Як асветнік К. Марашэўскі бачыў у чалавеку, у яго маральным удасканаленні панацэю ад усіх сацыяльных праблем (*А. Мальдзіс*).

A28. Адзначце складаназлучаныя сказы, у якіх на месцы пропускаў неабходна паставіць коскі:

1. Кудысьці падзенуцца сум і нуда ... і ўпрочкі адыдуць трывогі (Т. Сямёнава).

2. Баляслаў моўчкі запрасіў рукой Усяслава і Любку сесці злева ад яго ... і сам апусціўся ў крэсла з высокай выразанай спінкай (Г. Далідовіч).

3. У водблісках пячнага жару я ўбачыў бабулін твар ... і быў ён падобны на жывую бронзавую маску (Н. Цыпіс).

4. Каханы мой вячэраў у доме маім, у сціплым і бедным пакоі ... і не зайздросціла я гаспадыні маёй у пышных яе палацах (Н. Кучмель).

5. Незадоўга да гэтага абараніў кандыдацкую ... і цяпер яго часцей называюць вучоным-эколагам (П. Сабіна).

A29. Адзначце складаназалежныя сказы, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку:

1. І ў гэты час Максенцый палічыў, што ён перамагае і загадаў адчапіць пантонны мост (Л. Дайнека).

2. Калі Карней пасадзіў хлопчыка на аднарога, і яны рушылі ў бок поплаву, вочы Уладзіка засвяціліся шчасцем (З. Дудзюк).

3. Адзначым, што ўзнiкненне Псалтыра звязана з імёнамі многіх аўтараў, сярод якіх асабліва вылучаецца імя біблейскага цара Давіда (К. Леўка).

4. Лес Калатай любіў, бо жыў блізка пры лесе, хадзіў летам у ягады, восенню ў грыбы, а зімою ездзіў з бацькам па дровы (У. Дамашэвіч).

5. Пакуль Гоча радаваўся, што нездарма згубіў столькі часу, мужчына зноў з'явіўся на прыпынку (Г. Чарказян).

A30. Адзначце складаныя бяззлучнікавыя сказы, у якіх на месцы пропуску неабходна паставіць двукроп'е:

1. Прышоў да цябе чалавек са сваёй бядою ... ты абавязаны дапамагчы (Ю. Зарэцкая).

2. Усхваляваны кароль, стоячы за пюпітрам, яшчэ раз выступіў у адказ ... ён падзякаваў ксяндзу і высока ўзнёс заслугі, годнасць і дабрачыннасць славутага роду Радзівілаў (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).

3. Звычайнай мовай не перадасі майго захаплення ад Анюцінага танца на канаце ... гэта можна зрабіць хіба што вершам (А. Асіпенка).

4. Творчасці Ван Гога ніхто не разумеў ... усё жыццё слауты зараз мастак пражыў у галечы (Р. Несцераў).

5. Сярод усіх майстроў князь і дружыннікі асабліва паважалі збройнікаў ... яны выкоўвалі незаменныя на вайне сякеры і мячы, прычым вострыя як бритва. (У. Арлоў).

А31. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць дзвюма коскамі:

1. Гэтую мелодыю хлопцы з маленства чулі ў лесе дзе спявалі птушкі і гаманілі між сабою сосны (В. Гігевіч).

2. Перад імі абапал сцежкі з сухой травой ляжала перааранае поле быццам жыццё на якім яшчэ трэба было нешта сеяць і чакаць ураджаю (З. Дудзюк).

3. Як сваім вас пакрыўдзіў няшчасцем калі ласка даруйце вы мне (А. Капацкевіч).

4. Як і звычайна падчас палявання, людзей прабіралі дрыжкі бо яны кожны міг адчувалі тую няўлоўную жахлівую мяжу апынуўшыся за якой не маглі вярнуцца назад (В. Гігевіч).

5. Людзі разумелі род не загіне бо старым паляўнічым падрасла добрая змена (В. Гігевіч).

А32. Адзначце сказы з чужой мовай, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку:

1. «Абмый свае грахі, а не толькі твар» — напісана было на мармуравой дошцы ў храме Святой Сафіі (Л. Хаб'яновіч-Джуравіч).

2. «Ларыса Александроўская — гэта адна з самых яркіх з'яў беларускага народа, — пісаў Змітрок Бядуля. — У выкананні ёю народных песень мы адчуваем крышталёвае, чыстае і ўзвышанае сэрца беларускага народа».

3. — Добра, дарагая, ты адпачывай, — пляснуў па каленях Рыгор і дадаў — А я пакармлю скаціну і таксама буду адпачываць (А. Брытун).

4. Праз хвіліну Ларыса ўжо авалодала сабой, павярнулася да яго і сказала стрымана, але з унутраным агнём: « — Хай будуць сведкамі гэтае неба і гэтыя дрэвы, што я ўсё жыццё чакала такога моманту» (У. Дамашэвіч).

5. «Марудна (дужа марудна, бо ад жыццёвых клопатаў застаецца мала вольнага часу і думак) нараджаюцца песні і іншага складу вершы», — скардзіўся Францішак Багушэвіч у лістах да Яна Карловіча (Я. Янушкевіч).

ТЭСТ В

В1. Устанавіце аднаведнасць паміж сказамі і аднароднымі членамі ў іх. Адзначце нумар правільнага адказу.

А. Тры дні і тры ночы калыхала мора лад-дзю (З. Дудзюк).	1. Аднародныя выказнікі.
Б. Прахалода вечаровага туману атуляе і лагодзіць незнарок (У. Марук).	2. Аднародныя дзейнікі.
В. Грудзі і жывот пакрыў жаўтлява-карыч-невы пылок з каласоў (А. Камароўскі).	3. Аднародныя акалічнасці.
Г. У славян была добрая асадная тэхніка і вопыт асады гарадоў (З. Дудзюк).	4. Аднародныя дапаўненні.
	5. Аднародныя азначэнні.

Варыянты адказаў:

1. А1 Б3 В4 Г2.
2. А2 Б1 В3 Г5.
3. А4 Б2 В5 Г1.
4. А3 Б1 В4 Г2.
5. А3 Б2 В5 Г1.

В2. Устанавіце адпаведнасць паміж сказам і яго характарыстыкай. Адзначце нумар правільнага адказу.

А. Паражэнне можна было апраўдаць неспрыяльнымі ўмовамі (А. Марціновіч).	1. Няпэўна-асабовы.
Б. Збяру кветкі колеру тваёй самоты (Ю. Новік).	2. Безасабовы.
В. Пяць белых пялёсткаў (У. Караткевіч).	3. Назыўны.
Г. Тут, відаць, святкуюць імяніны ці нейкую іншую святочную падзею (В. Вольскі).	4. Абагульнена-асабовы.
	5. Пэўна-асабовы.

Варыянты адказаў:

1. А5 Б3 В4 Г2.
2. А4 Б1 В5 Г2.
3. А2 Б1 В3 Г4.
4. А2 Б5 В3 Г1.
5. А2 Б3 В4 Г5.

В3. Устанавіце адпаведнасць паміж сказамі і адасобленымі членамі ў іх. Адказ запішыце.

А. На праверку прыехаў са штабам маршал Г. К. Жукаў — камандуючы Адэскай акругі (В. Быкаў).	1. Адасобленае дапасаванае азначэнне.
Б. А яшчэ Мамута адчуў вельмі востра не зведаную раней прагу — жыць наперакор усялякаму ліху! (Л. Левановіч).	2. Адасобленае недапасаванае азначэнне.
В. Аповесць Івана Сяргейчыка «Біклажка», прысвечаная падзеям «афганскай» вайны, кранае драматызмам лёсаў галоўных герояў («ЛіМ»).	3. Удакладняльная адасобленая акалічнасць.
Г. Толькі тут, на мокрай сцежцы, я змог добра разгледзець гэты дом-палац (У. Караткевіч).	4. Адасоблены прыдатак.
	5. Адасобленае дапаўненне.

В4. Знайдзіце безасабовы сказ і выпішыце яго граматычную аснову:

1. Адзеў красавік у лісцяныя ўборы альшэўнік за вёскай і гай белакоры (М. Мятліцкі).
2. Танцавала, іграла на гітары, мандаліне і балалайцы (Г. Краўчанка).
3. На творчасці І. Пташнікава можна напісаць не адну дысертацыю (І. Шамякін).
4. Разумныя, праніклівыя вочы (У. Караткевіч).
5. Узважаныя яблыкі высыпалі ў бункер (З. Дудзюк).

В5. Устанавіце адпаведнасць паміж складаназалежнымі сказамі і тыпамі даданых частак у іх. Адказ запішыце.

<p>А. Да святла прабівае дарогу і спяшаецца, нібы ганец, каб сустрэць ледзяную аблогу, непакорнай вясны пасланец (<i>В. Вабішчэвіч</i>).</p> <p>Б. На плошчах, адведзеных пад заказнік, знайшлі вялікую колькасць вяртлявай чаротаўкі, якая на сённяшні дзень стала сімвалам беларускага Палесся (<i>П. Сабіна</i>).</p> <p>В. Бацька сёння хацеў высветліць, наколькі моцна Мянжынскі кахае яго дачку (<i>Ю. Татарынаў</i>).</p> <p>Г. Падняцца б над полем, над раніцай золкай і хоць на хвіліну вярнуцца б туды, дзе ў жыце, на лузе, пад яркай вясёлкай, у садзе мае засталіся сляды (<i>В. Гардзеі</i>).</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Даданая азначальная. 2. Даданая акалічнасная месца. 3. Даданая акалічнасная мэты. 4. Даданая дапаўняльная. 5. Даданая акалічнасная прычыны.
---	--

В6. Адзначце элементы характарыстыкі, якія адпавядаюць наступнаму сказу:

Хай і цень мой з пагорка бачыць жыта, сосны і валуны (*Н. Гілевіч*).

1. Просты.
2. Апавядальны.
3. Двухсастаўны.
4. Няпоўны.
5. Ускладнены аднароднымі дапаўненнямі.

В7. Адзначце сказы з рознымі відамі сувязі, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку:

1. Юны Фердынанд Талочка з ягонай схільнасцю да скептыцызму абяцаў быць, калі стане дарослым, мізантропам: ён захапляўся кабалістыкай, спірытызмам, магіяй, верыў у пярэваратняў, мерцвякоў, што прымаюць выгляд жывых (*Ю. Татарынаў*).

2. Хмары, якія ўвесь дзень разгортваліся сувоямі над вёскаю, да веча скаціліся за далягляд; неба ачысцілася, вецер сціх, і каб не камары ды мухі, якія гэтай парой былі асабліва ўедлівыя, дык лепшага часу і нельга было жадаць (*З. Дудзюк*).

3. Але зямляк не перабольшваў з ухвалою: гэта Янковіч недаацэньваў сваёй якасці — рабіць дабро з такою лёгкасцю, з якою майстра-піяніст націскае на клавішы і адорвае людзей эстэтычнаю асалодаю (*В. Жуковіч*).

4. У гонар Міхала Клеафаса Агінскага названа адна з вуліц Маладзечна, а на будынку музычнага вучылішча, якое таксама носіць яго імя, вісіць мемарыяльная дошка, дакладна такая, што і на доме ў італьянскай Фларэнцыі дзе пражыў свае апошнія дні аўтар паланэза «Развітанне з Радзімай» («*Маладосць*»).

5. Ласіха з цяжкасцю перасоўвала ногі, а самой здавалася, што яна, як калісьці, поўная моцы, імчыць разам з маленькім па родным полі (*В. Праўдзін*).

В8. Устанавіце адпаведнасць паміж сказамі і схемамі. Адказ запішыце.

А. Скарына разумеў, што наперадзе ў Беларусі цяжкія выпрабаванні, і, каб умацаваць дух народа і ягоную веру ў свае сілы, вучоны пастанавіў даць землякам шмат мудрых кніг на зразумелай кожнаму мове (У. Арлоў).

Б. Калі Алена Кукрэш, аўтар вядомай кнігі «Жорсткі раманс», паехала ў восеньскую фальклорную экспедыцыю па вёсках са сваімі студэнтамі і пачала мэтанакіравана збіраць песні такога кшталту, як «Маруся атравілася», пачула, з якой пяшчотай і эмацыянальнасцю іх выконваюць беларускія кабеты, яна зразумела: гэта яе лёс і ад яго нікуды не падзецца. (І. Клімковіч).

В. Было вырашана зрабіць аблаву, але цяжкасць выканання гэтай задумы была ў тым, што сваім логавішчам шэры выбраў багністае месца, якое мела ў наваколлі дрэнную славу (Ю. Татарынаў).

Г. Статная, з гордым, трошкі як бы смяшлівым паглядом вачэй, з якіх, здаецца, струменіліся дабрыня і ласкавы спакой, з дзвюма доўгімі, тоўстымі плячёнкамі светлых, амаль ільняных валасоў, якія Ліза любіла насіць спераду, яна, калі праходзіла міма, міжвольна абдавала незразумелым цяплом, прымушала павярнуцца да яе, нібы электрызавала вакол сябе паветра (Б. Сачанка).

Д. З зародка, што быў у прабірцы, і з'явілася на свет істота, якую ты назваў малпаю, але я паўтараю: гэта не малпа, таму што вельмі хутка яна засвоіла ўсе зямныя мовы (Р. Баравікова).

1. [...], (якіх...), ..., (якія)..., (калі...), ...].
2. [...], (што...), ..., (якую...), але []: [], (таму што...).
3. [], але [], (што...), (якое...).
4. (Калі...), (якой...), []: [] і [].
5. [], (што...), і, (каб...), [].

ВАРЫЯНТ XV

ТЭСТ А

А1. Адзначце сінтаксічныя канструкцыі, якія не з'яўляюцца словазлучэннямі:

1) першая друкарня;	4) лацінскі і стараславянскі;
2) вяртаўся з прыгодамі;	5) прызнанне ўражвае.
3) насустрач лёсу;	

А2. Адзначце сінтаксічныя канструкцыі, у якіх сувязь паміж словамі — прыназоўнікавае кіраванне:

1) ажаніўся з удавою;	4) выйшла з саду;
2) вясновае раўнадзенства;	5) спазніцца на заняткі.
3) чэрпаць інфармацыю;	

А3. Адзначце сінтаксічныя канструкцыі, у якіх сувязь паміж словамі — прымыканне:

1) далі сёння;	4) прымушае слухаць;
2) грунтуецца на паданнях;	5) больш актыўна.
3) аформлены прыгожа;	

А4. Адзначце словазлучэнні з памылкай у дапасаванні:

1) два тоўстых слоўнікі;	4) якасная шампунь;
2) дзве русыя касы;	5) тры вялікія дамы.
3) белы гусь;	

А5. Адзначце сказы, у якіх выдзеленае слова з'яўляецца дапаўненнем:

1. Захавалася значная творчая спадчына гэтага **пісьменніка** (В. Чамярыцкі).

2. Магутным **сродкам** культурнага прагрэсу чалавецтва стала кнігадрукаванне (В. Чамярыцкі).

3. Мемуарыст Фёдар Еўлашоўскі з замілаваннем расказвае пра шматлікія **эпізоды** з жыцця дробнай і сярэднепамеснай шляхты (А. Коршунаў).

4. Сувязь з традыцыямі Адраджэння, а праз яго і з **антычнасцю** выразна адчуваецца ў многіх вершах Сімяона Полацкага (М. Грынчык).

5. З'яўленне скарынаўскіх друкаваных перакладаў стымулявала далейшае **развіццё** перакладчыцкай дзейнасці на беларускіх землях (В. Чамярыцкі).

А6. Адзначце сказы, у якіх выдзеленае слова з'яўляецца азначэннем:

1. Першапачаткова **батлейкавы** тэатр меў выключна рэлігійны характар (А. Мальдзіс).

2. Імкненне **ўпрыгожыць** сваё жыллё і побыт, імкненне да хараства і дасканаласці ніколі не пакідала беларуса-працаўніка, нават у самыя цяжкія часы (В. Чамярыцкі).

3. Рукі маё за час касавіцы агрубелі, сталі **намнога дужэйшыя** (В. Новак).

4. Дабро памножым на дабро, каб сонца свяціла **кожнаму** даўжэй (С. Грахоўскі).

5. **Пачутае** аб сутычцы сабакі з ваўкамі зрабіла вялікае ўражанне на слухачоў (А. Брытун).

А7. Адзначце сказы з састаўным іменным выказнікам:

1. Жанчына здалася занадта экстравагантнай нават для гэтай стыльнай залы з багатымі драпіроўкамі, бліскучымі манекенамі са шкловалакна і дарагімі люстрамі на столі (С. Бязлепкіна).

2. Сымон Блатун быў **пастаянным аўтарам часопіса «Вожык»** (К. Камейша).

3. Разгадаць мне хацелася ўсмешку адной зоранькі, яснай як дзень (Я. Пушча).

4. Над поплавам расцілаўся пульхны сувой туману (З. Дудзюк).
5. З тых часоў скарб ніхто і не можа адкапаць (А. Кажадуб).

А8. Адзначце сказы, у якіх дапушчана памылка ў каардынацыі дзейніка і выказніка:

1. Стражнік разам са знойдзеным сабакам кожны дзень неслі сваю службу (А. Брытун).
2. На галоўнай вуліцы стоўпіліся столькі гараджан, што каралеўскі картэж ледзьве рухаўся (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).
3. Пераследнік калясіў па ўсім горадзе, мяняў маршруты (Ю. Станкевіч).
4. Акрамя натуральных буйных вадасцёкаў і невялікіх азёр, якіх налічваецца крыху болей за сорок, на тэрыторыі парку «Прыпяцкі» захавалася некалькі каналаў, пракапаных яшчэ ў канцы дзевятнацатага стагоддзя ў часы заходняй экспедыцыі І. І. Жылінскага для лесасплаву (А. Казулін).
5. На пажары загінулі мноства зуброў і іншых рэдкіх звяроў (А. Брытун).

А9. Адзначце сказы, у якіх выдзеленыя словы з'яўляюцца простым дзеяслоўным выказнікам:

1. Тэма нацыянальнага адраджэння ў прадмовах да зборнікаў «Дудка беларуская» і «Смык беларускі» **становіцца асновай** творчасці Францішка Багушэвіча (Я. Янушкевіч).
2. Івану даўно і моцна **ўпала ў вока** Пахвалёнчыкава Стася (А. Бутэвіч).
3. На думку бацькі, наш Арсень недзе **сабак ганяе** (Н. Міцкевіч).
4. Вяселле згулялі паводле старадаўніх звычайў, з усімі належнымі цырымоніямі (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).
5. Усё ў зале выглядала **дагледжаным, чыстым і ўтульным** (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).

А10. Адзначце сказы, у якіх неабходна паставіць працяжнік:

1. Адна з галоўных задач літаратурнага навучання прывіць вучням цягу да кнігі, патрэбу ў пастаянным чытанні (М. Лазарук).
2. Першыя хвіліны і першыя дні жыцця дзіцяці самыя крытычныя, самыя важныя і адказныя (У. Лінскі).
3. Літаратурная дзейнасць Васіля Цяпінскага яркі феномен у гісторыі беларускай старажытнай літаратуры (А. Каршуноў).
4. Статут ВКЛ звод правоў феадальнага часу, прадукт ідэалогіі пануючага класа, канстытуцыя беларуска-літоўскай шляхты (В. Чамярыцкі).
5. Яна прыныповы чалавек ва ўсім: на працы, у сям'і, у творчасці, у сяброўстве (У. Лінскі).

A11. Адзначце сказы з ускоснымі дапаўненнямі:

1. Падрабязна прасочвае Алесь Карлюкевіч і творчы шлях Алеся Марціновіча (Г. Макарчык).
2. Гэта просьба не была асаблівай навіной для Ткачукоў (У. Ліпскі).
3. Раптам з-за дзвярэй вылецела воблака пары (А. Камароўскі).
4. З трэскам ірвала каўнер бліскавіца на дубе (Ю. Голуб).
5. Некалі Ной на ровары з лесу па бервяну на хату навазіў (А. Камароўскі).

A12. Адзначце сказы, у якіх выдзеленыя словы з'яўляюцца акалічнасцю спосабу дзеяння:

1. Грушы-дзічкі раслі **побач** (А. Бароўскі).
2. Высахлая лістота **даўно** асыпалася з дрэў (А. Казлоў).
3. Мялешчык **бяшумна**, але вельмі хутка пачаў паднімацца (М. Южык).
4. Хуткім часам з'еду ў сталіцу і акунуся з **галавой** у сапраўднае жыццё (А. Брытун).
5. **Летам** пасля Крайскай школы я яшчэ насіў пошту (І. Пташнікаў).

A13. Устанавіце адпаведнасць паміж інфінітывам і яго сінтаксічнай роляй у сказе. Адзначце нумар правільнага адказу.

А. А гэты нахабнік яшчэ на каленях прыпаўзе і будзе маліць, каб я вярнулася (А. Брытун).	1. Дзейнік.
Б. Схуднелая Насця, з уцягнутымі шчокамі, з цёмнымі кругамі пад вачыма, ад'язджала здаваць выпускныя экзамены (Л. Дрожжа).	2. Просты дзеяслоўны выказнік.
В. Гэтыя чужынцы умеюць вызваляць агонь з каменю (В. Гігевіч).	3. Частка састаўнога дзеяслоўнага выказніка.
Г. Здольнасць успрымаць падзеі і свет не адразу вярнулася да Цімошкі (Б. Сачанка).	4. Азначэнне.
	5. Акалічнасць.

Варыянты адказаў:

1. А1 Б2 В3 Г5.
2. А4 Б1 В5 Г3.
3. А5 Б2 В4 Г1.
4. А2 Б5 В3 Г4.
5. А3 Б1 В4 Г2.

A14. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску неабходна паставіць коскі:

1. Гаспадыня кожную раніцу прыносіць Валодзіну некалькі свежых ... курыных яек (А. Федарэнка).
2. Мікола Гусоўскі ў «Песні пра зубра» лічыць князя Вітаўта выдатным ... мудрым дзеячам (У. Калеснік).
3. Апынуўшыся у Рыме, культурным цэнтры еўрапейскага Адраджэння, Гусоўскі бачыў, што смелы ... рызыкаўны ... знаходлівы ў небяспечных пераплётах чалавек быў і тут героем дня (У. Калеснік).

4. У сярэдзіне шаснаццатага стагоддзя ва ўмовах абвостранай ... антыфеадалнай і нацыянальна-рэлігійнай барацьбы ўзрасло значэнне літаратуры (А. Коршунаў).

5. Каб не абразіць сома, хлопец у час хады прыпадымаў над зямлёю яго доўгі ... слізкі хвост (В. Гігевіч).

A15. Адзначце сказы, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку паміж аднароднымі членамі:

1. Сам жа я вырас у вёсцы, босым па балоце блукаў, але ніводнага разу не бачыў цецерыкоў (А. Літошка).

2. Марыя хацела верыць у тое, што падказвалі ёй яе чысціня, выхаванасць і разуменне жыцця (Ю. Татарынаў).

3. Шматмоўная царкоўна-рэлігійная літаратура сярэднявечча распаўсюджвалася як рукапісным так і друкарскім спосабам (В. Чамярыцкі).

4. Многія помнікі беларускай літаратуры да нашага часу не дайшлі, або яшчэ не знойдзены (А. Мальдзіс).

5. Выгляд у Мікалая Сяргеевіча быў не як у хворага чалавека — вясёлы, жыццярэдасны (М. Лук'янаў).

A16. Адзначце сказы з адасобленымі дапаўненнямі (улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены):

1. Калі прыйшоў час галасавання ўвесь сінод за выключэннем двух чалавек пайшоў следам за сваім духоўным лідарам Сымонам Будным і выказаўся ў абарону ўрада (І. Саверчанка).

2. У сваіх творах акрамя чыста багаслоўскіх пытанняў Іаан Златавуст закранаў важныя праблемы грамадскага жыцця (В. Чамярыцкі).

3. Працуючы ў доме смутку не першы год санітарка ўстрымалася ад гучных воклічаў (Т. Бесараб).

4. Нягледзячы на разнастайнасць архітэктура палаца падпарадкоўвалася строгай сістэме (В. Альшэўскі).

5. Тут падышла Алеся са сваёй прапановай паехаць усім калектывам на базу адпачынку (М. Лук'янаў).

A17. Адзначце сказы з адасобленымі акалічнасцямі (улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены):

1. Паглядаючы ў цёмныя вокны адзінокі бадзьеца вечар (К. Дарэгонька).

2. А з другога боку перад Скавінскім адкрываўся як на далоні Аспінваль (Г. Сянкевіч, пер. М. Кенькі).

3. Патрэскаваючы галавешкі раз-пораз успыхвалі а праз хвіліну-другую тухлі (Ул. Сцяпан).

4. І мусім цяпер мы ад горычы плакаць сваю кленучы недарэчную гордасць (Т. Сямёнава).

5. Наста быццам трохі акрыяла як бачыш паставіла на пліту патэльню з мясам (А. Камароўскі).

A18. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропускаў ставяцца знакі прыпынку пры адасобленых прыдатках:

1. Бачыш, ціха крадучыся, падпаўзлі да самой хаты туманы ... дзяды сівыя ... і маўчыць прастор зацята. (*І. Ляшковіч*).

2. Не выцягваючы з цела рыбіны дзіды ... трымаючы сома за жабыры ... сябры вывалаклі яго на белы пясок (*В. Гігевіч*).

3. На прыстанку маім ... невялічкім узвышшы ... цягнікамі ляцяць мае дні ўсё хутчэй (*І. Ляшковіч*).

4. Ласіха ... ацяжараная будучым ласянём ... стомленая пагонямі ... бегла наперадзе (*А. Камароўскі*).

5. У службовым кабінэце на сцяне віселі паляўнічыя трафеі ... галовы аленя, лася, дзіка (*А. Брытун*).

A19. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропускаў трэба паставіць знакі прыпынку пры ўдакладняльных членах сказа:

1. Ваявода Крума падзякаваў славянскім воям і запрасіў усіх на наступным тыдні ... дні праз чатыры ... ўзяць удзел у балі пераможцаў у разбуранай Плісцы (*З. Дудзюк*).

2. Васіль Гадулька ... гадаваў ты творы без жаднае хлусні, без мітусні; самотны, да таго ж і сэрцам хворы, так рана ты сышоў, але не знік (*В. Жуковіч*).

3. Час ад часу сом выварочваўся ... выгінаўся дугою ... абапіраючыся хвостом аб белы пясок (*В. Гігевіч*).

4. Сёння ў мяне ўсё добра атрымліваецца ... асабліва скачкі з трамплінаў (*У. Ягоўдзік*).

5. Калісьці ... ажно ў 1954 годзе ... Белгіправадгас распрацаваў тэхніка-эканамічнае абгрунтаванне асушэння балот (*П. Сабіна*).

A20. Адзначце сказы, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку пры адасобленых членах:

1. Аднак Георг Трэці, гесенец паводле нараджэння, імкнуўся выглядаць кансерватарам большым за саміх англічан і ні на якія саступкі не пагаджаўся (*Я. Коней*).

2. Пасля Чаркашын махнуў рукой музыканту, нібыта сыпнуўшы яму жменю манет, і адразу ж топнуў нагой (*І. Пташнікаў*).

3. Пан быў заможны, і ў яго вокнах замест звычайных пузыроў ужо стаяла сапраўднае шкло (*Я. Сіпакоў*).

4. Цвіце сланечнік у маёй душы, дарогу асвятляючы наперад (*М. Маляўка*).

5. Я, дробная асоба, быў уцягнуты ў інтрыгі ўплывовых людзей (*В. Чаропка*).

A21. Адзначце сказы, у якіх на месцы ўсіх пропускаў неабходна паставіць коскі:

1. Забыты ўсімі ... падуладны марам ... люблю ляжаць вось так, да неба тварам, калі яно блакітнае, без хмар! (*М. Маляўка*)

2. Як самы дужы паляўнічы ... Сын мядзведзя захоча ўзяць у жонкі нашу Маю ... адмовіць яму мы ніяк не можам (В. Гігевіч).

3. Ісуса Хрыста па патрабаванні раз'юшанага натоўпу распялі ... як злачынцу ... на крыжы салдаты Пілата, рымскага намесніка ў Іерусаліме (В. Чамярыцкі).

4. Паўліна перадала брату некалькі сшыткаў ... ведаючы яго звычку ... запісваць назіранні за з'явамі прыроды (З. Дудзюк).

5. Чалавек ... заўважыўшы незнаёмых людзей ... паспешліва адступіў назад ... да цёмнай сцяны лесу (А. Федарэнка).

A22. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропускуў неабходна паставіць коскі:

1. Леанід Дранько-Майсюк прыйшоў у беларускую літаратуру ... як пясняр красы, прыхільнік лірыкі тонкай пачуццёвасці (А. Бельскі).

2. Гукі нарасталі, узмацняліся, набліжаліся ... як лава (А. Брытун).

3. Ён, бацька, быў ... як тая нябачная сцяна, за якою хлопцу было лёгка і спакойна жыць (В. Гігевіч).

4. Не хапіла мне духу ісці ў падзямелле, як над маёй галавой залёталі кажаны такія вялікія ... як галубы (В. Чаропка).

5. Голас Ціхана прагучаў ... як гром сярод яснага неба (А. Брытун).

A23. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю трэба дапоўніць знакамі прыпынку пры пабочных словах:

1. Ведаеш кветкі імкнуцца да сонца, а я да цябе (А. Бруй).

2. І ў маторны, закручаны век я збярог чысціню вашу звонкія сані (С. Блатун).

3. Здавалася папярочная перакладзіна-бэлька, якая дужа нізка змацоўвала маставую канструкцыю, возьме ды і знясе ўсіх дашных пасажыраў (А. Асіпенка).

4. Са скарбніц праўда бралася нешта на падарункі, якія ў тыя часы былі ў нас традыцыяй (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).

5. Застануся з табою красуня (Я. Пушча).

A24. Адзначце аднастаўныя сказы:

1. Не спакушай нас высокай песняй гэтак рана, Галактыка (П. Панчанка).

2. Няма на цяпло ніякіх прыкмет (К. Камейша).

3. Ну, Цішка, цяпер толькі на цябе надзея! (А. Федарэнка).

4. Перад сном чытаў геаграфію і дзівіўся з разнастайнасці прыроды (З. Дудзюк).

5. Змрочная і халодная восень (З. Дудзюк).

A25. Адзначце пэўна-асабовыя сказы:

1. З новай верай, з новай сілай заживём, беларускі гімн свой родны запяём (С. Новік-Пяюн).

2. Беларускай песні роднае пад тон зааром мы і засеём свой загон (С. Новік-Пяюн).

3. Вяселле вырашана было згуляць перад Калядамі (Ю. Татарынаў).
4. Але, Каця, больш табе не скажу ні слова (З. Дудзюк).
5. Пакіну машыну ў Калінкавічах і пайду пехатою (І. Шамякін).

A26. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю неабходна дапоўніць двукроп'ем пасля абагульняльнага слова перад аднароднымі членамі:

1. І з гэтага дня хлопчык не мінаў ужо нідзе ні аднаго гнязда шукаў па балацявінах качыныя і кнігаўчыныя, лазіў па лазняку і спорваў сарочыя, вароніны, а ў хвойніках — драздовыя, клястовыя... (Б. Сачанка).

2. У душы героя верша Дамініка Дудніцкага, сярэдневяковага паэта, змагаюцца самыя розныя пачуцці дабро і зло любоў і нянавісць глыбокая вера і рэлігійны скепсіс (А. Мальдзіс).

3. Валодзін прыязджаў у гэты пасёлчак на заходнім беразе Крыма трэці год запар у адзін і той жа час, у верасні (А. Федарэнка).

4. Міколу Гусоўскага засмучала, што ўніверсальным сродкам вырашэння палітычных канфліктаў становіцца вайна, сіла, а не розум і справядлівасць (У. Калеснік).

5. Гусцера і яльцы лавілі на паверхні ўсялякую жыўнасць мух, жукоў, мятлікаў (В. Гігевіч).

A27. Адзначце складаназлучаныя сказы, у якіх часткі звязаны супраціўнымі злучнікамі:

1. Быў лёгкі прымаразак, і прыгожыя сняжынкi, збітыя ў камякі, сыпаліся з неба, засцілаючы наваколле (А. Бензюрук).

2. Макрыцкі меўся яшчэ сказаць пра сваю адданасць справе, але словы быццам рассыпаліся, не жадаючы складвацца ў сказы (В. Праўдзін).

3. Для цябе я рамонкам была, а хацелася быць незабудкай (І. Чарняўская).

4. Са мной такога не было, аднак аб нападзе рысі на чалавека чуў шмат разоў (А. Брытун).

5. А мо перагрэўся на санцапёку і яго, чалавека волатаўскага целаскладу, зваліў моцны цеплавы удар? (А. Ветах).

A28. Адзначце складаназалежныя сказы з паслядоўным падпарадкаваннем:

1. Псіхалагі кажуць, што першае ўражанне самае правільнае, бо чалавек успрымае іншага на ўзроўні падсвядомасці і адчувае яго сапраўдны характар (Л. Адамовіч).

2. Вельмі важна тое, што глухія, першабытныя палескія балоты ідэальна падыходзяць для захавання і размнажэння надзвычай разнастайных раслін і жывёл, сярод якіх ёсць вельмі рэдкія (П. Сабіна).

3. Фёдар, калі абараніў кандыдацкую дысертацыю, атрымаў пакой у «прафесарскім» доме, дзе жылі пераважна супрацоўнікі ўніверсітэта (Н. Міцкевіч).

4. За вячэрай прызнаўся брату, што яму падабаецца Малання, якая была ў іх на вяселлі (*А. Брытун*).

5. Маліся, родны, і вер, што мінуць хмурныя дзянёчкі і ўступяцца за цябе сілы праведныя, вызваліўшы ад ліха чорнага, ярма праклятага (*А. Ветях*).

A29. Адзначце складаныя бяззлучнікавыя сказы, у якіх на месцы пропуску неабходна паставіць двукроп’е:

1. Не дастанецца з сундука даўнейшыя дываны і поцілкі ... не сяду за варштат (*У. Ягоўдзік*).

2. Зарадзілася глыбокае пачуццё ў аднаго ... з прычыны сваіх таямнічых законаў яно выклікала такое ж самае пачуццё і ў другога (*А. Карпюк*).

3. Нясвіжскі князь Караль Станіслаў Радзівіл здабыў глыбокую павагу караля і шляхты ... ў найбольш цяжкіх палітычных сітуацыях ён імкнуўся заняць нейтральную пазіцыю, знаходзіў станоўчыя моманты ў паводзінах кожнага з варагуючых бакоў і імкнуўся з вышыні свайго аўтарытэту прымірыць іх (*І. Масляніцына*).

4. Талент паэткі Ганны Новік гартавалі дужа суровыя абставіны грамадскага жыцця і асабістага лёсу ... яна расла і выхоўвалася ва ўмовах беспрасветнай беднасці і галечы, штодзённага клопату пра кавалак хлеба, цяжкай фізічнай працы (*М. Мікуліч*).

5. Сілы не хапае любаватца, ночы прыгажосць без гледача ... стомленая восеньскаю працай, вёска замірае на вачах (*Г. Бабарыка*).

A30. Адзначце сказы з няправільна пастаўленымі знакамі прыпынку:

1. Ужо сорок гадоў прайшло, як Скавінскі не бачыў радзімы, і толькі Бог ведае, чаму не чуў роднай мовы, а тут мова сама прыйшла да яго, пераплыла акіян і знайшла гаротніка на другім баку зямнога шара, такая дарагая, такая любімая, такая прыгожая!

2. Ноч пабялела: выступаюць са змроку лясы, кустоўе, шэрагі хатак, млын, таполі.

3. У вушах зашумелі сасновыя лясы і забруліся родныя рэкі.

4. Чайкі праляцелі над маяком, крычалі нібы непакоячыся пра свайго старога сябра.

5. Стары ўскрыкнуў як ад болю і ўпаў на зямлю: яго белыя валасы асыпаў марскі пясок.

Г. Сянкевіч, пер. М. Кенькі

A31. Адзначце сказы з правільна пастаўленымі знакамі прыпынку:

1. Гардзеі не пайшоў з міскай да дзвярэй, дзе праз адкрытае акенца падавалі абед, а дастаў кавалачак сала і лустачку сухога хлеба, што клапатліва ўкінула на развітанне Паўліна, пачаў марудна жаваць (*З. Дудзюк*).

2. З-за таго, што вязні распачалі галадоўку ім забаранілі сустрэчы з роднымі (З. Дудзюк).

3. У Забайкаллі Дыбоўскі не толькі даследаваў фаўну края, але таксама высвятляў такія практычныя пытанні, як пошук прычыны недахопу мясаў у Даурыі, магчымасць пашырыць у Забайкаллі хлебаробства (М. Бандарэнка).

4. З туману і далечы, з бору і гаю вяснянку лясную, сваю маладосць, ці горка, ці крыўдна, гукаю, гукаю, і неба святлее і крылы ўжо ёсць (В. Гардзеі).

5. Зося, маўкліва назіраючы за тым, што адбываецца ў хаце задаволена адзначыла сама сабе: Гардзеі не хоча, каб яна ішла замуж за другога, значыць, жадае пакінуць яе для сябе (З. Дудзюк).

А32. Адзначце сказы, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку пры цытатах:

1. У рамане «Толькі аднойчы» Алесь Савіцкі заўважае, што: «Прыходзіць сапраўднае каханне і высвятляе ўсё жыццё, усе ўчынкi, усе словы, кожны крок на зямлі» (М. Мятліцкі).

2. У маладосці мой бацька сплаўляў па Нёмане лес, даходзіў неаднойчы нават да Прусіі. Акурат так, як пісаў Колас: «Разоў са два схадзіў у Прусы, куды не трапяць беларусы...» (В. Дайліда).

3. «... кожная чалавечая істота ўнікальная ў сваіх праявах, інстынктах, спосабах атрымоўваць задавальненне, імкненнях да прыгод», — піша бразільскі пісьменнік Каэльё («Полымя»).

4. Аляксей Карпюк цалкам меў рацыю, калі падкрэсліваў, што «ў Алеся Наварыча тэкст уражвае трапнасцю дэталей і самабытным апісаннем сітуацый, у якія трапляюць яго героі» (Д. Бугаёў).

5. Праз шмат гадоў пасля вайны я прачытаў выказванне рускага філосафа Мікалая Бярдзьева:

— Гераізм ёсць бясстрашша перад ісцінай і смерцю (М. Зайцаў).

ТЭСТ В

В1. Устанавіце аднаведнасць паміж сказамі і аднароднымі членамі ў іх. Адзначце нумар правільнага адказу.

А. Сабака рэзка ўскочыў на лапы, задраў галаву ўверх і амаль як воўк завуў: «У-у-у...» (А. Брытун)	1. Аднародныя дапаўненні.
Б. Волю пісьменніка-публіцыста Афанасія Філіповіча да барацьбы супраць уніі не маглі зламаць ні арышты, ні турмы, ні кайданы, ні ссылкі (А. Коршунаў).	2. Аднародныя азначэнні.
В. Я прыўставаў, каб яшчэ раз угледзецца ў цвёрдыя, пажаўцелыя ад сонца зярняткі (У. Ягоўдзік).	3. Аднародныя дзейнікі.
	4. Аднародныя выказнікі.

Г. «Дыярыуш» (дзённік) Афанасія Філіповіча кранае чытачоў эмацыянальнасцю, вобразнасцю, шчырасцю пачуццяў і прастатой выкладу матэрыялу (А. Коршунаў).	5. Аднародныя акалічнасці.
--	----------------------------

Варыянты адказаў:

1. А1 Б3 В4 Г2.	3. А4 Б3 В2 Г1.	5. А3 Б4 В1 Г5.
2. А2 Б1 В2 Г5.	4. А4 Б2 В5 Г1.	

В2. Устанавіце аднаведнасць паміж сказам і яго характарыстыкай. Адказ запішыце.

<p>А. Маці спадзявалася, што Антон будзе цяпер пры школе і Веры паспакайнее на сэрцы (А. Тулунава).</p> <p>Б. Дзяўчына глядзела на акацыі, якія пасля ўчарашняй шэрані разрасліся на марозе, засерабрыліся і былі падобныя на нейкі дзівосны сад (А. Тулунава).</p> <p>В. Алена разумела: санная дарога самая роўная, самая лёгкая для хворага (І. Шамякін).</p> <p>Г. Малым заўсёды цяжка вырастаць са сваіх цацак, але ўсяму ў гэтым жыцці ёсць свой час (К. Камейша).</p>	<p>1. Складаны бяззлучнікавы сказ.</p> <p>2. Складаназалежны сказ з аднародным сузалежным падпарадкаваннем.</p> <p>3. Складаназалежны сказ з адной даданай часткай.</p> <p>4. Складаназлучаны сказ.</p> <p>5. Складаны сказ з рознымі відамі сувязі.</p>
--	--

В3. Адзначце, чым ускладнены прасты сказ:

Флейта, знойдзеная ў адным з неандэртальскіх паселішчаў, выраблена з галёнкі мядзведзя і па строі нічым не адрозніваецца ад звычайнай флейты (танальнасць сі-бемоль) (В. Гігевіч).

1. Адасобленым азначэннем.	4. Адасобленай акалічнасцю.
2. Аднароднымі членамі.	5. Пабочным словам.
3. Устаўным спалучэннем.	

В4. Адзначце нумары пропускаў, на месцы якіх трэба паставіць коску:

Карней слухаў маладзіцу і думаў ¹... што ²... калі была б тут зараз Леакадзія Максімаўна ³... яна б ад шчасця памерла ⁴... нашы нашчадкі захавалі беларускую мову ⁵... і цудоўна ёю карыстаюцца! (З. Дудзюк).

В5. Устанавіце аднаведнасць паміж сказам і прапушчаным у ім знакам прыпынку. Адказ запішыце.

А. Мае пачуцці да Марусі сабраліся ў надзвычай стракаты букет у ім можна было знайсці захапленне і жах, змешаныя з цвярозым усведамленнем бесперспектыўнасці нашых адносінаў (А. Андрэеў).	<p>1. Коска паміж часткамі складаназлучанага сказа.</p> <p>2. Дзукроп'е паміж часткамі складанага бяззлучнікавага сказа, у якім другая частка раскрывае сэнс першай.</p>
--	--

<p>Б. Збягае з парасона ручаёк а на губах тваіх і ў непагоду трапеча ўсмешка — мокры матылёк — і свеціць мне да новага прыходу (М. Маляўка).</p> <p>В. Я ўспамінаю цяпер сваё жыццё, але ў ім не было нічога, акрамя цябе я зразумеў гэта толькі зараз (А. Бруй).</p> <p>Г. Проба каштоўных металаў гэта колькаснае змесціва золата, срэбра, плаціны і паладзія ў лігатурным сплаве, з якога вырабляюцца ювелірныя вырабы і адбываецца чаканка манет («Полымя»).</p>	<p>3. Працяжнік паміж дзейнікам і выказнікам галоўнай часткі склада-назалежнага сказа.</p> <p>4. Працяжнік паміж часткамі складанага бяззлучнікавага сказа, у якім другая частка падагульняе сэнс першай.</p> <p>5. Кропка з коскай у складаным сказе з рознымі відамі сувязі.</p>
--	--

В6. Вызначце безасабовы сказ і выпішыце яго граматычную аснову.

1. У беларускім перакладзе апавяданняў Чэхава было шмат калек з рускае мовы (У. Дамашэвіч).
2. На пляжы для курортнікаў якіх не ўбачыш цудаў! (Н. Гілевіч).
3. У гэтым імклівым руху было ягонае выратаванне, суцяшэнне, самазабыццё (Л. Дайнека).
4. З кожнай штольні пахне беларускай баравой смалістаю сасной (М. Аўрамчык).
5. Іду сцяжынкаю, дрымотаю спавіты, праз нівы хлебныя да коней на папар (А. Салавей).

В7. Адзначце складаныя сказы з рознымі відамі сувязі, у якіх прапушчаны знакі прыпынку паміж часткамі:

1. Акадэмія мастацтваў патрабуе спецыяльнай падрыхтоўкі абітурыентаў яны павінны мець адукацыю мастацкай школы, вучылішча, каб быць гатовымі да засваення праграмы вышэйшай школы (В. Альшэўскі).
2. Мабыць, людзі якраз і адрозніваліся ад ваўкоў тым, што спазналі закон усемагутнага, які жыве на версе: памажы слабейшаму і табе ўсё вернецца (В. Гілевіч).
3. У лесе стукалі дзятлы, а высока ў небе крычалі дзікія гусі, якія ляцелі з поўдня (А. Брытун).
4. Але насунулася ноч, пагасла ілюмінацыя, у наваколлі ўсё аціхла, ніхто не прыходзіў і бедны Піліп, не распранаючыся, каб на ўсякі выпадак быць гатовым, заснуў у крэсле, паклаўшы галаву на стол (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).
5. На свой родны і светлы прасёлак я маюся няспынна штодня, бо адсюль палячу я да зорак, тут — апошняя траса мая (І. Капыловіч).

В8. Устанавіце аднаведнасць паміж сказамі і схемамі. Адказ запішыце.

А. Вярбіцкая ўзяла паперы з такім выглядам, быццам робіць паслугу, але ёй здалося, што нешта абарвалася ўсярэдзіне; па спіне пабеглі халодныя мурашы, кончыкі пальцаў па-здрадніцку ўздрыгвалі (В. Праўдзін).

Б. Тусін голас, напачатку ціхі, паступова набіраў сілу, мацнеў; вось ён запоўніў усю хату, яму тут было цесна, і ён тужліва кружыў над галовамі, шукаючы выйсця (А. Тулунава).

В. Здалося, што светлы сонечны дзень пацямнеў, быццам злосная, страшная сіла запаланіла ўсё наваколле і морак упаў на грэшную зямлю (А. Дзятлаў).

Г. Трэба падтрымліваць добрыя адносіны з такім магутным уладаром, бо ён наш сусед, і гэта азначае, што настала пара накіраваць у Франкскае каралеўства паслоў з падарункамі (З. Дудзюк).

Д. А вось абараняць прыроду, змагацца за яе, асабліва на першым этапе, калі экалагічная свядомасць, адукацыя, культура для многіх — цёмны лес, якія б ты званні і пасады ні займаў, вельмі цяжка (П. Сабіна).

1. [..., (калі), (якія...), ...].
2. [], (бо...), і [], (што...).
3. [], (быццам...), але [], (што...); [], [].
4. []; [], [], і [].
5. [], (што...), (быццам () і ()).

ВАРЫЯНТ XVI

ТЭСТ А

А1. Адзначце набуджальныя сказы:

1. Прыхілюся да бярозкі і паплачу, мо ўжо любага ніколі больш не ўбачу (З народнага).

2. Няхай лесапрамысловец частку сваіх людзей паставіць на высечку прасек (А. Брытун).

3. Дзяўчына прайшла б міма, але, пачуўшы нечакана як бы сваё імя, прыпынілася (А. Бутэвіч).

4. Хай Кацярына едзе туды, адкуль прыехала (Т. Гарэлікава).

5. Будзь і ты нашым саратнікам супраць агульнага злодзея і захопніка (І. Шамякін).

А2. Адзначце, якому сказу адпавядае наступная характарыстыка: прасты, апавядальны, няклічны, двухсастаўны, развіты, ускладнены аднароднымі членамі і ўстаўным словам.

1. Сяброў шукаць мне цяжка на зямлі (М. Южык).

2. Вера стаяла панікляя, але, бачна, расчуленая песняй (А. Тулунава).

3. Кожны з герояў трылогіі Алеся Савіцкага будзе можна бараніць зямлю ад чужынцаў («Польмя»).

4. Эпохі, як жывыя істоты, маюць сваю маладосць і сваю старасць (У. Калеснік).

5. Грамадскія ідэалы жывуць у характарах, поглядах і справах людзей (У. Калеснік).

А3. Адзначце сказы, у канцы якіх неабходна паставіць пыталынік:

1. Колькі ж солі трэба было ўлажыць на вярсту, каб вярнуць уяўнасць толькі што мінулае зімы (А. Камароўскі).

2. Хіба ж не можа маладая прыгожая князеўна стаць апошняй уцехай у ягоным жыцці (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).

3. У сумятні марнуем нашы дні, а старасць непрыкметна падступае (М. Дзюбак).

4. Дык вось што Алеся насіла ў сабе ўвесь час, вось у чым парывалася прызнацца яму цэлы вечар (А. Федарэнка).

5. Пайшла б ты, калі б знайшоўся добры і разумны чалавек і паклікаў цябе за сабой (А. Федарэнка).

А4. Адзначце аднасастаўныя сказы:

1. Цвёрды, спадыпаду нібы абсыпаны мукою (ішоў дождж, і кроплі, падскокваючы ад зямлі, білі пад ягоны парасон, а потым высахлі), крамяны, як сыр, грыб (У. Караткевіч).

2. Стагі спалілі за апошнія дні ў шляхцюка Маркі Стахевіча (У. Караткевіч).

3. Сад цвіў вялізнымі белымі суквеццямі (А. Крэйдзіч).

4. Так, часам мне таксама хочацца шчырага сяброўства, любові (З. Дудзюк).

5. Князеўна толькі смяялася з маіх адказаў (В. Чаронка).

А5. Адзначце сказы з састаўным іменным выказнікам:

1. З шырокіх зарэчных заліўных лугоў часта дзьмулі халодныя вятры (В. Гігевіч).

2. Думкі мае былі невясёлымі (У. Караткевіч).

3. А тут і Саша Назанаў свае тры грошы ўставіў (А. Бутэвіч).

4. Такі вырадак пекла можа нешта прыдумаць (У. Караткевіч).

5. Няхай залатыя і сярэбраныя ўпрыгожанні на княгіні будуць яшчэ лепшымі, чым у нямецкіх жанчын (В. Іпатава).

А6. Адзначце сказы, у якіх выдзеленыя словы з'яўляюцца азначэннямі:

1. Дзень народзінаў **Валі** вырашылі сустракаць да раніцы (У. Ліпскі).

2. Цяпер **Скакуноў** хлопец быў рашучым, як ніколі (У. Ліпскі).

3. Толькі шчасце **нядоўгім** было (А. Марціновіч).

4. **Убачанае** і **перажытае** перапаўнялі Рыгора пачуццямі (А. Брытун).

5. Я напішу свайму начальству **дакладную** аб самавольнай вылазцы на чужую тэрыторыю (А. Брытун).

A7. Адзначце сказы, будова якога адпавядае схеме:

----- ~~~~~ ----- ===== ~~~~~ ----- .
1. Мабыць, толькі ў такім месцы мог нарадзіцца выдатны паэт Алесь Пісьмянкоў — прыгожы, чысты, светлы чалавек, тонкі лірык і мудры філосаф (*Л. Левановіч*).

2. На невялікі стол, засланы квяцістай цыратай, цётка паставіла міску капусты, чыгунок цёплай бульбы, парэзала скрылямі сала і пакінула яго ляжаць на жоўтай дошчачцы (*А. Ветэх*).

3. На акопах мы знаходзілі трохгранёвыя штыкі, нямецкія цесакі, розны порах — трубчаты, як макароны, і круглячкаваты, падковападобны ў шоўкавых мяшэчках (*У. Содаль*).

4. Адначасова ў працэсе свайго жыцця чалавек з разрозненых фрагментаў-уражанняў стварае ўласную духоўную культуру, цэласны ўнутраны свет (*В. Альшэўскі*).

5. Праз тыдзень з усімі асвечанымі традыцыяй абрадамі адбылося пышнае пахаванне караля (*Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі*).

A8. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю трэба дапоўніць коскамі пры адасобленых азначэннях (улічыце, што знакі прыпынку не пастаўлены):

1. У лесе апрача Лявона не было ніводнай жывой душы (*Г. Пчалаводава*).

2. Птушыны сум гнездо радзімы з маленства ў сэрцы я нашу (*В. Коўтун*).

3. Магутным доўгім метэорам аўтамабіль набіраючы хуткасць паляцеў па дарозе (*М. Кулеш*).

4. Тэма каханьня пазначаная ў першай кнізе лёгкімі штрыхамі ў далейшым зойме ў творчасці Я. Янішчыц па сутнасці цэнтральнае месца (*Д. Бугаёў*).

5. Змалку звезены з любай Айчыны адарваны ад матчынай мовы ён вярнуўся Паэтам і Сынам улюбёным у край свой і Слова (*М. Пазнякоў*).

A9. Адзначце сказы, у якіх трэба паставіць знакі прыпынку пры адасобленых акалічнасцях:

1. Дзверы адчыненыя насцеж маўкліва запрашаюць у вялікі пакой (*У. Ягоўдзік*).

2. Раскатурхаўшы сяброў Ран ускочыў на ногі і пачаў узірацца ў той бок, адкуль даносіўся трэск (*В. Гігевіч*).

3. Акрамя звання «Герой Савецкага Саюза» Сцяпан Пашкевіч узнагароджаны медалем «За баявыя заслугі» (*В. Лешчанка*).

4. Аповесць «Лонва» нягледзячы на яе сучасны змест уся «дыхае» трагічным подыхам вайны (*Л. Ламека*).

5. Падобна добрым лясным духам не стуліўшы вока ўсю ноч браты дзяжурылі каля зуброў (*А. Брытун*).

A10. Адзначце сказы, у якіх на месцы ўсіх пропускау трэба паставіць коскі:

1. У нарысе Навума Гальпяровіча «Мінёр з Полацка» Сцяпан Пашкевіч паказаны не толькі ... як герой вайны ... але і як сапраўдны герой мірнага часу (*В. Лешчанка*).

2. Панна, якая ішла замуж з двара, заўсёды мела ад князя нейкі падарунак: або пенсіён ... або пажыццёвае ўладанне ... або вёсачку ці пасаг (*Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі*).

3. Ягайла моўчкі адставіў кубак, бо ... як не пераносіў яблычнага паху ... так не мог вытрываць і духу хмельнага пітва (*Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі*).

4. Рэчка вясною ... ні з таго ... ні з сяго раптам мяняла рэчышча (*В. Гігевіч*).

5. Жахлівая твань праглыне і вазок ... і коней ... і людзей ... і ўранні ніхто нават не здагадаецца аб страшным здарэнні (*У. Караткевіч*).

A11. Адзначце сказы, у якіх неабходна выдзеліць знакамі прыпынку ўдакладняльныя члены сказа:

1. Тут на Лысай гары мы разам хадзілі і ў ягады, і ў грыбы (*Н. Міцкевіч*).

2. Адночы ў дзяцінстве два старэйшыя браты ўзялі Колю з сабой у арэхі (*А. Камароўскі*).

3. Даўным-даўно шмат гадоў таму планету з прыгожай назвай Сольдзія пакінуў велізарны карабель (*Г. Ануфрыеў*).

4. Сёння спілавалі засохлую рыжую яліну насупраць нашых вокнаў (*К. Камейша*).

5. І неяк раптам у адно імгненне ўспыхнулі ўсе верхавіны дрэў, як бышчам іх спасцігла азарэнне, што ранак з ночы выбрацца сумеў (*С. Шах*).

A12. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропускау трэба паставіць коскі:

1. У сёмым класе настаўніца хіміі Надзея Іванаўна Папова ... яна потым шмат гадоў кіравала Лідай у якасці першага сакратара гаркама партыі ... паставіла з вучнямі невялічкі спектакль пра Ламаносава, каб зацікавіць школьнікаў сваім прадметам (*Ю. Сохар*).

2. Кажуць ... першае каханне — гэта разьба па камені (*А. Карпюк*).

3. Аднак ... Крушынскаму было не да рамантыкі і не да шкадавання (*А. Федарэнка*).

4. Згодна тлумачэнням лейтэнанта ... вайна паміж Брытаніяй і яе амерыканскімі калоніямі распачалася з-за кошту на гарбату! (*Я. Коней*).

5. Біяграфіі літаратараў падаюцца ў даведніках, у прадмовах ці пасляслоўях аўтарскіх кніг, а таксама ... як правіла ... ў часопісных публікацыях (*М. Берлеж*).

A13. Адзначце сказы, у якіх выдзеленыя словы (спалучэнні слоў, сказы) трэба выдзеліць дужкамі ці працяжнікамі:

1. Пад раніцу мы варылі на кухні студэнцкі «кандзёр» **вермішэль, шчодро прыпраўленая падсмажанымі кавалачкамі сала**, такім чынам дапамагаючы адзін аднаму прыстасавацца да самастойнага жыцця (Ю. Сохар).

2. Вясковыя жанчыны вырашылі так: у Карнея падняўся ціск **калі дзед яго мерае?**, страціў чалавек прытомнасць, а пасля ачомаўся ды прысунуўся дахаты (З. Дудзюк).

3. **Як вядома са старажытнагрэчаскай міфалогіі** Антэй — непераможны герой-волат, якому дотык да зямлі даваў сілы (М. Кузьміч).

4. Тут **як мне здаецца** аўтар выходзіў на надзённую праблему адчужанасці чалавека ад дома, ад сям'і (М. Кузьміч).

5. Яна шляхцянка **іначай яе не пасадзілі б за адзін стол з князем**, выйшла замуж за збяднелага шляхціца (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).

A14. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропускаў трэба паставіць коскі:

1. Я быў увесь ... нібы добра настроены раяль (А. Карпюк).

2. Цёмна-блакітныя ... як марская вада ... вочы глядзелі на яе з люстэрка насцярожана, дапытліва і шчасна (У. Караткевіч).

3. У Нясвіжы мёд цаніўся вышэй ... чым найстарэйшае віно (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).

4. Паляўнічыя ведалі: прышлых зуброў трэба ... як мага болей напалохаць, тады яны не заўважаць высокага абрыву (А. Камароўскі).

5. Балоты, пэўна, раней многім уяўляліся ... як адна суцэльная непраходная багна, твань, дрыгва, як расаднік нечысці ўсялякай — камароў ды гадаў паўзучых, таму яны і не заслугоўвалі аніякай увагі і літасці да сябе (П. Сабіна).

A15. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю трэба дапоўніць працяжнікам:

1. Самка зубра целіцца раз у тры гады, і згуба самкі або зубраняці заўсёды заўважная страта (А. Брытун).

2. Не яго гэта шлях па-сабачы падбрэхваць з-за плота, а потым хавацца, каб не злавілі (З. Дудзюк).

3. Адрывачныя запісы ў дзённіку нямыя сведкі перажыванняў актрысы (А. Ладыгіна).

4. У нарысе пра лётчыка Мікалая Зайцава ёсць усё расказ пра дзяцінства, вучобу, сяброў, успаміны пра пасляваеннае жыццё (В. Лешчанка).

5. Па праекце трэба было агінаць сцяну трубой, але брыгадзір знайшоў больш эфектыўны выхад ісці напрамкі, бо так і час скароціцца для ўстаноўкі, і абагрэў будзе лепшы (А. Бароўскі).

A16. Адзначце сказы, у якіх пунктуацыю трэба дапоўніць двукроп'ем:

1. Для маці звальненне сына з працы стала шокам тут, у палескай глушы, за працу ў такой саліднай установе любы трымаўся б да апошняга (А. Ветах).

2. За магчымасць хоць адзін раз згуляць у футбол Уладзік быў гатовы аддаць усе свае хлапечыя скарбы стары замок без ключа, каляровыя алоўкі і нават кніжку казак, якую яму падаравала Леакадзія Максімаўна (З. Дудзюк).

3. Тут жыцця і натхнення выток, і ніякай экзотыкі нам не трэба бласлаўляем родны куток, бласлаўляем роднае неба!.. (М. Маляўка)

4. Адно можна пэўна сцвярджаць археалогіяй Нарбут быў захоплены ўсур'ез і помнікі мінуўшчыны яго цікавілі на працягу ўсяго жыцця (А. Марціновіч).

5. Аэрапорты Каіра і Куала-Лумпура пабудаваныя такім чынам што, з якога б боку вы ні падляталі, піраміды ў даліне Гізы і 500-метровыя вежы бачныя задоўга да пасадкі (В. Альшэўскі).

А17. Адзначце складаназлучаныя сказы, у якіх на месцы пропуску трэба паставіць коскі:

1. Гервасій меў замак-развалюху, некалькіх коней, латы, ды меч, ды яшчэ шахматную дошку ... затое быў ён багаты сябрамі і не абдзелены жаночай увагай (У. Караткевіч).

2. Адно тваё неасцярожнае слова ... і справядлівая помста выслізне з нашых рук (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).

3. Невядома адкуль з'явіўся моцны вецер ... і спалоханыя дрэвы, кусты тут жа залапаталі лісцем, зашумеліся, зашумелі: «Шшу-шу, шш-шу...» (А. Брытун).

4. За апошнія дзесяць гадоў Кашын двойчы выбіраўся народным суддзёй ... а два гады назад яго прызначылі пракурорам (В. Шабалтас).

5. Яшчэ і зараз на Палессі падчас паводкі многія вёскі стаяць на астравах або па калена ў вадзе ... і па вуліцах ходзяць маторныя лодкі (У. Караткевіч).

А18. Адзначце складаназалежныя сказы, у якіх даданая частка (часткі) знаходзіцца ў сярэдзіне галоўнай:

1. З цягам часу замянілі прыбор новым, які зрабілі са старых спружын французскіх вагаў (М. Бандарэнка).

2. Я папрашу, каб мяне прапусцілі за цябе, і ўсё растлумачу (Ю. Крашэўскі).

3. Калі госць нарэшце паехаў, гаспадар ужо забыў пра неверагодныя фантазіі сына, затое ўспомніў пра воўка-людажэра (Ю. Татарынаў).

4. Позняй восенню, калі ўжо задзьмулі пранізлівыя вятры і застудзянела зямля, полацкія стругі паплылі ўверх па Дзвіне (Я. Коней).

5. Даследчыкі, каб не залежаць ад надвор'я, пабудавалі лёгкую перасоўную лямцавую юрту, набылі чыгунную печку, устанавілі іх на сані і маглі з поспехам рабіць пераезды з месца на месца, ад адной палонкі да другой, і нават жыць, назапасіўшы прадуктаў, цэлымі тыднямі пасярод Байкала (М. Бандарэнка).

A19. Адзначце складаназалежныя сказы, у якіх даданая частка звязана з галоўнай пры дапамозе падпарадкавальнага злучніка:

1. Так здарылася, што праз нейкі час я зноў сустрэў гэтага пана (В. Чаропка).

2. Кажуць, у Машэкі была такая сіла, што ён адной рукою спыняў каня (В. Чаропка).

3. Дарога, што адкрыла цэлы свет, вяртаецца да роднага парога (У. Мазго).

4. Стары не прызнаваў містыкі, не жадаў прызнаваць, аднак, пражыўшы дастаткова, не мог не згадзіцца з тым, што лёс, адзін толькі лёс кіруе чалавекам (Ю. Татарынаў).

5. Я паплыў да берага, што ледзь угадваўся ў белым тумане (А. Кажадуб).

A20. Адзначце складаназалежныя сказы, у якіх даданая частка (часткі) звязана з галоўнай пры дапамозе злучальнага слова:

1. Рачок — іранічная мянушка ляснічага Ракоўскага з паэмы «Новая зямля», разбэшчанага багаццем і ўладай пана, які не ведаў межаў ні ў злосці, ні ў нікчэмнай важнасці, ганарлівасці (В. Шур).

2. Прабабка так спалохалася, што пасля гэтага не змагла паздаравець, паправіцца і неяк ціха, прасветлена памерла (Я. Сіпакоў).

3. Цярэшка быў для сваёй гаспадыні тым анёлам-ахоўнікам, дзякуючы якому з ёю за больш чым васьмнаццаць гадоў ні разу не здарылася нічога благога (Ю. Татарынаў).

4. Калі вецер сцішыўся, полымя свечак пачало гарэць роўна, патрэскваючы, як дровы ў грубцы (А. Разановіч).

5. І з якой таямнічай крыніцы чэрпаў сілы ён, веру, натхненне, каб нязгаснаю зоркай свяціцца для наступных усіх пакаленняў? (М. Пазнякоў).

A21. Адзначце сказы, у якіх неабходна паставіць дзве коскі:

1. Князь даведаўся што ты без ягонага дазволу хацеў падаць каралю просьбу і справядліва загадаў цябе замкнуць (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).

2. Калі малады Калупайла выехаў з лесу і ўбачыў у лагу свой дом яму зрабілася да таго балюча што ён зарыдаў (Ю. Татарынаў).

3. Маракі кажучь што калі мора разбушуецца то нехта нібы кліча іх ў начной цемрадзі (Г. Сянкевіч, пер. М. Кенькі).

4. У гутарках з даверанымі асобамі князь Чартарыйскі часта ўзгадваў лета 1764 года калі яму споўнілася 30 гадоў і яго лічылі першым прэтэндэнтам на трон пасля смерці Аўгуста Трэцяга Саса (Я. Коней).

5. Мы ўсе азірнуліся і пабачылі што кратар вулкана які быў ад нас за некалькі кіламетраў пырхае агнём і па яго схіле сцякае вогненная рака (Р. Баравікова).

A22. Адзначце складаназалежныя сказы з паслядоўным падпарадкаваннем:

1. Дзяўчаты, якія праводзілі сваіх новых знаёмых, перадалі, што Іван абяцаў вярнуцца пасля вайны і абавязкова аддаць ватоўку (*А. Бутэвіч*).

2. Стары не адказаў, бо зразумеў, што сын не зменіць свайго рашэння і ўсе намаганні пераканаць яго дарэмныя (*Ю. Татарынаў*).

3. Тонкія і лоўкія пальцы гарманіста так хутка бегалі па гузіках гармоніка, што прысутным толькі заставалася дзівіцца, як ён запамінае процьму ладоў і басоў, каб гэтак хораша выводзіць мноства знаёмых і невядомых мелодый (*З. Дудзюк*).

4. Памкненні Федзькі сталі мяняцца, калі яго разлучылі са старэйшым братам, якога князь Міхайла ўсё часцей браў у працяглыя паездкі (*Э. Ялугін*).

5. Князь то супакойваўся, калі яго запэўнівалі, што ўсё гатова, то раптам, успомніўшы нешта, усхопліваўся, будзіў кагосьці, пасылаў па штосьці, клікаў слуг, не даваў спакою, дарэмна разбудзіў палову двара (*Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі*).

A23. Адзначце складаназалежныя сказы з аднародным сузалежным падпарадкаваннем:

1. Калі да става асталося ўжо зусім нямнога і адтуль дыхнула вільготным павевам, Міхаліна ўбачыла цень, што рухаўся ёй насустрач (*У. Караткевіч*).

2. Не разумеючы яшчэ да канца, што такое каханне, Алесь ведаў, што яго кахаюць і ён сам кахае (*У. Караткевіч*).

3. Любы пісьменнік, які напіша мудрую кніжку, што чытаецца (асабліва дзецьмі!) без усялякай прынукі, прычым напіша яе на роднай мове, здзяйсняе подзвіг слова (*М. Верціхоўская*).

4. Ты ведаеш, што я заўсёды імкнуўся несці ў тваё сэрца толькі яснасць і шчасце, бо ты была адзіным праменьчыкам святла за ўсё маё жыццё (*А. Бруй*).

5. Я дарую вам крыўды ўсе да адной, дарагія шчаслівыя людзі, хай на сэрцы вам радасна будзе і ў душы хай пануе спакой! (*А. Канацкевіч*).

A24. Адзначце складаназалежныя сказы са змешаным падпарадкаваннем:

1. Старонні чалавек мог бы падумаць, што гэта ідуць муж і жонка, якія вельмі кахаюць адно аднаго, бо дзяўчатам і хлопцам гэтак хадзіць нельга (*З. Дудзюк*).

2. Як жа здзівілася Інга, калі ўбачыла, што і іншыя людзі жывуць паводле сваіх жа догмаў (*Т. Бесараб*).

3. Толькі тут русін здагадаўся, што нехта выдаў таямніцу пра петыцыю, якую ён хацеў падаць каралю, і што гэта некаму не спадабалася (*Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі*).

4. Адзін з трох хлявоў неяк бокам усунуўся ў лес, быццам ніхто яго не будаваў, а ён вырас тут сам, разам з калматымі пахучымі соснамі, што шчыльна ўзялі яго ў палон (*В. Праўдзін*).

5. Хлопчык крыху спалохаўся, калі раптам весніцы асцярожна, з рыпам, прыадчыніліся і ў шчыліну прасунулася белая пыса Косі (*З. Дудзюк*).

A25. Адзначце складаныя бяззлучнікавыя сказы, у якіх на месцы пропуску трэба паставіць працяжнік:

1. Будзе бацька строгім і патрабавальным ... дзеці вырастуць сапраўднымі людзьмі (*У. Дамашэвіч*).

2. Чуйным сэрцам ён Маці-Радзіму, боль яе шматвяковы падслухаў і пацвердзіў усім ... немагчыма знішчыць плынь беларускага духу (*М. Пазнякоў*).

3. Не любяць жа людзі Ворана-крумкача, вечнага скавытальніка па лёсах людскіх ... нясе ён на сваім чорна-зямлістым пер'і скруху, наклікае хаўтуры паселішчам (*А. Казлоў*).

4. Паабяцаў князь вялікія грошы і поўную свабоду творчасці пры будаўніцтве ... пацягнуліся ў Трокі муралеі-хітрацы з Германіі, Чэхіі і Польшчы, жадаючы ўзводзіць палацы і дамы на новым месцы (*В. Інатава*).

5. Ад Рыгоравага стрэлу адзін з ваўкоў закруціўся на месцы ... пачуўся гучны віск і гырканне раненага зверу (*А. Брытун*).

A26. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропуску трэба паставіць коску (коскі) пры зваротках:

1. Высаджу я цябе сярод дрымучага лесу, і ты ... мая любая ... будзеш там сядзець і трымцець як асінавы лісток (*А. Афяроўскі*).

2. Па ўспамінах маці ... Валодзя быў маёй пяшчотнай нянькай (*В. Казлова*).

3. Да нас будзь літасцівы ... Божа, не пазбаўляй нас ласкі светлай, дай у каханні жыць прыгожа ў тваёй краіне заповітнай (*І. Пракаповіч*).

4. Баццохна Пакроў ... нагрэй хатачку без дроў, дзетак малых накармі, людзей старых паміры (*З народнага*).

5. Калі да гэтага тэмп апавядання быў трохі запаволены, то зараз ён будзе ... наадварот ... ці не занадта хуткім (*У. Караткевіч*).

A27. Адзначце складаныя сказы з рознымі відамі сувязі, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку:

1. Крушынскі сціснуў зубы, на міг заплюшчыў вочы, і падалося яму, што не лес гэта шуміць, а вухае мінамёт і трашчаць аўтаматныя чэргі і што не снегам і хвоямі пахне, а порахам і крывёю... (*А. Федарэнка*).

2. Жаночыя галасы то зліваліся ў адзін струмень, то разбягаліся ручайкамі, і столькі было ў іх адценняў, фарбаў і пачуццяў, што здавалася — нічога і нікога на свеце няма акрамя двух закаханых, якія цягнуць адно да аднаго рукі і не могуць дацягнуцца (*А. Тулушава*).

3. Туся пайшла праз лён напразткі, нібы праз сцяну; сцяна прапускала яе, расхінаючыся перад жанчынай, потым, як бы апамятаўшыся, загортвала Тусю ў шоўкавы дрыготкі блакіт, і Антон палохаўся: яму здавалася што каханая ідзе, ахопленая ўся полымем, і тое полымя вось-вось спапяліць яе (*А. Тулунава*).

4. Узаемаразуменне ўсталявалася між імі імгненна: пра што ні загаворыць адзін, другі тут жа знаходзіў, што дадаць (*Я. Коней*).

5. Я прадчуваю, што ў любы міг можа здарыцца бяда: Ран і Сын мядзведзя сутыкнуцца між сабою ў лесе адзін на адзін і тады ў родзе не стане аднаго паляўнічага (*В. Гігевіч*).

A28. Адзначце сказы, у якіх на месцы пропускаў трэба паставіць коску пры выклічніку:

1. О ... якая жахлівая, якая вечная і нязмерная твая туга, Беларусь! (*У. Караткевіч*).

2. Як хораша ... мама ... ты ўмела спяваць, душу расплятаць сваю светлую! (*У. Ягоўдзік*).

3. Ах ... чаму мяне няма з табою побач? (*А. Бруй*).

4. Ох ... як хацелася жаўручку вярнуцца на свой палетак, пачуць над сабою ласкавы шэпт залацістага жыта; хоць дыханнем падтрымаць каласок у няроўнай бойцы з нягоднікам асотам! (*У. Ягоўдзік*).

5. Дарэчы ... раманы Вяргінскага, Лешчанкі, Козіна пранізваюць тэкст рамана Аляксандра Станюты «Сцэны з мінскага жыцця» (*Т. Алешка*).

A29. Адзначце сказ, які не з'яўляецца складаным з рознымі відамі сувязі:

1. Можа, гэта быў плач душы па тых, каму не суджана было нарадзіцца і прадоўжыць жыццё, але пачуццё няўцешнага гора ахапіла Агеева так моцна, што ён, страціўшы спакой, падняўся, сеў на пасцелі і раптам зусім незнарок заплакаў (*В. Быкаў*).

2. Ленд-ліз — праграма амерыканскай дапамогі ў гады вайны, па якой Савецкаму Саюзу для барацьбы супраць гітлераўцаў даваліся грашовыя крэдыты, тэхніка, метал для ваеннай прамысловасці, адзенне, абутак і харчаванне для арміі і насельніцтва; у гэтай праграме як донары ўдзельнічалі таксама Англія і Канада (*В. Гурскі*).

3. Па ўсім відаць, што Кандрат Крапіва ў глыбіні душы цяжка перажываў справу з наркамам Зміцерам Прышчэпавым, які ствараў сялянскія гаспадаркі; за гэта ён быў двойчы асуджаны і загінуў у ГУЛАГу (*А. Рагуля*).

4. Як жа дасюль я не здагадаўся, што ёсць музыка, якая здольная расхінаць цесныя цагляныя сцены, паднімаць цябе пярынкаю высока-высока над зямлёю і кружыць, паказваць, як на далоні, тое, што найбольш любя сэрцу, пра што найчасцей думаеш?! (*У. Ягоўдзік*).

5. Хоць мужчыны пераважна займаліся рамесніцтвам, шмат хто з іх працаваў пры двары князя, але жанчыны па даўняй звычцы трымалі шмат свойскай жывёлы і птушкі (*З. Дудзюк*).

A30. Адзначце сказы, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку:

1. Я ўрач, і мяне вучылі, што, калі я апынуся на полі бою і параненых будзе зашмат, то я ў першую чаргу павінен ратаваць тых, каму можна дапамагчы (Э. Лінкевіч).

2. Часам у глыбінях мільгане сіняе вераценца скумбры; па распаленых пахучых баках каменя бегаюць цікаўныя крабы, а мора наступае і адступае, і мой камень, здаецца, гайдаецца ў вадзе то вырастаючы, то апускаючыся, звонкі, як бронзавы карабель арганаўтаў, неўміручы «Арго» (У. Караткевіч).

3. Паглядзім, што там у хатцы-леснічоўцы робіцца, і заадно пазнаёмімся з героем дарослым, які вось ужо два раздзелы нецярпліва прабіваецца на старонкі аповесці, патрабуючы і да сябе ўвагі (А. Федарэнка).

4. Дзіўна: за суткі, што аддзялялі мяне ад наступнай сустрэчы, я ніводнага разу не спытаўся ў сябе навошта прызначыў спатканне дзяўчынцы Марусі з філасофскага факультэта (А. Андрэеў).

5. Шкада, што воблакі не разумеюць людзей і я не магу папрасіць іх напісаць на блакіце белакрылымі літарамі тваё чароўнае імя, каб увесць свет зразумеў, якая страта напаткала яго абыякавых да ўсяго дзяцей (А. Бруй).

A31. Адзначце нумары пропускау, на месцы якіх трэба паставіць коску:

Старая спачатку не хацела ісці і ўпіралася¹ ... яна думала² ... што яе хочучь схапіць³ ... як чараўніцу і кінуць у спрат⁴ ... але, павагаўшыся⁵ ... прыйшла і пачала гадаць каралю па воску (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).

A32. Адзначце сказы, у якіх няправільна пастаўлены знакі прыпынку:

1. Яшчэ імгненне, і Іван будзе каля царэўны-прыгажуні (У. Ягоўдзік).

2. Кожны выхад да дошкі для мяне пакута (У. Ягоўдзік).

3. Балота часта не вораг, а захавальнік вільгаці, рэзервуар з'яўлення аблокаў, пачатак крыніцы, ручаіны, ракі (У. Караткевіч).

4. Ціша, зоры, і неба, і сад у паўцэме — усё вітала ласкава мяне (Н. Арсеннева).

5. Разгарнуў перададзеную Марынай Юр'еўнай кнігу і ў мяне задрыжалі ад хвалявання рукі (У. Ягоўдзік).

Тэст В

В1. Устанавіце аднаведнасць паміж сказам і прапушчаным у ім знакам прыпынку. Адказ запішыце.

А. Цёмныя, варожыя чалавеку сілы прыроды і грамадства ўвасоблены ў чарадзейных казках у абагульненых адмоўных вобразах вялікай мастацкай сілы шматгаловага змея, Кашчэя Бес-смяротнага, Баба Ягі (В. Чамярыцкі).	1. Працяжнік ставіцца ў складана-назлучаным сказе, бо другая яго частка з'яўляецца вынікам дзеяння першай.
--	--

<p>Б. Скажа дзіця няўдзячнае слова і трапяткое сэрца маці закалоціцца, зойдзецца ад невыноснага болю (<i>У. Ягоўдзік</i>).</p> <p>В. На экзамене ў тэатральна-мастацкі інстытут прачытаныя на памяць творы <i>У. Маякоўскага</i>, <i>Я. Еўтушэнкі</i>, <i>Я. Купалы</i>, <i>К. Крапівы</i> выявілі інтэлект, а паказаныя эцюды: «няўдалая рыбалка», «першае спатканне» шчырасць пераўвасаблення ў прапанаваных сітуацыі і абставіны (<i>Ю. Сохар</i>).</p> <p>Г. Я заняў зручную пазіцыю з якога боку ні падышла б Маруся, я ўбачыў бы яе першы, а яна б мяне не заўважыла (<i>А. Андрэеў</i>).</p>	<p>2. Працяжнік ставіцца ў складаназлучаным сказе, бо другая яго частка з'яўляецца вынікам дзеяння першай.</p> <p>3. Двукроп'е ставіцца ў складаным сказе з рознымі відамі сувязі, бо наступныя часткі раскрываюць сэнс першай.</p> <p>4. Працяжнік ставіцца ў складаным бяззлучніковым сказе, бо першая частка паказвае на час або ўмову таго, пра што гаворыцца ў другой.</p> <p>5. Двукроп'е ставіцца ў простым ускладненым сказе пасля абагульняльнага слова перад аднароднымі членамі.</p> <p>6. Працяжнік ставіцца ў складаназлучаным сказе пасля аднародных членаў, якія знаходзяцца пасля абагульняльнага слова ў сярэдзіне другой часткі.</p>
---	--

В2. Устанавіце аднаведнасць паміж сказамі і схемамі. Адказ запішыце.

А. Абое яны быццам забыліся, дзе знаходзіліся, што ў свеце грымела вайна і небяспека пагражала кожнаму (*В. Быкаў*).

Б. Я ж ніколі не забудуся пра той снег, і, дзе б ні была і што б ні рабіла, ведай: калі будзе падаць снег, я буду думаць пра цябе (*Г. Забаўская*).

В. Чым бы ні займалася, з кім ні размаўляла, Ядзя ніяк не магла засяродзіцца на рабоце, пазбавіцца наслання: у вачах стаяў Калеснік і загадкава пасміхаўся (*В. Праўдзін*).

Г. Было душна, грудзі і плечы надта пацелі, хацелася піць, але да перапынку Агееў наважыўся ўстрымацца ад вады, каб не перагружаць сэрца (*В. Быкаў*).

Д. На ўсіх, хто прайшоў вайну, на былых афіцэраў з вайскавай выпраўкай я глядзеў як на людзей калі не з іншай планеты, дык як на сапраўдных герояў, з якіх трэба браць прыклад, у якіх трэба вучыцца і пераймаць іх баявы і чалавечы вопыт (*У. Дамашэвіч*).

1. [...], і, (дзе...ні) і (што...ні), [...]: (калі...), [...].
2. [..., (хто...), ...], (... якіх), (... якіх).
3. [...], [...],[...], але [...], (каб...).
4. [...], (дзе...), (што...() і ()).
5. (чым...ні), (...кім ні...) [...]:[...].

В3. Вызначце суадносіны паміж складаназалежнымі сказамі і тыпамі даданых частак. Адкаж запішыце.

<p>А. Вілен адчуў, як яго сэрца напаўняецца невытлумачальнай радасцю (А. Казлоў).</p> <p>Б. І тут прыключылася тое, што ў адчыненае акенца ў мой пакой уляцела птушка сінічка (В. Чаропка).</p> <p>В. Уцёкі праціўніка набылі настолькі масавы характар, што многія кідалі зброю (А. Марціновіч).</p> <p>Г. «Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы»</p> <p>І. Я. Лепешава — тлумачальны нарматыўны фразеалагічны слоўнік сучаснай беларускай мовы, у якім лексікаграфічна апісана каля шасці тысяч фразеалагізмаў (І. Саламевіч).</p> <p>Д. Зося зрабіла рэверанс, як вучыла старая немка-выхавацелька у самарскім дзіцячым прытулку (З. Дудзюк).</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Спосабу дзеяння.2. Азначальная.3. Дапаўняльная.4. Дзейнікаявая.5. Меры і ступені.
---	--

В4. Адзначце сказы, у якіх правільна пастаўлены знакі прыпынку пры цытатах:

1. Як сцвярджае Мікола Гусоўскі ў «Песні пра зубра», сучасны яму лавец з'яўляецца свабодным чалавекам, бо «перад законам і правам лясным на здабытак роўны ўсе»; ён вынослівы, смелы і ўмелы, бо на аблаве, як на вайне, «сваімі рукамі трымаеш дзіду ці лук ды і долю сваю пад сярмягай» (У. Калеснік).

2. Іван Арамейка ў чатырохрадкоўі «У вянок класіку» гаворыць:
«Між многіх форм літаратуры
Мне наймілей мініяцюры.

Паклон сардэчны Вам, Брыль Янка,
За жменю сонечных брыльянтаў».

3. — Тое, што Б. Дыбоўскі пакідаў месца сваёй ссылі са смуткам, — пісаў яго біёграф Я. Дамалеўскі, — не здасца дзіўным, калі ўлічыць, што ён там пражыў лепшыя гады жыцця: праводзіў навуковыя даследаванні, якія потым прынеслі яму такое задавальненне, якое атрымлівае кожны вучоны, калі па сканчэнні работы яе вынікі пацвярджаюць тэрэтычныя высновы (М. Бандарэнка).

4. Мне, знаёмаму з рукапісным архівам Васіля Гадулькі, нават раннія, юнацкія вершы яго зусім не падаліся «толькі асабістым хобі», як напісаў ён у паўжартоўнай аўтабіяграфіі (А. Каско).

5. Немалаважна і тое, як Віктар Гардзеі непаўторна «адухаўляе прыроду, якая жыве адзіным жыццём з добрымі людзьмі» (П. Дзюбайла).

В5. Устанавіце адпаведнасць паміж сказам і яго характарыстыкай. Адказ запішыце.

<p>А. Між іншым, ва Уладзіміра Маякоўскага былі і сваяцкія сувязі з Беларуссю: брат яго бацькі, Міхаіл Канстанцінавіч Маякоўскі, доўга жыву і працаваў ляснічым у Белавежскай пушчы («ЛіМ»).</p> <p>Б. У творчасці Васіля Гадулькі мы бачым у асноўным паэзію класічнага ўзору («адмысловага класічнага ўзору»), як слушна сцвярджаюць знаўцы ягонай творчасці (А. Каско).</p> <p>В. Зноў па лёсе нашага кахання плача несучешна птушка каня, да напіцца век яна не можа, бо лятае вельмі асцярожна (Д. Дарошка).</p> <p>Г. Мой любы край, я веру і цяпер, што, нігілізму цішачы ашчэр, тваё насенне залатое — мова — у новых пакаленнях прарасце і на зямной разветранай вярсце сад беларускі расвіце вяснова (М. Мятліцкі).</p>	<p>1. Просты ўскладнены сказ.</p> <p>2. Складана залежны сказ з сузалежным аднародным падпарадкаваннем.</p> <p>3. Складаны бяззлучнікавы сказ.</p> <p>4. Складаны сказ з рознымі відамі сувязі.</p> <p>5. Складаны злучаны сказ.</p>
---	--

В6. Адзначце, якія віды сінтаксічнай сувязі спалучаюцца ў сказе:

Чалавек не мае магчымасці, без спецыяльных прыбораў, вымераць сілу энергіі — электрычных, магнітных хваляў, але чалавек успрымае іх, на яго дзейнічаюць як вядомыя на сёння віды энергіі, так яшчэ і не даследаваныя навукай (В. Альшэўскі).

- 1) падпарадкавальная і бяззлучнікавая;
- 2) злучальная і бяззлучнікавая;
- 3) злучальная, падпарадкавальная і бяззлучнікавая;
- 4) злучальная і падпарадкавальная.

В7. Знайдзіце ў сказах фразеалагізмы і вызначце, якім членам сказа яны з'яўляюцца. Адказ запішыце ў форме творнага склону адзіночнага ліку.

1. За акном радасна зіхаціць, адбірае вочы сакавіцкі дзень (У. Ягоўдзік).

2. Без строгага бацькі хлопчык зусім адбіўся ад рук: крыўдзіў ні за што дзяцей, не слухаўся старых паляўнічых (В. Гігевіч).

3. Бабка Наталля не надта дае веры дактарам (У. Ягоўдзік).

4. Заснула вечным сном старая маці, патух нявыплаканых слёз агонь (А. Звонак).

5. Ганна Андрэеўна па слова ў кішэню не лезе і адбрыць можа кожнага (І. Навуменка).

В8. Знайдзіце сказ з памылкай у дзеяслоўным кіраванні. Запішыце словазлучэнне правільна.

1. Пад цяплом Гардзевага позірку душа Зосі нібы разгарнулася, расцвіла, як кветка пад сонцам, і дзяўчына цешылася са свята еднасці і разумення (З. Дудзюк).

2. Я здзіўляюся з хараства царэўны на сваім малюнку і закрываю ад цікаўных вачэй альбом (У. Ягоўдзік).

3. Жончыны пагрозы князь тлумачыў толькі нянавісцю да прыгожай дзяўчыны і пасмейваўся над імі (Ю. Крашэўскі, пер. М. Кенькі).

4. Няхай мяне перажыве рачулкаі плытка бруя, расісты россып на траве, вячэрні пошчак салаўя (М. Мятліцкі).

5. Любіў жыццё ён больш, чым Бога, як мёд, піў вусны маладзіц (А. Пісьмянкоў).

АДКАЗЫ

№ задания	№ варианты			
	I	II	III	IV
A1	1, 4, 5	1, 4	1, 3	1, 2
A2	1, 2, 3	3, 4	3, 4, 5	1, 2, 3, 4
A3	1, 3, 4	1, 3, 4	1, 3, 4	2, 4, 5
A4	2, 3, 4	2, 3, 5	2, 5	1, 3, 4
A5	1, 3, 4, 5	1, 3, 5	3, 4	1, 4
A6	2, 5	1, 2, 4	1, 3, 4	1, 3, 4
A7	1, 2, 4	1, 2, 5	1, 3, 4, 5	3, 5
A8	4, 5	1, 4, 5	2, 3, 4	1, 3
A9	1, 5	3, 5	3, 5	2, 3, 4
A10	3, 4, 5	1, 2, 5	1, 3, 5	1, 2, 5
A11	3, 4, 5	2, 4	3, 4, 5	1, 2, 4, 5
A12	2, 3, 4	2, 3	A4 Б1 В3 Г2	1, 2, 5
A13	1, 2, 4	1, 3, 4	1, 3	2, 3
A14	1, 5	1, 3, 4	1, 2, 4	4, 5
A15	1, 4, 5	1, 2, 3	1, 2, 4	3, 5
A16	2, 4	1, 3	2, 5	1, 3, 5
A17	1, 3, 4, 5	1, 2, 5	1, 2, 3	2, 3
A18	3, 4, 5	2, 3	3, 5	3, 4
A19	2, 3, 4	1, 4	1, 3, 4	1, 2, 5
A20	1, 3, 4	1, 3, 5	1, 2, 5	2, 3, 5
A21	2, 5	2, 3, 4	3, 4	2, 3, 4
A22	1, 2, 4	2, 5	3, 4	2, 4
A23	1, 2, 4	1, 4, 5	1, 2, 3	2, 3, 5
A24	3, 4	2, 5	1, 4, 5	растлумачыўшы, задумаўшыся
A25	2, 5	1, 2, 5	2, 3, 4	4, 5
A26	1, 3, 4	1, 4, 5	2, 4, 5	1, 2, 5
A27	1, 2	2, 4, 5	1, 3	3, 5
A28	1, 3	1, 3, 5	1, 3, 5	1, 4, 5
A29	1, 2, 5	1, 3, 4, 5	2, 5	A5 Б3 В4 Г2
A30	1, 2, 3	2, 3, 4	2, 3	3, 4
A31	2, 5	A5 Б1 В2 Г3	2, 5	2, 5
A32	2, 3, 4	1, 3, 5	2, 3	2, 4, 5
B1	1, 5	1, 5	1, 2	2, 4, 5
B2	A2 Б4 В1 Г3	A5 Б3 В2 Г4	A1 Б4 В3 Г2	A2 Б4 В3 Г1
B3	A3 Б5 В1 Г2	A4 Б2 В3 Г5	A3 Б4 В1 Г2	A4 Б1 В2 Г3
B4	3, 4, 5	A3 Б4 В5 Г2	3	A2 Б3 В1 Г5
B5	апаবাদанне	б	1, 4	2, 3, 4
B6	5	лексічны паўтор	залаты	2, 4
B7	паведаміў	3, 4, 5	афарбаваліся	акалічнасцю
B8	2, 3, 4	2, 3	акалічнасцю	1, 3, 5

№ задання	№ варыянта			
	V	VI	VII	VIII
A1	1, 3, 4	2, 5	1, 3, 4, 5	1, 3, 5
A2	2, 3, 4	1, 3, 4, 5	2, 4	1, 2, 5
A3	2, 3, 5	1, 3, 4	2, 4, 5	1, 3, 5
A4	1, 4, 5	2, 5	1, 3, 5	2, 3, 4
A5	3, 5	1, 3, 4	4, 5	2, 3
A6	1, 2, 4	2, 3	2, 4, 5	1, 3, 4, 5
A7	1, 2, 4	1, 2	1, 3	2, 5
A8	1, 3, 4	1, 3, 4	3, 5	1, 2, 4
A9	4, 5	1, 2, 4	1, 4, 5	1, 4
A10	3, 4, 5	2, 3, 4	1, 2, 4	1, 2, 3
A11	1, 2, 5	1, 2, 5	2, 3, 4	2, 3, 4
A12	1, 4, 5	3, 5	1, 4, 5	1, 2, 3
A13	1, 2, 4	1, 3, 5	4, 5	1, 2, 5
A14	2, 3, 4	1, 3	1, 2, 3	2, 5
A15	1, 2	1, 2, 4, 5	1, 2, 4	1, 2, 4
A16	3, 4	1, 3, 4	1, 3	1, 3, 4
A17	1, 2, 5	1, 4, 5	2, 4, 5	1, 3
A18	1, 2, 4	1, 3, 4	2, 3, 4	1, 2, 5
A19	3, 4	2, 3, 4	1, 2, 4	1, 4, 5
A20	2, 3	1, 3, 5	1, 2, 5	1, 4
A21	1, 4	1, 2, 5	1, 5	1, 2, 4
A22	2, 3, 5	1, 4	4, 5	1, 4, 5
A23	1, 4	3, 5	2, 4	3, 4, 5
A24	1, 2, 3	2, 4, 5	3, 4	2, 3, 5
A25	1, 3, 4	1, 3, 4	1, 3, 4	1, 2, 3
A26	2, 3, 4, 5	3, 4, 5	1, 2	4, 5
A27	1, 3, 5	1, 2, 3	1, 4, 5	1, 4, 5
A28	1, 4, 5	1, 4	1, 3, 4	1, 2, 3
A29	2, 3, 5	1, 3	2, 3, 4	2, 4
A30	2, 3	2, 5	2, 3	2, 3, 4
A31	A3 B1 B4 Г2	1, 2, 5	1, 2	1, 4
A32	3, 4	2, 4	1, 3, 4	2, 3
B1	2, 3, 4	1, 3, 4	1, 4	2, 3
B2	A4 B2 B3 Г5	палягчэла	2, 3, 4	A5 B3 B2 Г4
B3	1, 2, 5	A4 B2 B3 Г1	3	A3 B1 B5 Г2
B4	A2 B4 B3 Г1	A2 B4 B1 Г3	A5 B2 B4 Г3	2, 3, 4
B5	2, 5	навуковы	1, 2, 5	1, 3, 5
B6	2	5	суфіксальны	з просьбаю
B7	4	кіраванне	2, 3, 5	прыдаткам
B8	азначэннем	3, 4, 5	азначэннем	1, 3, 4, 5

№ задання	№ варыянта			
	IX	X	XI	XII
A1	1, 2	4, 5	1, 2, 5	5
A2	2, 4	1, 3	2, 4	1, 2, 5
A3	3, 4, 5	4, 5	2, 3	3, 4
A4	1, 3, 4	1, 5	1, 3	1, 2, 5
A5	1, 2, 5	1, 2, 4, 5	1, 2, 4	1, 2, 4
A6	1, 2, 5	1, 3	4, 5	1, 2, 4, 5
A7	1, 3, 5	2, 4, 5	1, 4	1, 3
A8	2, 3, 5	2, 3, 5	2, 3, 4, 5	1, 2, 5
A9	1, 5	2, 4	1, 2, 5	1, 3, 4
A10	1, 4, 5	1, 4, 5	1, 2	1, 4
A11	1, 2, 3	2, 3, 5	2, 3	2, 4, 5
A12	1, 2	2, 4	1, 3, 5	1, 2, 5
A13	1, 2, 5	1, 3, 4	1, 2, 5	1, 2, 4
A14	1, 2, 5	1, 2, 4	1, 4, 5	1, 3, 5
A15	3, 5	2, 4, 5	3, 4, 5	1, 2, 4
A16	1, 3	1, 4	1, 2, 3, 5	1, 3, 4
A17	2, 4, 5	1, 3, 4	3, 5	1, 4, 5
A18	2, 3, 4	2, 4, 5	2, 4, 5	2, 4
A19	1, 3, 4	3, 5	1, 5	2, 3, 4
A20	2, 3, 5	3, 4, 5	2, 3	2, 4, 5
A21	2, 4, 5	3, 5	1, 5	1, 3, 4
A22	1, 2, 4	1, 5	2, 3, 5	1, 4, 5
A23	1, 4, 5	2, 4, 5	3, 4, 5	1, 2, 3
A24	1, 4	3, 5	2, 3, 4	3, 5
A25	1, 2, 3, 5	1, 3, 4	1, 2, 5	3, 5
A26	2, 5	1, 5	1, 2, 5	2, 3, 4
A27	2, 5	2, 3, 4	1, 4	4
A28	2, 3, 5	2, 5	2, 3, 4	1, 4, 5
A29	1, 3	3, 5	1, 3, 5	1, 4, 5
A30	2, 4	1, 4	1, 3, 5	1, 2, 3
A31	1, 3	1, 2, 4	4, 5	3, 4
A32	1, 3, 5	1, 2, 5	2	1
B1	2, 3, 4	2, 4, 5	велікакняжацкі	3, 4, 5
B2	паўтара цэнтнерам	4	1, 2, 4	сінекдаха
B3	дзвюма	вышэйшы	5	даставіць
B4	2	3	рачной роўнядзю	плямёны
B5	ландшафтным	3	утрымліваючы	2, 5
B6	2, 4	вялікімі	дзеінік	1, 4
B7	распрацаваўшы	2	11	7
B8	суфіксальны	3, 4, 5	навуковы	прыназоўнік

№ зadання	№ варьянта			
	XIII	XIV	XV	XVI
A1	1, 3, 4	1, 2, 4	3, 4, 5	2, 4, 5
A2	1, 3, 4	1, 4	1, 4, 5	2
A3	1, 4	1, 2, 4	1, 3, 4	2, 5
A4	2, 5	1, 4, 5	1, 3, 4	1, 2, 4
A5	3, 4, 5	2, 4	3, 4, 5	2, 5
A6	2, 4, 5	3, 4	1, 2	1, 2
A7	1, 5	1, 3, 4	1, 2	5
A8	1, 4, 5	2, 3, 5	1, 2, 5	4, 5
A9	2, 5	2, 3, 5	2, 3, 4	2, 4, 5
A10	4	2, 5	1, 3, 4	2, 5
A11	1, 2, 4	3, 4, 5	2, 3, 4, 5	1, 3, 5
A12	3, 4, 5	1, 3, 5	3, 4	2, 4, 5
A13	2, 4	1, 2, 4	4	1, 2, 5
A14	2, 4, 5	1, 2	2, 3	2, 3
A15	A2 B3 B4 Г1	3, 5	1, 2, 5	2, 3, 5
A16	1, 2, 4	A1 B3 B2 Г4	1, 2	1, 2, 4
A17	1, 3, 5	2, 4	1, 3, 4	1, 4
A18	1, 3, 4	4, 5	1, 3, 5	2, 4, 5
A19	1, 3	3, 4	1, 4, 5	1, 2, 4
A20	1, 5	1, 4, 5	2, 4, 5	1, 3
A21	1, 4, 5	2, 3	1, 2, 5	1, 2, 3
A22	2, 3, 4	1, 3, 5	2, 4	3, 4, 5
A23	1, 2, 4	1, 2, 3	1, 3, 4	2, 5
A24	3, 5	1, 5	1, 2, 5	1, 3, 4
A25	3, 5	1, 2, 4	1, 2, 4, 5	1, 4
A26	1, 3, 4	2, 3, 4	1, 2, 5	1, 3, 4
A27	2, 3, 5	1, 3, 4	2, 3, 4	1, 4, 5
A28	3, 4, 5	1, 4, 5	1, 2, 4	1, 3, 4
A29	2, 3, 5	3, 4, 5	3, 4, 5	4
A30	2, 5	2, 5	2, 4, 5	2, 3, 5
A31	2, 5	2, 3, 4	1, 3	2, 4, 5
A32	1, 3, 5	1, 2, 5	2, 4	1, 5
B1	A3 B2 B1 Г4	4	3	A5 B2 B6 Г3
B2	пазнаяце	4	A2 B3 B1 Г4	A4 B1 B5 Г3 Д2
B3	1, 3, 5	A4 B2 B1 Г3	1, 2, 3	A3 B4 B5 Г2 Д1
B4	A5 B4 B1 Г2	можна напісаць	1, 2, 3	1, 4, 5
B5	публіцыстычны, водгук	A3 B1 B4 Г2	A2 B1 B5 Г3	A3 B1 B4 Г2
B6	1, 4, 5	1, 3, 5	пахне	2
B7	сапраўднае	1, 2, 5	1, 2, 4	выказнікам
B8	13	A5 B4 B3 Г1 Д2	A3 B4 B5 Г2 Д1	пасмейваўся з іх

ЛІТАРАТУРА

Асноўная

1. *Арашонкава, Г. У.* Кароткі слоўнік беларускай мовы / Г. У. Арашонкава, В. П. Лемцюгова. Мінск : Мастацкая літаратура, 1994.
2. *Баханькоў, А. Я.* Тлумачальны слоўнік беларускай мовы / А. Я. Баханькоў, І. М. Гайдукевіч, П. П. Шуба. Мінск : Paradox, 2000.
3. *Беларуская мова* / пад агул. рэд. Л. М. Грыгор'евай. Мінск : Выш. шк., 2004.
4. *Беларускі арфаграфічны слоўнік*. Мінск : Бел. нав., 2009.
5. *Булыка, А. М.* Слоўнік іншамоўных слоў : у 2 т. / А. М. Булыка. Мінск : БелЭн, 1999.
6. *Бурак, Л. І.* Сучасная беларуская мова. Арфаграфія і пунктуацыя. Практыкум / Л. І. Бурак, І. Л. Бурак. Мінск : Універсітэцкае, 1993.
7. *Гаўрош, Н. В.* Слоўнік эпітэтаў беларускай мовы / Н. В. Гаўрош. Мінск : Выш. шк., 1998.
8. *Клышка, М. К.* Слоўнік сінонімаў і блізказначных слоў / М. К. Клышка. Мінск : Бел. нав., 2005.
9. *Лепешаў, І. Я.* Слоўнік беларускіх прыказак / І. Я. Лепешаў, М. А. Якалцэвіч. Мінск, 2002.
10. *Лобан, М. П.* Арфаграфічны слоўнік / М. П. Лобан, М. Р. Суднік. Мінск, 1997.
11. *Мысліцелі і асветнікі Беларусі. X–XIX стагоддзі*. Мінск : БелЭн, 1995.
12. *Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі*. Мінск : Нац. цэнтр прав. інфарм. Рэсп. Беларусь, 2008.
13. *Прыгодзіч, М. Р.* Асобна, разам, праз дэфіс. Слоўнік-даведнік / М. Р. Прыгодзіч. Мінск : Нар. асвета, 1994.
14. *Санько, З. Ф.* Малы руска-беларускі слоўнік прыказак, прымавак і фразем / З. Ф. Санько. Мінск : 1991.
15. *Слоўнік беларускай мовы. Арфаграфія. Арфаэпія. Акцэнтацыя. Словазмяненне* / пад рэд. М. В. Бірылы. Мінск, БелСЭн, 1987.
16. *Слоўнік лексічных формаў: сінонімы, амонімы, антонімы, паронімы, амографы і амафоны*. Мінск : Paradox, 2004.
17. *Сямешка, Л. І.* Курс беларускай мовы / Л. І. Сямешка, І. Р. Шкраба, З. І. Бадзевіч. Мінск : Універсітэцкае, 1996.
18. *Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы* / пад рэд. М. Р. Судніка, М. Н. Крыўко. Мінск : БелЭн, 2005.
19. *Уласевіч, В. І.* Літара вялікая або малая : слоўнік-даведнік / В. І. Уласевіч, С. Я. Рапацэвіч, І. Л. Капылоў. Мінск : Сучаснае слова, 2003.
20. *Шуба, П. П.* Тлумачальны слоўнік беларускіх прыназоўнікаў / П. П. Шуба. Мінск : Нар. асвета, 1993.

Дадатковая

21. *Бардовіч, А. М.* Школьны марфемны слоўнік беларускай мовы / А. М. Бардовіч, Л. С. Мормыш, Л. М. Шакун. Мінск : Аверсэв, 2005.
22. *Бардовіч, А. М.* Школьны словаўтваральны слоўнік беларускай мовы / А. М. Бардовіч, М. М. Круталевіч, А. А. Лукашанец. Мінск : Аверсэв, 2006.
23. *Кандрацэня, І. У.* Сучасная беларуская арфаграфія : акадэмічны даведнік / І. У. Кандрацэня, Л. П. Кунцэвіч, А. А. Лукашанец. Мінск : Аверсэв, 2012.
24. *Малажай, Г. М.* Цэнтралізаванае тэсціраванне : Беларуская мова / Г. М. Малажай. Мінск : 2009.

25. *Плотнікаў, Б. А.* Слоўнік цяжкасцяў беларускай мовы / Б. А. Плотнікаў, В. П. Трайкоўская. Мінск : 2004.
26. *Пішам па-беларуску* : даведнік па арфаграфіі і пунктуацыі з каментарыямі : дапам. для агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовах навучання / З. І. Бадзевіч [і інш.]. Мінск : Аверсэв, 2010.
27. *Сіўковіч, В. М.* Беларуская мова ў пытаннях, адказах і практыкаваннях / В. М. Сіўковіч. Мінск : 2004.

Репозиторий БГМУ

ЗМЕСТ

Прадмова.....	3
Варыянт I.....	4
Варыянт II.....	10
Варыянт III.....	17
Варыянт IV.....	24
Варыянт V.....	31
Варыянт VI.....	38
Варыянт VII.....	44
Варыянт VIII.....	51
Варыянт IX.....	58
Варыянт X.....	63
Варыянт XI.....	70
Варыянт XII.....	77
Варыянт XIII.....	84
Варыянт XIV.....	93
Варыянт XV.....	103
Варыянт XVI.....	115
Адказы.....	130
Літаратура.....	134

Вучэбнае выданне

Клімавец Вольга Паўлаўна

**БЕЛАРУСКАЯ МОВА ДЛЯ ПАДРЫХТОЎКІ
ДА ЦЭНТРАЛІЗАВАНАГА ТЭСЦІРАВАННЯ**

ЗБОРНІК ТЭСТАЎ

Адказы за выпуск В.У. Белы
Рэдактар
Камп'ютарны набор М.А. Амельчанка
Камп'ютарная вёрстка

Падпісана да друку _____. Фармат 60x84/16. Папера пісчая.
Рэзаграфія. Гарнітура «Times».
Ум. друк.арк. _____ Ул.-выд. арк. _____. Тыраж _____ экз. Заказ

Выдавец і паліграфічнае выкананне —
Беларускі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт.
ЛВ № 02330/0133420 ад 14.10.2004; ЛП № 02330/0131503 ад 27.08.2004.
220030, г. Мінск, вул. Ленінградская, 6.